

De primo messye aduentu xliii

utero existēte venit in mente sua vt Esaias vocarer: eo qz salutem exultationemqz prophettare debebā. Esaias enim hebraice; latine salutē significat. ⁊ posuit os meuz quasi gladium acutū ad malos rephēdēdū; eorumqz punitiōē prophetandū; in vmbra manus sue abscondit me; ne mihi nocere possent, et ego dixi inuanum laborauī vidēs scz meas reprehensiones ipos nō recipe. Propterea iudiciū meū cum dño. Ipse enim scit id nō a me. Sed ab eis pcedere. et israhel non cōgregabit. ita vt habita penitētia ad ipsū cōuertatur. Parū ē vt sis mihi seruus; pro paruo munere reputat apud me vt sis mihi seruus ad suscitandas tantūmodo tribus iacob ⁊ feces israhel; cōuertēdas. Ego autē dedi te etiā in lucē gētīū. Nam babilōis ruinā prophetizādo in leticiam ⁊ gaudiū cunctis gentibus eris. hec dicit dñs ad cōtēptibilē animā ad israhel. scz qui cōtēptibilis ⁊ abominabilis vnicuiqz seruusqz multorū domiorū est. Reges videbūt ⁊ cōsurgēt. fidelis enim est. vt promissionē abrahe factā obseruet. sanctus israhel ipse ⁊ eleget te in tpe placito. hoc est tpe orationis quum me deprecaris ⁊ ante me humiliaris. et in die salutis auxiliatus sum tui. i. quando salute indigebis et seruauī te ⁊ dedi te in fedus populi federis. scz vt suscitares terram israhel que pre omnes alias electa ē. vt diceres hīs qui in carceribus sūt exite: hoc est tpe quo in captiuatiōe carceratis; dicam exite. Sup vias pascentur ⁊ reliqua. que omnia dicit qz in reditu vestro ad hierusalem in itinere reperietis. **¶** Quam qdem expositiōem si bene considerabitis: in multis deficere inuenietis. ipsa enim prophetiam ipsimet esate falso attribuit. Nam qz esaias fuerit. Sicut hieremias ab utero vocatus p sacram scripturam testimoniū non habetur. nec etiā qz gentibus aperto sermone: et de directo nisi ruīnāz pphetauerit: quemadmodū per sui libri discursum manifeste patet: ⁊ rabi dauid sua expositiōe clare

Esaias id est

Confutatio rabi salomonis.

ostendit. Cunctamque partem illam, dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terre: de esaiâ verificari dicit. Propterea quia babylonis ruinas: ex qua deus in uniuersa terra laudandus erat: predicare debebat, dictum suum nullum est. Certum est enim quod nomen talis prophetie in uniuersam terram, sic citato tempore exire non poterat. Obstat preterea huic expositioni id quod de uno in alium transgressionem facere ostendit, ipse enim prophetiam Esaiæ primo attribuit: et deinde ipsius partem ad israhel flectit: illam scilicet hec dicit dominus in tempore placito respondi tibi: et reliqua. Quis etiam nec super ipso ut leui intuitu potest verificari possit.

Rabi dauid

Exponitur adhuc prophetia hec: a rabi dauid etiam super esaiâ qui sic procedit. Audite insule, hoc est habitatores insularum, hec quidem verba sunt prophete de se ipso loquentis. Dixit autem Audite populis a se distantibus: ac si apud eum essent. Propterea quia futuram eorum punitionem eis pluries prophetauit: quemadmodum de assiris babyloniam et moab et alijs per suum librum aperte videtur. Dominus ab utero vocauit me: quasi diceret: si ego super vos mala prophetizo: nolite admirari: ab utero enim ad prophetiam dispositus fui. Nec possum ego a prophetia excusari, nam deus ipse posuit os meum quasi gladium acutum: ut ea que ventura sunt: absque metu dicerem, et in umbra manus sue abscondit me: ne israhel esto quod etiam illis mala predicam: mihi nocere possit, et posuit me sicut sagittam electam: ut gentibus a me distantibus lingua mea offendere possem. Dixit ergo quasi gladium pro israhel, prope se existente, sicut sagittam vero pro alijs nationibus longe morantibus explicauit, et dixit mihi: seruus meus es tu, nam tanquam seruus ad mandata mea faciendum preparatus es. Dicitio autem illa, israhel et pro israhel uniuersaliter stat: et pro esaiâ quem nomine israhel appellat: quasi diceret: seruus meus es tu israhel, id est esaiâs: de quo sic glori-

labor: sicut dñs qui in seruo suo fidei glorificari pōt. ⁊ ego videns: quoniam ob reprehensiones meas ad deū minime reuerſi sunt: dixi inuanum laboraui. Propterea iudiciū meū ⁊ opus meū cum dño: qui ad eos me misit cum quo super hoc litigabo. Et nunc dicit dñs creans me ex utero seruus sibi: vt reducerem iacob ad eum: postq̄ ppter hoc creauit me: ⁊ voluit q̄ esse sibi seruus: vt meis reprehensionibus ad eum iacob reducerē: ad suaq̄ seruitia israhel cōgregarem. si huic nō pficiet generatiōi. Sufficit mihi in oculis dñi glorificari q̄ dñs ipse fortitudo mea sit. ⁊ dixit: leue ē admiratiue carente littera admirationis que est be. ac si diceret nunquid leue est in oculis tuis: eo quia te inuanus laborasse dixisti: vt sis mihi seruus ad tale exercendū officiū. nōne sufficit tibi mandatū meum obseruasse. etiā q̄ ipsi te non audiant: ⁊ adhuc ad suscitandum tribus iacob ab eiectione captiuitatis in qua sunt: ⁊ q̄ bona que ego sup eis ducturus sum: prophetasti. necnon ⁊ feces israhel ad suam antiquitatem cōuertendas. nō obstante q̄ te in lucē gētiū dedi. videbunt enim tuas pphetias in futurū verificatas: ⁊ ad viam rectā cōuertent: ita q̄ p te illuminate erunt: ⁊ sic salus mea eris vsq̄ ad extremū terre. cum enim israhel post gog magog bellum saluabitur: saluabunt etiam ⁊ gentes: venietq̄ omnis caro me salutare. christianis autem prophetiam christo ihesu attribuentibus: cum dicunt ipsum in lucem fuisse gentium oculosq̄ populorum vsq̄ ad extremum terre illuminasse. dicas ipse si deus cur seruus nuncupatur: cumq̄ et deus meus factus est fortitudo mea: inquit. Signum est enim quod ex seipso fortitudinem non habebat. et consequenter deus non erat. Non enim verisimile videt posse gentiū oculos illuminare: q̄ se adiuuare ptatē nō habuit. suā quoq̄ fidē maior pars gētiū nō tenet. quia nec

ismaelitici; nec iudei eam tenēt. Ipsiꝛ insup dicere videmꝛ
 deum fortitudinē suā esse ad eum de manu inimicoꝝ eripiē
 endū. cuius oppositum visum fuit. traditus. n. est in manibꝛ
 querentiū eum: ⁊ ab illis interfectus. Hec cōtra christianos

¶ Deinde sequitur. Hec dicit dñs redēptoꝝ israhel a gē
 tium scilicꝛ captiuatione. nam prophetie immediate sequen
 tes messe tempore adimplēde sūt. Sanctus eius: sanctifi
 cabitur. n. in eum per miracula que in ipso faciet: duꝛ ipsos
 a captiuatione educet: ad cōtētibilem animā: ⁊ reliqua: que
 hic dicuntur ad israhel qui cōtētibilis ⁊ abomiabilis cuiꝛ
 qꝛ genti seruis quoqꝛ multoꝝ dominoꝝ quasi semper fuit.
 Reges videbūt mirabilē scꝛ redemptionem suam et cōsur
 gent: ⁊ salutabunt: propter dñm: quia fidelis est ad suam p
 missionem obseruandā. Hec dicit dñs in tempore placito:
 hoc est tēpore quo tu israhel meā voluntatē fecisti: ego re
 spondi tibi. et in die salutis. i. die quo mea salute indiguisti
 auxiliatus sū tui. ita qꝛ hucusqꝛ seruauī te: ⁊ sic seruabo do
 nec te in fedus populi dabo. i. in cōfirmationem populi: ad
 suscitandum terrā. s. hierusalem: ipsamqꝛ que longo tpe de
 serta fuit hereditandum. vt diceres hīs qui in carceribus
 sūt exite. ipsi enim acsi carcerati essent ⁊ in tenebris reputāf
 sup vīs pascenf: et reliqua. q̄ in reditu vestro ad hierusalem
 vobis contingent: asserit.

Confutatio ra
 bi dauid

¶ Qua quidē expositōne rabi Dauid suā prauitatē apte
 ostendit. dūmodo em̄ prophetiā a xp̄o ihesu pro quo dicta
 fuit: peruertere credat: dubia que suis dictis oriunt̄ cōsīde
 rare non videf. Nā put et alijs sibi cōtigit prophetijs hāc
 in partes diuidere cogitur alteram scilicet israheli attribuē
 do: facto presupposito qꝛ tota de esaia loquat̄. itaqꝛ suis di
 cris nulla reperitur colligantia: quasi vt dici possit qꝛ ipse se
 ipsū nō intellerit. deducit quoqꝛ vt clausulā illā: seruꝛ me
 us es tu israhel quo p te glorificabor totā sup Esaia expo

nat: ita ut dictio illa israhel ipmet Esaiã denotare dicat:
 Partem preterea illã: & dixit leue est ut sis mihi seruus, &
 reliqua. A proprio sensu cũ vnus lre adictõne puertit, uult
 enim ut be vna ibi apponat, cogens lram admiratiue loqui
 ex quo totius discursus sensus destruit. Demũ qui verbor
 rum huins rabi fundamentũ intelligere uult: verba sua sup
 ptem illam: & dedi te in fedus populi, & reliqua consideret
 que israhel absq; aliqua veritatis cõsideratione attribuerẽ
 non erubescit, certũ est enim q; cũ illo de quo cepit dicere
 dñs ab utero vocauit me: in presentĩ loquit: qui cõcta que
 hic continent facturũ erat, suis aut nullis contra christia
 nos obstantijs; per veram subsequẽtẽ expositiõem; que to
 talem pphete pcessum ut videbitis amplectet; dei auxilio
 respondet. **U**ico itaq; q; cum quem admodũ per alias
 constat prophetias, xp̃us in terram descendurus esset, ut in
 deos principaliter saluaret, & eorũ magna pars eum recep
 tura si esset, s; gentes efficacius; ideo tale mysteriũ explicare
 intendens xp̃i nomine propheta inquit, Audite insule & at
 tendite populi de longe: dñs ab utero vocauit me: & dixit
 mihi seruus meus es tu israhel: quo per te glorificabor, vo
 lens ex hjs verbis ostendere ipsum primo & principaliter
 pro israhel vocatum atq; seruatum fuisse mysteriũ quoq;
 passionis sue illis proprie proficnũ esse debere, etsi inter eos
 consummandum esset, debet enim particula illa, & dixit mihi,
 seruus meus es tu israhel, quo per te glorificabor, ex uita
 bamim; sic intelligi videlicet seruus meus es tu in israhel,
 quo te mediante glorificabor, scitis enim super dictõem illã
 israhel tabam id quod gabaia vocat reperiri; ipsã cogens,
 ut sola absq; precedentis dictionis aut subsequẽtis adhe
 rentia proferat, vim quoq; sibi dans quasi hec ppositio in
 cũ ea cõiuncta esset, Cũ aut ipsi pro maiori pte ipm rece
 turi non essent, sequit: & ego dixi inuanũ laborauĩ inane et
 g

Catholica ex
positio.

vane fortitudinē meā psumpsi. propterea iudicium meum cum
 dño: et opus meum cum deo meo: eo quod frustra quodammodo pro eis ser-
 uatus sum. ad quod verba ipsius christi nomine rudente propheta subdit. et
 nunc dicit dominus creans me ex utero seruus sibi. ut reduceret iac-
 cob ad eum: et israel non congregabitur. et glorificatus sum in
 oculis domini: et deus meus factus est fortitudo mea. et dixit. le-
 ne est ut sis mihi seruus ad suscitandas tribus iacob et feces
 israel conuertendas: et dedi te in lucem gentium: ut sis salus mea
 usque ad extremum terre. quasi diceret. postquam israel omnis: ut cog-
 noscat in mulieris uterum me pro eis venisse: non congregabitur.
 ideo pater dominus dixit mihi: pax est ut sis mihi seruus ad susci-
 tandas tres tribus israel. sed dedi te in lucem gentium: ut sis sa-
 lus mea usque ad extremum terre. per que verba proprie gen-
 tes ad christum vocantur. pro eius. scilicet incarnationis mysterium sueque
 passionis glorificatione: ac etiam apostolorum predicationes: que dixit
 et glorificatus sum in oculis domini: et deus meus factus est for-
 titudo mea. Cuius causa israel increpando pergit propheta et
 dicit. hec dicit dominus redemptor israel sanctus eius ad contem-
 tibilem animam ad abominatam gentem: ad seruum dominorum: reges vi-
 debunt et consurgent principes et adorabunt propter dominum. quibus
 terminis notatur versus est: ut vestram naturam indicaret que est semp-
 inuite et coacte seruire: et pro vestra laudabili vita vnicuique
 abominabiles atque odio esse. Quamobrem et bono tibi refua-
 to alie gentes frui debebant. Cuius sane ab ipsomet Esaias cap.
 lx. similis habetur: cum inquit. Surge illuminare syon et reliqua.
 ubi ait. et ambulabunt gentes in lumine tuo: necnon de tri-
 bus regibus magis cum thure et auro ad christum ventu-
 ris mentionem facit. Demum ea que pro christum facta erant. bre-
 uiter hic enarrando propheta concludit. hec dicit dominus in re-
 placito reddi tibi: et in die salutis auxiliatus sum tui: et serua-
 ui te et dedi te in fedus populi. et reliqua. Per que verba
 sum nante ostendit qualiter pro fedu populi israelitici christus
 principaliter seruatus fuit. et ut alias gentes ad fidem suscita-

De primo messye aduentu xlvi

ret illasq; per ipsam possideret. cū inqt: vt suscitares terras:
et possideres hereditates dissipatas. necnon et vt limbum
expoliaret. cum dixit. vt diceret hīs qui in carceribus sunt
exite. et hīs qui in tenebris reuelamini. et deniq; leticiam q̄
in celo et in terra sup̄ p̄uersione apostolorū: aliorūq; iude
orum pauperū spū eē debebat. propheta significare intēdēs
hīs verbis sermonē astringit. Laudate celi et exulta terra
et iubilate montes laudē: quia p̄solatus est dñs populus su
um. et pauperū suoz miserebitur. Ut autē velū caliginis p̄
doctores v̄ros añ oculos v̄ros positū remoueā: vos n̄ igno
rare volo q̄ verba q̄ hic continentur super quibus rabi da
uid argumenta sua fortificat. ad christum quo ad eam par
tem humanā: que passura erat referuntur. per quam partes
vt prophetie adimplerēt in manibus q̄rentium cum tradē
dus erat. Quapropter ipsius rabi dauid rationes contra
christianos nulle sunt. et si de vestroz errore meli⁹ certifica
ri vultis p̄phete stilū animaduertite: q̄ quēadmodū et ipse
et alij faciūt cūctis messie mysterijs explicat. vos cū v̄ra p̄
antixpi bellū ad xp̄m p̄uersionē p̄solat. cū inqt. et dixit syon
derelict me dñs: et dñs oblit⁹ ē mei. et reliq;. vbi etiā q̄ rui
na v̄ra avobis ip̄is causata fuerit manifestū facit. Per v̄ba
illa festinati sūt filij tui destruētes te et dissipātes a te exibūt

Quod autē p̄phetia tota in xp̄o iesu nazareno verificata fue
rit: p̄ se oib⁹ notū ē. At n̄ q̄d p̄ euāgelia testimoniū h̄r. volo
in pte noticiā hēatis. **M**ā ip̄s p̄ iudeis p̄ncipalr venisse.
testat̄ **M**arc⁹. c. viij. sup̄ re chananee dicēs. sine p̄ saturari
filios. Et **L**ucas. c. vlti. cū ait. hec sūt verba q̄ locut⁹ sū ad
vos cū adhuc esē vobiscū. qm̄ necesse ē ipleri oīa q̄ sc̄pta
sūt in lege moysi p̄phet. et psalmis d̄ me. vbi subsequēnt̄ ait. et p̄
dicatē in noīe ei⁹ p̄niam et remissioz pctōrū in oēs gētes inci
pientibus a hierosolima. Et cōfirmatur hoc p̄ apostolorū
actus capitulo p̄mo ex parte illa. sed accipientes virtutem

Concordia cum
euangelio

Mattheus
Lucas.

Apostolorum
actus

superuententis spiritu sancti in vos; eritis mihi testes in hierusalem: et in omni iudea et sammaria, et usque ad ultimam terram. Et capitulo: xiiij. paulo et barnaba in iudeorum synagoga predicantibus a iudeis increpatis quod talia verba monerunt. **V**obis oportebat primum loqui verbum dei, sed quoniam repellitis illud; et indignos vos facitis; eterne vite; ecce conuertimur ad gentes, sic enim precepit nobis dominus: posui te in lucem gentium: ut sis salus mea usque ad extremum terre.

Quod autem plures gentes ad christi fidem venerint; et cum gaudio ex verbis ibidem sequentibus patet; dicentibus. Audientes autem gentes gauise sunt; et glorificabant verbum domini; et crediderunt quotquot erant preordinati ad vitam eternam, et reliqua. Considerate igitur o miseri vbi antiqui vestri vos eorum prauitate collocarunt, id enim quod pro vobis principaliter seruatum fuit bonum; alij possident; et vos eo priuati estis. Quam obrem vos inde recedite; et deum querite; quem semper inuenietis; multus enim misericordie est.

Prophecia nona.

Dem esaias capitulo. liij. Inquit. **A**sha nau gal beharim ragle meuasser mascmitag scialom meuasser ton mascmitag iesciuga omer leston mas labc elohai, col zofatch nasen col iabdan ierane nu chi gain begain irru besciu adonai syon, pizhu ranenu iabdan hozeuot hieruscialaim chi nibam adonai gamo gal al hieruscialim hasaf adonai et zeroag codseto legene col bagoim verau col asse arez et iesciugat elobenu, suru suru zeu misciam tame al rigagu zen mitte ba hibaru nosce chele adonai, chi lo behipazon tezeu vbimnu sa lo telebum chi boleu lifnehem adonai vmaassiehem elobe israhel, hinne iaschil gaudi taruz venissa vegaua meod caascer sciamenu

Hebrea littera.

אשה נאוו גל

בחרים רגל מואסר

מסמיטאג סכאלום

מסמיטאג טון

מסמיטאג יעשיגא

Deprimo messye aduentu xlvii

galeba rabim eben mischat meis marrebu uetoaro mibe
 ne ada. eben iaze goim rabim galau icpesu melabim pibem
 chi ascer lo suppar labem rau ueascer lo sciamcu bitbona
 nu. mi beemin liscinugatenu uzroag adonai gal mi niglata
 uaiagal caionec lefanau uecas ciozesc meerez zia lo toar lo
 uelo badar uenirrebu uelo marre uenabmedebu. niuze ua
 badal iscim isc macouot uiduag boli ucmaster panim mi
 mennu niuze uelo basciaunubu. aben bolaienu bu nasa
 unabouenu senalam ueanabnu basciaunubu naguag muc
 che elohim figunne. uebu mebolal mippe sciagenu meduc
 ca megauonotenu musar scielomenu galau ubabauozato
 nirpa lanu. cullanu cazon taginu isc ledarco paninu uado
 nai bifgiag bo et gauon cullanu. nigas uebu nagane uelo if
 tab piu casse latteuab iubal ucrabel lifne cozzezeba neela
 ma uelo iftab piu. megozer umimmiscpat luccab ueet do
 ro mi iesobeab chi nigzar meerez baim mippe sciab gam
 mi negab lamo. uaitten et resciam chiuro ueet gascir be
 motau gal lo hamas gasa uelo mirma befiu. uadonai bafez
 daccheo bebellim tasim asciam nafsco irre zerag iaarib
 famim uebefez adonai beiado izlab. megamal nafsco irre
 isbab bedagto iasdic zadic gaudi larabim uegauonotam
 bu isbol. laben aballec lo barabim ueet gazumim ieballec
 scialal tabat ascer begera lammauet nafsco ueet posce
 gim nimna uebu het rabim nasa uelapposcegim iafgiab.

Latine q̄ pulchri sup montes pedes euangelizantis; et
 predicantis pacem annūctiantis bonū predicantis salutem
 dicētis syon regnauit deus tuus. vox speculatoꝝ tuoꝝ leua
 uerūt vocē simul laudabūt. quia oculo ad oculū videbunt
 dū reuertet dñs in syon. gaudete ⁊ laudate simul deserta bi
 erusalē: qa cōsolatus est dñs populū suū redemit hierusalez
 manifestauit dñs brachiū sanctū suum in oculis omniū gen
 tium; ⁊ videbūt oēs fines terre salutaī dñi nostri. Recedite

Latina littera.

Capitulū. liij.

recedite exite inde pollutum nolite tangere. exite de medio eius: mundamini qui fertis vasa domini. quia non festinanter exibitis: nec in fuga properabitis iter. precedet enim vos dominus et congregans vos deus israel. Ecce intelliget seruus meus exaltabitur. et eleuabitur et sublimis erit valde. Sicut obstupuerunt super te multi. sic inglorius inter viros aspectus eius: et forma eius a filiis hominum. sic asperget gentes multas. super ipsum aperient reges os suum. quia quod non fuit narratum eis viderunt. et quod non audierunt contemplati sunt.

¶ Quis credidit auditui nostro et brachium domini cui reuelatum est: et ascendit sicut virgultum coram eo: et sicut radix domini terra sitiens non est spes ei: neque decore et vidimus eum. et non erat aspectus ut desiderarem eum. despectus et nouissimus virorum vir dolorum et assuetus infirmitate: et quasi absconditus vultus a nobis vilis et non reputauimus eum. vere languores nostros ipse tulit: et dolores nostros ipse portauit: et nos reputauimus eum vlceratam percussam a domino et afflictum. ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est propter culpas nostras: disciplina pacis nostre super eum et liuore eius sanati sumus. omnes nos quasi oves errauimus: unusquisque in viam suam declinauimus: et dominus placatus est cum eo de iniquitate omnium nostrum. percussus est ipse ac lesus et non aperiet os suum. sicut agnus ad occisionem ducetur: et quasi ovis coram tondente se obmutescit: et non aperiet os suum. De angustia et de iudicio sublatum est: et generationem eius quam enarrabis: absconditus est. non de terra viuens propter scelus populi mei: et vlcus quod erat eis. et dedit sicut impij sepulturam suam. et quasi dines mortem suam nulla iniquitate facta: neque dolo repto in ore eius: et dominus voluit conterere eum: et infirmare: si posuerit se pro peccato anima sua videbit semen elongabit dies: et voluntas domini in manu eius prosperabitur. pro labore anime eius videbit saturabis in sapientia sua iustificare faciet. seruus meus iustus multos et peccata eorum ipse portabit. id est participare faciam eum cum pluribus et cum

De primo messye aduentu xlviij

fortibus diuidet spolia pro eo quod tradidit ad mortem animam suam: et cum iniq̄s reputatus est: et ip̄e peccata multorum tulit: et pro transgressoribus rogabit. et reliq̄ usq̄ ad esaię libri finem.

¶ Quamq̄ sup̄ p̄phetia hac: viri iudei vt ip̄am a vero sensu p̄uertant: doctores vestri multa dicant. credo tñ q̄stus de ea ip̄i p̄turbati sint me bene noscere nō negabitis. q̄ si eorū a p̄phetie veritate distātia: sicut mihi vobis aperta eēt: nō dubito doctrinā eorū. sicut et ego feci: vos fugere. et vos nō ignorare volo: inter de xp̄o loquētes prophetias. hāc p̄mas fuisse que ad alias cōtēplandas me traxit. Quāobrem vt saltē ipsas diligēter sine passione p̄scrutaremini a vobis obtinere nō parum cuperē. me. n. certum redderē q̄ per eam paradisi ianue vobis aperirentur.

¶ Et cum doctores vestri oēs: dempto rabi ionata: qui ipsam messie attribuit. de vobis ipsis loqui dicant. ideo rabi David expositionez: qui contra christianos callidius alijs procedit dumtaxat recitabo: quāuis quibusdam necessarijs locis quarundam notabilium partium. et aliorum rabi opinionibus mentio fiet.

¶ Inquit itaq̄ rabi david p̄phetiā in p̄tes plures diuidendo q̄ pulchri sup̄ mōtes erunt pedes euāgelizātis: et p̄ dicantis vocē meā. p̄nunciantisq̄ pacē: bonū et salutē: dicēdo syon regnauit deus tuus. Attribuit enim partem hāc usq̄. Ecce intelliget seruus meus vestre a captiuitate liberationi. Usq̄ enim tempus illud dicit deum non regnare quodammodo visum esse. tunc autem: quoniam ipse regnauit omnes vnanimiter dicent: et vult prophetam hic metaphorice loqui. inquit enim rem illam: per orbem totum sic manifestam esse debere quasi homines saluatōis voces super montes intelligere facerent. Vox speculatoꝝ tuorū. i. prophetarum tuorum leuauerunt vocem hoc est leuabunt vocem cum leticia simul et laudabunt. q̄ oculo ad oculum

Judeorum expositio

Rabi ionata.

Rabi david

videbunt. id est prophético spiritu videbunt dñi reuertetur
 dñs in syon. s. gloria de mini. et hie quidem est ppheticus
 spiritus qui post mortē agei zacharie et malachie ablatuſ ē
 qui tunc israheli restituet et habundantius. gaudete et lau-
 date simul. i. leuate simul vocē. manifestauit dñs brachium
 sanctum suum: methaphorice loquendo. eorum enim salu-
 tare omnibus manifestum erit. Recedite recedite ad maio-
 rē rei corroborattonem. exite inde. scz a captiuitōe. pollut-
 tum nolite tangere. edom videlicet et ismaelē: inter q̄s cap-
 tui fuistis. exite de medio eius. i. de medio cuiuslibet ciuita-
 tis ipsoꝝ mundamini ab omni turpitudine et scelere vos q̄
 dñi vasa fertis. vestra enim bellica vasa: vasa dñi erunt. nā
 alijs non indigebitis. cuius ratio erit: quoniā non festinan-
 ter: sed eleuata manu absq̄ metu eribitis. precedet. n. vos
 dominus qui ab omni impedimento vos tutos reddet.
Ecce intelliget seruus meus pagina hec super israhel: ca-
 ptiuo existente a deo dicta fuit quē quēadmoduz supra vbi
 et tu israhel serue meus inqt. seruum appellat. dicit itaq̄ q̄
 iam tempus veniet quo seruus meus israhel exaltabit: et e-
 leuabitur ac sublimis valde erit. vbi rabi dauid dictionē il-
 lam intelliget: pro prosperabitur accipit. sicut obstupuerunt
 sup te multi. hoc est sicut de tuo infimo statu multi admira-
 ti sūt: et merito cū tuū aspectū plus ceteris ingloziū viderint
 sic asperget. ē. aspergere faciet ad gentes multas eloquium
 et sermonem deus extra: vt sicut de tuo abiecto statu admī-
 ratī sunt. sic et de tua maxima releuatione admirate loquā-
 loquitur alit hic qñq̄ ad p̄mā: qñq̄ ad sc̄dam p̄sonam pro-
 pheta prophético more. super ip̄m aperient reges os suum
 magnā ipsoꝝ gloriā cōtemplādo: qz si q̄ nō fuit narratuz
 eis viderunt t̄mmodo. sed longe plura. Quis credidit audī
 tui nostro verba hec a gentibus tunc dicentur hoc mō vi-
 delicet q̄s auditū quē de eo a pphētis: et ab ipsis met au-

diebamus credidisset. nunq̄. n. quod oculis nostris nunc
 videmus: de illis credidisset. et brachiū dñi cui reuela-
 tum ē. sicut huic genti. aut dixit: cui admiratiue: quasi dicāt
 vide cui in imo et abiecto populo dñi brachiū reuelatum ē:
 et ascendit sicut virgultum coram eo. i. quasi virgultū steri-
 li loco existens: cui nulla ē pulchritudo. sic ipse a. dñs ascen-
 dit: ita q̄ ipsum dñm captiuatione existebat vidimus et n̄ erat
 eius aspectus nisi turpis: et ab alijs difformis. et desiderauim⁹
 mus eum: hoc est et non desiderauimus eum. predictus. n.
 non pro duobus seruit: ac si diceret: et vidimus eum: et non
 erat aspectus: nec desiderauimus eum. ¶ Despectus et no-
 uissimus viroz non solū nō desiderauimus eū: s; etiā despe-
 ctus in oculis nr̄is erat: et viroz nouissimus: vir dolorus et
 assuetus infirmitate. i. laboribus et captiuitatis angustijs. di-
 xit autē assuetus: eo quia patienter omnia tolerat. et quasi
 absconditus vultus a nobis. vultum. n. nostrū abscondeba-
 mus ne ipm̄ aspiceremus. sic ipsum indespectus habebam⁹
 Vere languores nostros ipse tulit. scriptum est ab ezechie-
 le: filius non portabit iniquitatem patris et pater non porta-
 bit iniquitatem filij. Quanto magis q̄ nec vnus homo pro a-
 lio. aut gens vna pro alia. Quid igitur et ictus hoc sibi vult
 vere languores nostros ipse tulit. et illud vulneratus ē pro-
 pter iniquitates nostras: et liuore eius sanati sumus. nec si-
 mile est hoc dicto hieremie trenzorum libro: patres nostri
 peccauerunt: et non sunt: et nos iniquitates eorum sustinui-
 mus: illud enim cum dicto moysi. exodi. xxxiij. conuenit di-
 centis qui reddis iniquitatem patrū filijs: et reliqua. quod
 cum viam patrum filij secuntur intelligitur. id autem quod
 hieremias dixit. Dolentium more qui verba sua non consi-
 derant dixit. et sic etiam hoc quod de israhel populi dicēt
 ex nimia admiratione inconsiderate dicent: non q̄ propter
 eorum iniquitates israhel passus sit. sed ipsius gloriā tūc

videntes quod ipse veram obseruauerit fidem; ipsi vero falsam; confessi erant. Quāobrem id quod ipsi pati debebāt; de iure malī; in israhel redundatū fuisse dicent. ⁊ sic pro eis ipsum attritū fuisse putabunt. Quā ppter dicent; ⁊ nos reputauimus eū pro peccato suo a deo percussum ⁊ uulneratum; cuius oppositū nunc videmus; quia non pro suo; sed p nostro passus est. ita q nos eius liuore sanati sumus. Omnes nos quasi oues errauimus pastore. s. nō habentes. ⁊ unusquisq; in viam suam post deum suum declinauimus. nūc autem videmus; quia omnes pter israhel; cum quo veritas erat errauimus. ⁊ dñs reposuit in eo iniquitatē omnīū nostrum. i. punitōnem iniquitatū. percussus est ipse ac lesus; hoc est percussus in bonis ⁊ lesus in persona; ⁊ tamē ut ex hīs cōquereretur; os suum nunq̄ aperuit. sed tanq̄ agnus qui ad occisionem ducit; seu ouis que coram tōdente se obmutescit; stabat. de angustia captiuitatis. s. a qua detentus erat ⁊ de iudicio depredationis a qua vexebatur; sublatius iam est ⁊ redemptus. Et generatidē eius quis enarrabit. i. q̄ suam generationem a deo excelsam putasset. abscisus est. n. de terra viuētium; cum de terra sua que hoc nomine appellabatur; captiuus egressus est. P̄pter scelus populi mei ⁊ ulcus eorū; quisq; populus dicet q p̄pter ipsius scelus ipse vulneratus est; n̄ aut q ipse ob sua mala opera id meruerit. ⁊ dedit sicut impij sepulturā suam; quia sic ipsos in captiuatione occidebamus; quemadmodum ⁊ impij sua iniquitate interficiuntur; ac si merito ⁊ iuridice id fecissemus. Dixit autem ⁊ dedit. s. ipse sua voluntate. dicebant enim eis aut mori te oportet; aut legi tue renuntiare; ipse vero ex hīs mortem eligebat. Dixit quoq; ⁊ quasi diues. nam etiam diues; ut sua arripiantur bona; interficitur. Et dominus voluit conterere eum; ⁊ infirmare. non enim in hīs que in

De primo messye aduentu I

captiuatione a nobis passus est: causam aliam videmus: nisi si quod pro sceleribus nostris: seu ex dei: quam ignoramus voluntate: id fuerit. Si posuerit se pro peccato anima sua: vere nunc cognoscimus quod pro malo quod ipse passus est: bonum meritum ei retribuitur. Nam si posuit se anima sua loco peccati: grande semen videbit. Ezechiele dicente: multiplicabo eos: sicut onnes homines. Elongabit dies: etas sua longa erit: prout infra propheta inquit. Sicut dies arborum erunt dies populi mei. Et voluntas domini que erat ipsum in captiuatione conterere: nunc sibi prospera erit: multiplicabit enim ipsum: sibiq; immense beniuolus reddetur. Pro labore anime eius: ab ista parte deus de israhel loquendo: talia fatur. Pro labore quem in captiuitate sustinuit: retributio erit. quoniam rem bonam qua bene saturabitur: videbit. Et in scientia sua iustificat faciet. Seruus meus israhel iustus: populos multos: quia quemadmodum supra propheta dixit: scientia domini tota terra repleta erit. et peccata eorum ipse portabit. nam iusticia sua et bonitate aliarum gentium peccata portabit: suis enim meritis: orbe toto pacem et bonum a me dabitur. Ideo participat faciam eum cum pluribus: et cum fortibus diuidet spolia. verba hec de gog magog: aliarumq; gentium cum ipso venientium: spolijs intelliguntur. que quidem spolia israhel: pro eo quod in captiuatione animam suam ad mortem tradidit: concedentur. Et cum iniquis reputatus est. ut supra dixit: et dedit sicut impij sepulturam suam. Et ipse peccata multorum tulit. ea enim que indebite gentes sibi faciebant: cum patientia tolerabat et cum hoc pro transgressoribus rogabit: non obstantibus enim malis illis: pro eis deum orabat. ut fructus terre eis habundanter pacificeq; daret. Christianis autem christo ihesu nazareno prophetia attribuitibus dicas dictiones illas

Intelliget exaltabit: eleuabit: et sublimis erit valde. ad quid
 propheta explicauit. Nam si pro sua humanitate: tanta in eo vi-
 sa non fuerit: nisi quantum in ligno quo suspenderit eum: exal-
 tatus fuit: si vero pro diuinitate iam ante aduentum eius exal-
 tatus erat. Dicit quoque propter scelus populi mei. ulcus eis
 quod secundum eos ulcus ei dicere debebat. Clausulam preterea
 illam: videbit semem si pro humanitate dixit: ipse filios non habuit
 si pro diuinitate vero: et pro filiis discipulos intelligere voluit:
 hoc non reperit. Discipuli. n. quosque filij nuncupant: non autem se-
 men: et ultra hec deo semem non est. dixit insuper: elongabit dies:
 quod quidem quantum ad humanitatem minime visum fuit. quo autem
 ad diuinitatem dies dei eterni sunt. Et demum cum dixit: et pro trans-
 gressoribus rogabit. si ipse deus erat: quem pro transgressoribus
 rogare volebat. **U**taec igitur sunt iudei viri: quibus
 super prophetia hac. et vobis et sibi rabi dauid satisfacere credi-
 dit. que si a vobis debito modo considerarent: non dubito quod
 pro ipsa sua et aliorum rabi malitiam detegeretis: eorumque doctrinam
 christi fidem amplectendo: aufugeretis. ipse. n. et si in partes quas
 vidistis prophetia bene diuidit. huius tamen partibus eas quibus de-
 bere non attribuendo: nec non et totius prophetie processu: ple-
 risque locis confundit. Nam de prima eius parte qua christi explicat
 aduentus: cum conditionibus a propheta assignatis ipsam me-
 thaphorice loqui ait. quod non est nisi prauum dictum. cum littera id quod
 significare intendit aperte proferat et cum alijs eiusdem mysterij
 prophetijs conueniat. suam quoque prauitatem ex eo cognoscere
 potestis: quia partem illam prophetie dicentem. quod credidit auditui
 nostro. et reliqua. usque ad partem illam: pro labore anime eius vide-
 bit: saturabit a gentibus vestre redemptionis tempore: de vobis dicen-
 dam esse ait. In quo expositione rabi Jonate qui ipsam mes-
 sie attribuit non puenit. et vos non ignorare scio: huius rabi
 et doctrine auctoritate: et fidelitate: magis quam rabi dauid fide
 prestanda esse. non obstante quod in ea parte plura continentur que super

Confutatio rabi
 dauid

De primo messye aduentu li

israhel nullo modo verificari possunt. Nam cum sup ea particula: qz qd nō fuit narratum eis: videbunt: z qd nō audierunt contēplati sunt dicāt gētes de israhel redemptione eo quia id nūqz audierint admirandas cē: dictū suū recte fallit. Melius. n. de eoz in Iherusalem reductione xpianis constat. quā sibi met ipsis qui ipam prestolant. Cūqz ex particulis illis dicētibus. percussus est ipse ac lesus: z non aperit et os suū. z dabit sicut impij sepulturā suam: z quasi dines mortem suā: vos percussiones z calamitates libētī animo patī: ad mortēqz z sepulturā a vobis ipsis exponi: affirmare intēdit. ubi fundet nescio. Scitis. n. id veritati de facto contradicere. Nunqd nō etiā sup ea particula dicente. nulla iniquitate facta neqz dolo reperto in ore eius: hic rabi suā prauitātē ostēdit: cū captiuitōem z alia que in ipsa patimini mala. nō propter iniquitatem vestram. sed ex dei volūtate absqz causa vos pati dicat. quasi sacre scripture auctoritates oēs oppositū predicātes: nō audiremus. Dicite obsecro qd sibi cap. xxx. hieremias voluit: cū inqt. plaga. n. inimici percussite castigatione crudelis propter multitudinez iniquitatis tue fortia facta sunt peccata tua. z reliqua. Et ezechiel cū. xxxv. viij ait. z sciēt gētes qm iniquitate sua capta sit domus israhel. Nō obstāte qz vteronomij. xxviij. moyses omnia hec in testimonium libro scripsit. inquit. n. qz si audire nolueris vocē dñi dei tui: ut custodias z facias oīa mandata eius. venient sup te oēs maledictiōes iste: in fine quaz dicit: disperget te dñs in oēs populos a sumitate terre usqz ad terminos eius z postea sequitur: in gentibus quoqz illis nō quiesces: neqz erit requies vestigiū pedis tui. z reliqua. que: ut secūda parte deo duce de rabi moyli auctoritate videbif: pro hac presentī vestra captiuatione dicta fuerunt. Sequitur insup ex dictis suis incōueniens quoddā quod ipse se enitare putat z est qz particulas illas: scilicet vere languores nostros ipse

tulit: et dolores nostros ipse portauit. Similiter: ipse autem
 uulneratus est propter iniquitates nostras: attritus est pro
 pter peccata nostra. Disciplina pacis nostre super eo et liuo
 re eius sanati sumus: pro gentes de vobis dicendas esse uult
 quasi deus gentem pro gente puniret: et ex consequenti in
 iustitiam faceret. et quis gentes id ex seipsis dicere: non au
 tem quod ita sit ipse affirmet. ut a predicto inconuenienti excu
 setur. Quid de uerbis illis: et peccata eorum ipse portabit.
 et ipse peccata multorum tulit: in ultima prophetie parte con
 tentis que a deo super israhel dicenda esse ait. Posito enim
 pro non concesso quod gentes: ulterius non considerantes: de
 uobis talia dicerent. Nunquid de deo id idem explicabit:
 mira quippe res est quod homo hic suam confusionem non uide
 rit. Adest preterea suis dictis fatuitas non parua qua su
 am malignitatem aperte ostendit. cum ex clausula illa et pro
 transgressoribus rogabit: dicit uos cum omnibus persecutioni
 bus a christianis uobis factis: pro eis deum orare. cuius op
 positum: et si ego sicut et uos non ignorem: scitis tamen per
 prophetiam sextam iam declaratam: super re romanorum: ma
 nifeste patere: ad quorum destructionem: uestram releuati
 onem sequendam esse dicitis. quod si super terre fertilitate: ab
 undantiaque: ut ipse in exempli ducit: deum rogatis: pro in
 teresse uostro tanquam inuiti: sicut me non latet: id facitis: non
 autem caritate moti. cum erga christianos in uobis nulla
 sit. Quia igitur ratione ea que iste rabi hac prophetia dixit.
 fundata sint ignoro. cuius malitiam. ut melius detegatis: a
 lia: um particularium partium confutatione derelicta ad ue
 ram prophetie expositionem accedam. per quam etiam: sus
 is contra Christianos friuolis rationibus responsum pae
 tebit.

Catbolica ex
 positio

¶ Dico itaque primo prophetiam hanc: ipsius dei in terram
 aduentum. ut precedentes predicere. et hoc per particulam

De primo messye aduentu lū

illam. Quia oculo ad oculum videbunt: dum reuertetur dominus in Syon. quod quidem etiam per precedentem particulam dicentem: propter hoc sciet populus meus nomen meum in die illa: Quoniam ego ipse sum qui loquar. Ecce adsum: explicatum fuit. qui etiam aduentus. ut per alias habetur prophetias: per predicantem dicentem Syon regnauit deus tuus: euangelizandus erat. Ex quo esto quod iudei pro maiori parte: ut pluries visum est: ipsum recepturi non erant. pro illis tamen qui sibi credituri erant: ac etiam pro alijs gentibus ad suam fidem venturis. ut Hierusalem exultaret. propheta inquit. Gaudete et laudate simul deserta Hierusalem. quia consolatus est dominus populum suum: scilicet iudeos bonos ipsum expectantes. et deinde pro gentibus sequitur. Manifestauit dominus brachium sanctum suum in oculis omnium gentium: et videbunt omnes fines terre salutare domini nostri. et quemadmodum per alias habemus prophetias ipsum in humana forma esse venturum. sic et ex ista necessario colligimus. Certum est enim quod ad hoc: ut deus cum eis loqueretur: et ipsum visibiliter viderent. necesse erat ut humana forma illis appareret. ex quo sicut in superiori prophetia ipsum seruum suum deus pater vocauit: sic et hic facit: cum inquit. Ecce intelliget seruus meus: exaltabit et eleuabitur et sublimis erit valde. Que verba de eius in cruce exaltatione: esto quod rabi dauid id deludendo dixerit: ut videbitis: lequuntur.

Prima igitur prephetie pars exponenda sic est. Quam pulchri super montes pedes euangelizantis: predicantis pacem annunciantis bonum: predicantis salutem dicentis. syon regnauit deus tuus humanitate scilicet assumpta et non sicut rabi David ait. Certum est enim quod deus etiam quod israel in hierusalem nunquam stetit: semper regnauit: propter quod regnauit deus tuus dicere non oportebat.

nisi de carnis assumptione propheta intelligeret. **T**lor speculatoꝝ tuozam leuauerunt vocē. i. leuabunt vocem in eodem aduentu ⁊ simul laudabunt; cuꝝ ratio erit: quia oculo ad oculum: hoc ē visibiliter deum in humana forma venientem videbunt. **Q**uod qdem dictum apostolis: alijscz a quibus cognoscendus erat dirigit. **Q**uapropter gaudete ⁊ laudate simul deserta hierusalem. qz cōsolatus est dñs populum suum: subsequenter ait. dixit autem. redemit hierusalem: vt ostenderet ipsam ab hñs q nomine iacob non cum veritate vocabantꝝ amplius opprimendā non eē. sed alias vocādo gentes. inquit. **M**agnificauit dominus brachium: sc̃m suum in oculis oim gentium: et videbūt omnes fines terre salutare domini nostri. **D**einde cum apostolis suis loquendo dicit. **R**ecedite recedite: erite inde. scz ex hierusalē. polutum hoc est alios malos iudeos nolite tāgere. ⁊ mundamini ab omni. i. pharisaica vita vos qui fertis vasa dñi: vobis scz ab ipso consignata: vt per ea gentes ad illum ducatis. **E**t cum hec nō in instanti: seu indeozum metu: nō cum festinatione fienda essent: immediate subdit. qm̃ non festinanter eribitis. nec in fuga propterabitis iter. precedet enim vos dñs: ⁊ congregans vos deus israhel. i. post suā resurrectionē. **Q**uibus vbiqz et in omnibus semp esse debebat. **P**rocessum deinde christi vite: vsqz ad passionē suam. propheta enarrando seqtur. **E**cce intelliget seruus meus: exaltabitur ⁊ eleuabitur ⁊ sublimis erit valde. **Q**uibus verbis cuncta mysteria que hic audietis continentur. **N**am intelliget. sicut rabi **D**avid ait. idē ē quod prosperabitur: pro quo infra. **E**t voluntas domini in manu eius prosperabitur. dicit. **E**x quibus christum opus suus prospere perfirere debere innuit seruus meus: hoc pro christo homie dixit. de quo etiā precedenti propheta propheta locutus est cum dominus ab utero vocauit me seruum sibi. inqt. **D**ia em̃ huius

partis verba dei patris: de xpo homine sunt: Nec de israhel prout rabi dauid ait: intelligi potest cum de eo ut visum est prophetia minime verificet. et ultra hoc a rabi Jonata: cuius dicto magis standum est messie attribuat. Exaltabit et eleuabit et sublimis erit valde. oia hec de eius in cruce exaltatione: per quam eleuabit: et valde sublimis erit. explicata sunt per suam enim passionem: et crucifixionem. xps ad se omnia trahere debebat. pro quo subdit propheta. sicut obstupuerunt super te multi: et sicut inglorius inter viros aspectus eius. et reliqua. sic asperget gentes multas: aqua. s. baptismatis: cum qua: legem suam recipiendo: ad eternam salutem ipsas ducet. et de tanto mysterio gentes admire. super ipsum aperient os suum. eo quia quod non fuit narratum eis: viderunt. et quod non audierunt contemplant sunt. Certum est enim quod messie mysteria nisi in israhel narrata fuerint: et predicata. Ea sunt que ab illis dicenda de xpo erant: explicando inquit. quis credidit auditui nostro: hoc est: quis vnquam nostrum credidit. ut nos quibus tale mysterium nunquam reuelatum fuit: credere deberemus: eis talem fidem prestare. Et brachium domini cui reuelatum est. quasi dicerent: qua natione deus hoc grande mysterium consumari voluit. Et ascendit sicut virgultum coram eo. et reliqua. usque ad particulam illam: et non aperiet os suum de xpo ab ipsis gentibus dicenda erant. Que omnia quemadmodum a rabi dauid super israhel falso exponunt. sic in xpo verificant. et quis dictionem illam hisgiah: quam ego de mente rabi Salomonis. placatus est: transtuli: ipse per immitit seu posuit. prout beatus Hieronymus fecit. accipiat: ex hoc tamen sententia non variat. De angustia et de iudicio sublatus est. et reliqua. hic deus pater de xpo homine loquitur dicens. quod postquam de his que xpo quo ad partem suam humanam fieri poterant. sublatus erit. id est. quum ea parte sublata consideratus erit: generationem eius: hoc est modum et causam

Partis prima

incarnationis sue quis enarraret: Nulli, n. facultas dat, sed ipse id declarans subdit, Abscisus est, n. de terra viventium propter scelus populi mei; et vlcus quod erat eis quod pro vlcere originalis peccati dixit. Est, n. vlcus put a medica arte recipi antiquum vulnus. Et dedit sicut impij sepulturam suam, et reliqua, in hac parte christi mortis modus explicat, quia scilicet sua humilitate et pro maiori exemplo tanquam impius et reus, etsi iniquitatem non fecerit, animam suam ad mortem tradere debebat. Que verba cum verbis illis dicentibus, pro eo quod tradidit ad mortem animam suam et cum iniquis reputatus est, convenientiam habet. Et cum ex tali passione et morte, ultra quod gentibus fidei lucem dare debebat, corpus suum etiam ab eis mixtum in modum glorificandum esset. Idcirco subsequenter ait, si posuerit se pro peccato anima sua videbit semen; elongabit dies, quod de suis fidelibus suaque fide que in eternum stabit; intelligitur, et voluntas domini in manu eius prosperabit. Ita quod pro labore anime eius; quod de anima vitali intelligitur; quem ipse videbit saturabitur, nam in sapientia sua multos iustificare, id est saluare faciet. Cum, n. suam passionem contemplantur; dei iudicium suis aduersitatibus iustificabunt quo mediante saluabuntur, et cum peccata eorum ipse portabit, ideo participare faciam eum cum pluribus, et cum fortibus diuidet spolia; inquit, dabunt, n. ei plures de suis bonis partem elemosinas, scilicet et hereditates, et alia similia, ita ut etiam fortes principes atque reges eorum spolia in bellis acquisita cum eo diuidant. Unde omnium predictorum fructuum per ipsum passionis mysterio fiendorum principaliores causas propheta assignando; tandem suum sermonem huius verbis concludit pro eo quod tradidit ad mortem animam suam; et cum iniquis reputatus est; et ipse peccata multorum tulit; et pro transgressoribus rogabit. Et sunt omnes cause quattuor quarum

Prima est animam suam pro aliorum saluatione ad mor

De primo messye aduentu liiii

tem tradere: per quod suam immensam: erga mundum caritatem ostendit. nulla enim maior caritas est: quam animam pro amico exponere. **¶** Secunda autem causa est: quia cum iniquis reputari voluit. in quo suam immensam humilitatem demonstrauit. non obstante enim quod animam suam ad mortem tradere voluerit. voluit etiam cum iniquis reputari. et inter duos latrones suspendi. **¶** Tertia vero causa est quia ipse peccata multorum tulit. non enim tantum pro presentibus et futuris mortis sua necessaria erat: sed etiam preteritis qui in originali peccato mortui fuerunt. **¶** Quarta quidem et vltima in proposito causa est. quia pro transgressoribus rogabit. cum quo mysterio terribilis precepti inimicorum dilectionis. per quod magnam gentium multitudinem ad fidem traxit: exemplum dedit. Inter omnia enim mysteria hec hoc maius esse videtur: cum omnia alia preter illud contra voluntatem suam posse in eum fieri: videantur quamuis cuncta euitare potuisset. Et ego amen dico vobis quod si sicut granum sinapis fidem haberet: omnia hec sicut et mihi vobis plana essent et rabi dauid sophismata: que per se ipsa ruunt: liquide paterentur necnon euangelistarum dictis: que de omnibus hijs indubitatum perhibet testimonium fidem prestaret. Nam de prima eius parte videlicet: quam pulchri super montes pedes euangelizantis. et reliqua. Quemadmodum supra prophetia. vij. habuistis. **¶** **Mattheus** cap. iij. testatur dicens. In diebus autem illis venit iohannes baptista predicans in deserto iudee. et reliqua. **¶** **Lucas.** **¶** Cum preterea illa. Vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem simul laudabunt: quia oculo ad oculum videbunt. dum reuertetur dominus in Syon immo cum tota quasi prophetia. Lucas capitulo secundo conuenit. qui ait. Et ecce homo erat in Hierusalem: cui nomen Symeon et homo iste iustus et timoratus expectans consolationem Israel: et Spiritus sanctus erat in eo et responsum acceperat a spiritu sancto. non visurus se mortem

nisi prius videret xpm dñi: et venit in spiritu in tēpluz: et cū inducerent puerum iherosolimam parentes eius vt facerēt scdm consuetudinem legis. pro eo et ipse accepit euz in vlnas suas: et benedixit deum et dixit. Nunc dimittis seruum tuum domine: sm verbus tuis in pace. quia viderunt oculi mei salutare tuum. quod parasti añ faciē omniū populoz. lumen et reuelationem gentiū et gloriā plebis tuī israhel. Et erat pater eius et mater eius mirantes super hīs que dicebant de illo: et benedixit illis symeon: et dixit ad mariā matrē ei⁹. Ecce positus est hic in ruīnam et in resurrectione multorum in israhel. et in signum cui cōtradiceretur: et tuā ipsius animā ptransibit gladius: vt reuelentur ex multis cordibus cogitationes. Deinde sequitur. et erat anna pphetissa filia phanuel de tribu ascer: hec precesserat in diebus multis. et vixerat euz viro annis septē a virginitate sua. et hec vidua usq; ad annos octuagintaquatuor: que non discedebat de templo ieiunijs et obseruationibus seruīēs nocte ac die: et hec ipsa hora supueniens confitebatur dño: et loquebat de illo omnibus qui expectabant redemptionē israhel. ¶ Recessū quidem apostolorū aliorūq; iesum sequentium post ei⁹ mortem a hierosolima: pro quibus recedite recedite. exite inde dictum fuit. Euangelia oīa et apostolorū actus plerisq; locis predicant. ¶ Quod autē ipsos non festinanter exire oporteret. a luca cap. vltimo colligitur dicēte. vos autem sedete in ciuitate quousq; induamini virtute ex alto. Et apostolorum actib⁹ a quibus ipsos post xpī mortem aliquo tēpore in iudea predicare habemus. ¶ Et quod deus eos vbiq; prederet. Iohannis vltimo certificamur: dicentis. Euntes ergo docete oēs gentes baptizātes eos in nomine patris et filij et spiritus sancti. et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsq; ad consumationem seculi. ¶ Quod autē pars illa: ecce intelliget seruus meus exaltabitur: et eleua-

Lucas.

Actus apłoz

Iohannes

De primo messye aduentu lv

bitur et sublimis erit valde. pro eius crucifixione: per quam gentibus cognoscendus magis erat dicta fuerit: ab ipso etiam Johanne capitulo. viij. habetur dicente. Cum exaltaueritis filium hominis. tunc cognoscetis quia ego sum. Et capitulo. xij. Et ego si exaltatus fuero a terra omnia traham ad me ipsum. hoc autem dicebat. significans qua morte erat morturus. **De parte vero illa.** Sicut obstupuerunt super te multi et de gentium super hoc admiratione: earumque ad eius fidem: quibus dicta non fuit conuersione. euangelia cuncta apostolorumque actus: et pabolus et aperto sermone mentionem faciunt. Ipsum insuper pro multis animam suam ad mortem: qua mediante eorum tulit peccata: tradidisse cum quo ab errore ad veritatem congregauit. etsi per plura noui testamenti loca manifeste pateat. volo tamen duas vobis super hijs auctoritates dumtaxat recitare. Quarum vna Mathei est. xx. dicentis: sicut filius hominis non venit ministrari: et dare animam suam redemptionem pro multis: et reliqua.

Alia vero Johannis. xi. est dicentis. Unus autem ex ipsis cayphas nomine: cum esset pontifex anni illius: dixit eis: vos nescitis quicquam nec cogitatis. quia expedit vobis ut vnus moriatur homo pro populo: et non tota gens pereat. hoc autem a semetipso non dixit. sed cum esset pontifex anni illius prophetauit. quia ihesus moriturus erat pro gente. et non tantum pro gente. sed ut filios dei: qui erant dispersi congregaret in vnum: quam mortem si mansuete et tanquam agnus ad occisionem ductus acceperit. per euangelistas omnes suam recitantes passionem aperte videtur. Ipsum quoque cum iniquis reputatum fuisse. verificat Matheus capitulo. xxvij. dicens. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: vnus a dextris: et vnus a sinistris. Ipsum autem pro transgressoribus rogasse. testatur Lucas capitulo. xxij. ubi ait. ihesus autem dicebat. Pater dimitte illis. non enim

Johannes

Matheus.

Johannes.

Matheus

Lucas.

sciunt quid faciunt. Propterea quidem ipsum bonas res
vidisse atque continue videre cum multis quoque et magnis
participem esse: non oportet auctoritate probare. est enim
hoc per se notum. quamuis hec omnia apud vos tanquam libri
signati verba sint. **E**go autem non propter hoc ab inceptis
desistam: ut omni conatu vobis veritates predicem: et vestro-
rum prauitatem ostendam qui ultra ea mandata que super de-
clarata prophetia dixerunt in subsequenti qua illam fortifica-
re conantur ad deteriora procedunt. Nam cum lauda sterilis
non peperit: decanta laudes: et letari non parturit: quoniam
multi filii deserte plures quam filii nupte dicit dominus subsequenti. c.
liiij. **P**ropheta inquit: ipsius de hierusalem: que tanquam mulier
sterilis: que nunquam parturit hucusque fuit locuta esse aiunt: illam
cum hoc conforto: tando: quoniam multi plures filii deserte erunt. quam
eius que nupta fuit: quod de alijs gentibus intelligunt.

Judeorum ex-
positio

Confutatio ip-
sorum.

Eorum autem falsitas ex eo patet. quia usque christi aduentum
cum que hierusalem hic confortatur: alie gentes que fide non ha-
bebant poterant filii deserte nuncupari: et iudei qui fideles
erant filii nupte. **N**on. poterat hierusalem deserta vocari: que
deum in virum habebat. sed bene gentium terre que ipsum ignorabant.

Judei.
Confutatio ip-
sorum.

Dicunt quoque deserte filios. scilicet iudeos que ad hierusalem re-
uertentur: plures quam alie mundi nationes esse debere. **Q**uod fatuum
est dicere profertur cum per plures habeatis prophetias que illi que ex
vobis ad hierusalem redepti reuertentur pauci erunt. **S**emper. n.
ut vos non latet: de residuis vestris prophetie loquitur. **H**abet
preterea in prophetia quasi puncto modico dereliqui te: et in misera-
rationibus magnis congregabo te in furore indignationis abscon-
di faciem meam pariter a te: quod dictum ab eis sic exponitur. nam esto
que captivitas vestra se multum elongauerit: quasi puncto modico.
tamen erit respectu magnarum miserationum quibus congregandi eritis.

Judei.

Huius autem expositionis veritatem vosmetipsi iudicate: que de ca-
ptivitate diuturnitate ad deum quotidie clamatis. et propheta in

In furore indignationis abscondi faciem meam parump a te dicentes
 auditis. **C**ontinet insuper in prophetia particula hec, ecce coadu-
 nando coadunabitur quod non est de meis, quod autem coadunatur tecum super
 te cadet; quam ipsi sic accipiunt. Ecce coadunabitur super te populi,
 non tamen de mandato meo, quod autem contra te ad preliandum coaduna-
 bitur cadet. **Q**ua quidem expositione particule sensus terminorum
 quod significatum euidenter corrumpit. Certum est enim, quod quod cum aliquo
 coadunatur; non contra se, sed pro se coadunatur. **U**bi prophetie
 sensus cui tota aut dubium subiacet; quo etiam cum precede-
 dente manifeste colligitur hic est. Nam cum gentium multitudines
 per messiam vocanda esse per precedentes prophetias visum
 sit; et pro vobis; messiam pro maiori parte non recipientibus
 hierusalem contristanda esset; ipsam cum gentibus illis consola-
 ri propheta volens; inquit, Lauda sterilis non peperit. Hoc
 est. Tu hierusalem que respectu eorum quos non peperisti;
 sterilis nuncupari potes, laudem decanta. Adulto enim
 plures filii deserte, scilicet aliarum nationum que mediante messia
 ad te venient erunt, quibus tui proprii filii, scilicet israel dum
 per ipsum mihi nupta vocaris, illi quoque filii tui tunc voca-
 buntur quos antea; deum non cognoscentes; filii deserte
 nuncupabant. Quorum multitudinem assignando propheta
 ad hierusalem dicere sequitur. Dilata locum tentorium tui
 et pelles tabernaculorum tuorum extendantur; non cures
 Nam gentes iste tabernaculorum tuorum pelles sua mul-
 tudine extendere facient. Pari quoque modo longos fac
 funiculos tuos; et clauos tuos consolida, ad dextram enim
 et leuam penetrabis, et huius extensionis deinde causas pro-
 pheta declarans, subsequenter ait, et semen tuum gentes he-
 reditabit, hoc est christus iesus qui de semine tuo; et ex te e-
 gredietur; gentes hereditabit. Postquam autem cum filiis ad eam de-
 foris venturis; ipsam consolauit, solam eam cum marito dicens, noli ti-
 mere; quia non confunderis, et reliqua. ubi ait, quia marit-

Confutatio ip-
 sorum
 Catholica ex-
 positio

tuus qui fecit te erit dñs exercituum nomen eius qui deus
 omnis terre vocabitur Quibus uerbis xpi diuinitatem de
 notauit. Et cum parum post ipsius destructionem mediāte
 xpo ab alijs gētibus venerāda esset. Subdit ppheta quasi
 punctus modicus dereliqui te: et i miserationibus magnis
 congregabo te cū hīs .s. gentibus. Et sic etiā in furore indi
 gnationis mee aduersus iudeos pro peccato eoz abscondi
 faciem meaz parūper a te. Sed in misericordia sempiterna:
 qua alias gentes ad te conuocabo: misertus sum tui dixit
 redemptor tuus dñs. Itcirco de illa modica indignatione
 nullam debes displicētiā habere: Et ad maiores p̄dictoz
 certitudinez subsequēter: propheta ait sicut aque noe istud
 mihi est de quibus iuravi ne amplius inducerem sup terra
 ⁊ reliqua. vsq; ad particulam illam. Ecce coadunando co
 adunabit qui non est de meis qui autē coadunatur tecū sup
 te cadet. Quam ut cum eo quo ipsam cōsolari cepit cōclu
 deret propheta explicauit. Coadunādo. n. ad te: ut filiū tuū
 uocent: gētes coadunabunt que de meis sicut israel nōdā
 fuerunt. Qui autē tecū nūc coadunatur israel scilicet sup te
 cadet. Veniet. n. contra eum mea ex uolūtate inimicus qui
 ipsum supra te cadere faciet. Et q̄ casus hic sibi ledendus
 non esset ipsam certificat deus eo quia in manu sua omnia
 sunt potestq; in ea sua uolūtate agere ⁊ dicit Ecce ego cre
 auī fabrum sufflantem in ignem prunas ⁊ proferentem uas
 in opus suum ⁊ ego creauī interfectorem ad disperdendus
 omne uas quod fictum est cōtra te non prosperabitur. Et
 omnem linguam insurgētem tecum in iudicio condēnabis:
 ubi certificationis causa prius q̄ ipsam certificationem pro
 pheta assignat. Et deinde q̄ bonus hoc gentibus pro eaz
 iustitia ⁊ fidelitate ab ipso merito datum esset notificare uo
 lens concludit: hec est hereditas seruoꝝ domini ⁊ iusti
 tia eoz a me dicit dominus quasi diceret hec est hereditas

De primo messye aduentu lvii

seruoz domini a me propter eoz iusticiam dicit dominus.

Cuius prophetie sup hierusalem post xpi aduentu verisificationem cum de per se nota sit: per noui testamēti auctoritates approbare amplius non curo.

Sed ad subsequētia capitula que eiusdē misterij contentiua sunt ⁊ precedentium magis declaratiua pergā. Et sunt hec oēs sitientes venite ad aquas. Hec dicit dñs custodite iudiciuz ⁊ facite iusticiam. Et illud iustus perijt ⁊ nō est qui recogitet in corde suo. A principio itaq; pmi capituli qđ. lv. est vsq; ad eam partem. Ecce gētem quā nescies vocabis vñ omnes messie attribuit dicens ipsius aduentu gentes ad dei fidem vocādas esse.

Qua expositione si sup ea particula Inclinate aurem vñam ⁊ venite ad me: Audite ⁊ viuet anima vestra aliqd diceret ipsi bene sentirēt.

Causa autē quare id faciant aliam putare nescio nisi quia p ipsam spiritalia pollicentur: ⁊ vos per messiam tēporalia expectatis

Particulā quoq; illam: ecce testē gētib; dedi eum: eaz dictōnem testē scilicet diuersis modis exponendo: a pprio significatu peruertunt.

Quidam. n. ecce pceptorem dicunt. Aliqui vero ecce maiorē. Et alij ptestatorem aiūt: Quaz significationum tali termino nullam propriam esse vos nō ignorare scio.

Partem insuper illam. Ecce gentem quam nescies vocabis ⁊ gentes que non cognouerunt te ad te current. israel attribuunt. Dicunt. n. qđ messie aduentu gentes quas non cōgnoscet ad suam vocationem venient.

Cum autem pphetia verba sua ad messiaz de quo supra Ecce testez gentib; dedi ipsuz dixit manifeste dirigat: eoz processu aliud considerare non possum nisi qđ a ihesu xpi misterio ipsi pro posse elongari studeant.

Quod qdem etiā in subsequētib; prophetie partibus faciūt qđ litteram corumpendo sic exponunt dicunt enim super ea particula

Querite dominum dum inuenitur vocate eum dum prope

Judeoz opinio

Judei.

Confutatio eorum

Judei.

est: querite dominum modo tali quo vobis inueniat: et vocate eum donec vobis propitius sit: et hec vocatio fit vias suas unusquisque derelinquendo. **¶** Dicunt deinde super illa **Non. n.** cogitationes mee cogitationes vestre. **Non. n.** ea que observantur a vobis: a me observantur: nam vos ab offendentibus iudicium queritis nec eis puro corde parcitis. Ego autem delinquentibus in veritate parco: pro cuius declaratione subsequenter partem dictam fuisse aiunt: videlicet quia sicut exaltantur celi a terra sic exaltate sunt vie mee a vobis vestris et cogitationes mee a cogitationibus vestris. Partem autem illam quia sicut cum descendit imber et nix de celo et illuc non revertetur nisi prius inebriet terram et humectet: ita ut germinet et det semine serenti et panem comedenti. Sic erit verbum meum quod egredietur de ore meo non revertetur ad me vacuum nisi faciat quecumque volui et prosperabitur in hijs que misi illud doctores vestri sic exponunt. Dicunt. **n.** comparationes hanc hic factam fuisse ad vestram certam liberationem denotandam. Nam sicut ea que dicta sunt eo modo necessario procedunt sic et vestra liberatio necessario veniet. Quare prophetam immediate sequi aiunt: quia in letitia egrediemini et in pace deducemini et reliqua. Nec non loco salivuncule ascendet abies et loco vertice crescet myrtus exponit dicentes esto quod in deserto salivuncula et similia nascantur in vestro transitu ad hierusalem loco istorum abies et myrtus dabit. Et hoc quidem dicunt quod in fama et in signum eternum quod non auferet dominus erit. Ipsos autem a vero sensu prophetiam puertere cuilibet recte iudicanti notus est. Nam super particula illa **Querite dominum dum prope est:** ipsos litteram corrumpe omnibus ostendunt. cumque per verba illa **Non. n.** cogitationes mee cogitationes vestre parcendi et non parcendi inter deum et homines differentiam denotari volunt a veritate non parum elongantur. **non. n.** subsequenter verba dicentia

ga sicut exaltant celi a terra sic exaltate sunt vie mee a vñs vestris & cogitationes mee a cogitationibus vñs tale illis dant significatū sed altius. in id quoq; deum homo imitari inq̄tum pōt conatur. Demuz id qđ super vltima parte volunt q. s. ex saltuncule & vertice in abiem & mirtum pmutatiōe deus nomen eternū acqrat: eoz dictum derideduz est hoc. n. de maximis miraculis a deo factis fuisse seu fiendis videretur. Non obstante qđ rabi ionatan ptem hāc methaphorice loq dicit & bene dicit. n. qđ loco impioꝝ iusti insurgent. Vos aut si prophetiam recto sensu considerabitis neq; dubia hec neq; alia sup ea vobis insurgent. Nam prophetias ad inuicem conligādo ppheta modo tali procedit cum. n. iudeos pro maiori parte xp̄um recepturos nō esse sed potius gētes per supiores explicauerit. Id idem hic sequēs talia verba mouet. Omnes sitiētes venite ad aquas & cui non est argentum venite emite & comedite absq; argento. Per que verba quēadmoduz vñ aiunt messias gētes ad se vocat vt cuz aqua saluationis & fide ipsas saluas faciat: & hoc per sui gratiam esto qđ nullum haberent meritum & fide priuate essent. pro quo dixit Et cui non est argentum venite emite & comedite absq; argento. qđ aut pro anime salutis ad aquam hanc illas vocet per subsequētia prophetia se declarat dicentia Audite audiēdo me & comedite bonum & delectabitur in crassitudine anima vestra: & per ea etiam Inclinate aurem vñam & venite ad me audite & viuet anima vestra. Et qđ verba hec ad messiam referant ostēdit cum subdit: & feriā vobiscū pactum sempiternuz misericordias dauid fideles. pro quo etiam subsequēter ait: Ecce testem gentibus dedi eum ducem & pceptorem gētiū: Que uerba ad maiorem predictorum declarationem prophetia explicauit. Et deinde sequitur Ecce gētem quas

Catholica ex
positio

Concordia cum
euangelio
yohanne

Yohanne

nesciebas vocabis: et gentes que non cognouerunt te: ad
 te current: propter dominum deum tuum: et sanctum israhel: qui
 glorificauit te. Que verba sic intelligenda sunt. Ecce gen-
 tem quam sicut israhel pro populo tuo nesciebas vocabis: que
 non obstante quod ad tuam veniant vocationem: ad te ex se-
 ipsis current. et hoc propter dominum deum tuum: qui te glo-
 rificauit. scilicet cum mysterio carnis assumptionis: quemadmo-
 dum etiam prophetia. vii. habetur: et glorificatus sum in o-
 culis domini. Sed cum israhel deinde propheta loquens: ut
 eos aduertentes faceret. perguit dicere. Querite dominum deum
 inuenitur. vocate eum deum prope est. hoc est. querite eum dum apud
 vos personaliter inuenitur: et dum ad vos recipiendum prope
 est. et ut ea que in ipso de assumptione carnis a mortuisque re-
 surrectione et alijs mysterijs impossibilia apud ipsum non pu-
 tatis subdit. Non enim cogitationes mee cogitationes vestre sunt
 nec via mee: sicut via vestre dicit dominus. nam sicut exaltati sunt
 celi a terra: sic exaltate sunt via mee a vijs vestris: et cogitati-
 ones mee a cogitationibus vestris. Apud me. n. impossibile ni-
 hil est. Et ut horum mysteriorum necessitatem intelligatis. dico vo-
 bis. quia sicut cum descendit ymber et nix de celo: et illuc non
 reuertetur: nisi prius inebriet terram: atque humettet: ita ut
 germinet. et det semen ferenti et panem comedenti. sic erit
 verbum meum quod egredietur de ore meo. non reuer-
 tetur ad me vacuum: nisi faciat quecumque volui: et prospera-
 rabitur in hijs que misi illud. Quibus verbis christi totale
 mysterium comparauit: cuius comparationis valorem. uti-
 nam patres vestri intellexerint. Sicut enim aque de celo
 descendunt. sic et christus: ut humanitatem assumeret: de ce-
 lo descensusus erat. et quemadmodum ex calore solis acti-
 one. ad celum aque reuertuntur. sic et ipse ex actione spiri-
 tus sancti caloris: in celum reuersurus erat. et ut hic aque
 reditus: nisi facta sua totali opera in terra pro qua scilicet

descendit: vnq̄ sit, sic ⁊ ipse; donec omnia pro quibus in terra venturus erat: cōsumaret, ad celū reuersurus nō erat. Et debes animaduertere iudee, quia sic erit verbū meum; qđ egrediet̄ ex ore meo; dixit ut magnū incarnatiōis mysteriū denotaret. Verbum, n. suum caro fieri debebat. O diuina clementia q̄tam voluisti cum mundo misericordiā ostendere, tūq; erga iudeos affectio ab initio q̄ta fuit de qua cum ipsi ingrati semper fuerunt te, ut eos a facie tua expelleres; obligarūt. Tu autē dñe qui oīa nosti; testis es, qđ p̄ illuminatione ⁊ salute ipsoꝝ nec labori nec periculis p̄cerē. Cognoscite igit̄ obsecro errorem vestrum; miseri a peccati caligine obtenebrati; ⁊ cum p̄pheta hic, deum dum inuenit̄ querite. Semp. n. querentibus eum inuenit̄ ⁊ p̄pitius est. Verba quoq; a p̄pheta subsequenter dicta; cōsiderate cum inquit quia in letitia egrediemini; ⁊ in pace ducemini, ⁊ reliqua, usq; ad capituli finem, que ut patres vestros attentos faceret de letitia ⁊ gaudio; quo p̄ xp̄i munere tibi cōcesso in hierusolime egressu a gentibus recipiendi erant, dixit quia sicut in saliuunculam ⁊ vrticā eos prius reputabāt, in abiem ⁊ mirtum debebant illos habere. Cuius dicti veritatē; id qđ de apostolis alijsq; xp̄m ihesum sequētibus visum est; manifestat.

Totius autē p̄phetie in xp̄o ihesu verificatio per euangelia indubitate habemus. Nā pro ea particula dicente, Omnes sitientes venite ad aquas. Iohannes capit. iij. testatur dicens, Qui autē biberit ex aqua; quā ego dabo ei; nō sitiet in eternū, sed aqua quā ego dabo ei; fiet in eo fons aque salientis in vitam eternam. Ipsum quoq; p̄ animarū salute venisse; euangelia cuncta testant̄. Cum pte autē illa; non, n. cogitationes mee; cogitationes vestre, quia sicut exaltati sunt celi a terra, ⁊ reliqua. Idem Iohannes capit. viij. concordat; vbi inquit, Et dicebat eis ihesus, vos deorsum estis, ego de superius sum. Cum ea vero particula; si erit

Concordia eius
euangelio.
Iohannes.

Iohannes

verbum meum quod egredietur ex ore meo. Idem etiam Johannes capitulo primo consentit; dicens. et verbum caro factus est. De christi equidem in celum ascensione euangeliste omnes perhibent testimonium. precipue marcus qui capitulo ultimo ait. Dominus quidem ihesus postquam locutus est eis; assumptus est in celum. Nemum omnia pro quibus ipsum pater misit consummasse. Johannes capitulo. vi. verificat ubi ait. Quia descendi de celo: non ut faciam voluntatem meam: sed voluntatem eius qui misit me. Et capitulo. xvij. dicens. Cum ergo accepisset ihesus acetum. dixit. Consumatum est.

Capitulum. lvi.

Ad subsequens autem capitulum propheta pergens talia fatur. Hec dicit dominus. Custodite iudicium: et facite iustitiam. quia iuxta est salus mea ut veniat: et iustitia mea ut reueletur. Beatus vir qui faciet hec: et filius bovis apprehendet in ea: custodiens sabatum ne polluat illud et custodiens manum suam ne faciat omne malum. et non dicat filius aduene qui adheret domino: dicens sepe separatione diuidet me dominus a populo suo: et non dicat eunuchus. Ecce ego lignum aridum. quia hec dicit dominus eunuchis. qui custodierint sabata mea: et elegerint que ego volui. et tenuerint fedus meum: dabo eis in domo mea: et in muris meis locum et nomen melius a filiis et filiabus nomen sempiternum dabo eis: quod non peribit et filii aduene qui adhererunt domino ut colant eum: et diligant nomen eius: ut sint ei in seruos: omnis custodiens sabatum ne polluat illud: et tenentes fedus meum. adducam eos in montem sanctum meum: et letificabo eos in domo orationis mee: holocausta eorum et victimae placebunt super altari meo quia domus mea: domus orationis vocabitur cunctis populis ait dominus deus: qui congregat dispersos israel: adhuc congregabo super eo congregatos alios. omnia animalia agri venite ad comedendum: uniuersa animalia saltus: speculatores eius ceci omnes nihil scientes. uniuersi canes muti non valent

tes latrare dormientes iacentes: amâtes dormire: ⁊ canes
 impudentissimi nesciuerunt saturitatē. Et ipsi pastores igno-
 rauerunt intelligentiâ. omnes in viam suâ declinauerunt vnus
 quisq; ad precium suum ex latere suo. Venite sumam vinum: et
 impleamur ceruusa: ⁊ erit sicut hodie dies crastin⁹: ⁊ multo
 magis. **¶** Sup hac prophetia doctores vestri si a propo-
 non discederent significatu in eius discursu ppetenti modo
 se haberent. Nam p̄ticulâ eius p̄mam: videlicet. hec dicit
 dñs. Custodite iudicium: ⁊ facite iusticiâ. quia iuxta ē salus
 meaut veniat: ⁊ iusticia mea vt reueletur. **¶** Pro israhel nūc
 captiuo existente ei per messiam quē venturum dicitis salu-
 tē promittēdo dictâ fuisse aiunt. Ex qua etiâ particula pro-
 hibitōis messie aduētus causâ colligunt dicentes iudeorum
 nō integrâ p̄niam eē. **¶** Eoz autē dictuz hic ex eo veritatē
 in se nō hz: qz captiuationis diuturnitas: cum clausula illa.
 Quia iuxta ē salus mea. vt veniat simul stare nō pōt.
¶ Dicūt quoq; qz a subsequēti parte vsq; ad illâ: speculato-
 res eius ceci oēs: pro israhel liberationis tempore. alijsq;
 nationibus: tunc ad messie fidem venientibus: propheta lo-
 quitur. **¶** In quo licet in aliquibus contra ipsorū propo-
 situm venientibus litteram peruertant. si precedentem parti-
 culâ recte exponerēt bene sentirēt nō obstâte etiâ qz a pre-
 dicta particula. videlicet speculatores eius ceci oēs vsq; ad
 capituli finē: dicunt prophetam ad eos qui suo tēpore erāt
 reprehendendū se vertere. **¶** Quod qdē vltra qz pphetie
 colligantiâ destruit: q̄stum sensui ipsius cōsentaneum sit: ex
 vera que imediate seq̄tur expositione: vobis dei auxilio: liq-
 de patebit. Nam assumptum propositum: ppheta hic con-
 tinuare intendens israhel: ne ipsemet tanti boni sibi reserua-
 ti perditionis causa esset: monēdo: gentesq; ad xp̄i euange-
 lium receptionem conuocando: illis cum eo eternum bonū
 pmittens hui⁹ capituli verba p̄seq̄nter exp̄ssit. ⁊ p̄mo inq̄t.

Judeorum ex-
positio

Confutatio ip-
sorum.

Judei.

Confutatio ip-

Catholica ex-
positio

Hec dicit dñs. Custodite iudicium ⁊ facite iusticiã quia iuxta est salus mea vt veniat; ⁊ iusticia mea vt reueletur. Quod eloquium ad eos qui diebus suis erant dirigebat; vt p bona eoz vita successores; exemplum ab illis capientes; futuram salutẽ de proximo reuelandam; abiliores ad recipiendam redderent. ⁊ hec quidem salus nomen ihesu xp̃i nazarenĩ significat. Iesus em̃ hebraice. latĩe salus interpretatur. Et cum salutẽ hanc de proximo esse venturã propheta polliceatur. Certũ ẽ qđ de xp̃o qui non multũ post venit; ⁊ nõ de messia; quez adhuc expectatis locutus ẽ. precipue quia cum iudeis sui tps loquebatur. s; simul cũ illis ad gentes immediate se voluens; subsequenter ait. Beatus vir qui faciet hec; ⁊ filius hominis apprehẽdat in ea; custodiẽs sabbatum ne polluat illud; ⁊ custodiẽs manum suam ne faciat oẽ malum. Per que verba etsi doctores vestri thalmut infinita vaniloquia dicant. quia sc; ob sabbati inobseruantiam hierusalem destructa fuit. ⁊ qđ si a iudeis duo sabbata successiue vniuersaliter custodirentur; illico redempti essent. ⁊ alia similia. id tñ qđ audiuitis propheta intendit. Nam ⁊ ad iudeos; ⁊ ad gentes ipsam dirigit. ad iudeos em̃ cum ea clausula. Custodiens sabbatum ne polluat illud. ad alias vero nationes cum illa. Et custodiẽs manũ suam ne faciat omne malũ. ⁊ vos vestroz rabi fidelitatẽ; ex hoc cognoscere potestis. quia tarditatẽ messie per vos expectati aduentus vestrã non integrã pñiam causare. supra dixerunt. Hic vero duobus sabbatis successiue non bene obseruatis illam attribunt sed prophetie intentionẽ vobis declarãdo dico qđ quia gentiles ad iudaismum venientes; ad ea que honoris ⁊ dignitatis erant per longum spaciũ tẽporis antiqua lex non admittebat. Aliquos enim vsq; ad tertiã generationẽ aliquos vero vsq; ad decimã. ⁊ aliq; vnq; veluti Beneronomij. xxiij. scriptura testat. Qua qđẽ sentẽtia ⁊ eunuchi

De primo messie aduentu lxi

in dicabant Ideo q̄ in messie aduentu eodem statu p̄sistere non deberēt vt gaudio afficerent eis predicere voluit; illis ostendendo q̄ cum gratie lex per xp̄m dāda esset; in lege illa omnes equales esse debebant. Non. n. spiritualium bonoz alius heres q̄ ipsa sola anima innenit. Et hoc est q̄ vult cuz inquit ⁊ nō dicet filius aduene qui adherabit dño in die illa ⁊ reliqua vsq; ad eam clausulam; Adhuc congregabo sup eo congregatos alios qua p̄ gentium ad xp̄i fidē congregatione dixit. Et ne dictum illud videlicet. Et filii aduene qui adherabunt dño vt colāt euz ⁊ diligant nomē eius vt sint ei in seruos oīs custodiens sabatum ne polluat illud vos cōturbet dicentes q̄ pp̄ clausulam illam dicētes. Omnis custodiens sabatū ne polluat illud ipsos vt mosayca lege persisterent propheta confirmabat. Dico vobis q̄ postq̄ per supiozem partem in qua dixit ⁊ non dicat filius aduene ⁊ reliqua illos qui xp̄i aduentu ⁊ post ad suaz fidē venturi erāt de p̄dicti precepti derogatiōe ⁊ legis eq̄litate propheta certificauerat; Sequitur hic eos qui diebus suis ⁊ vsq; christi aduentū moyli legeꝝ sectati vel sectandi erāt de eisdem certificare. Non enim post christi aduentum legi cui prius subiacebant amplius stare debebāt; Et q̄uis de omnibus mandatis legis sabatū duxtat nominauerit Non pp̄ hoc q̄ non nisi de mosayce legis obseruatione intellexerit dicere debemus; Nam sicut rabi dauid ait ⁊ bene tantum de sabato hic mentio facta fuit; quia per eius obseruationem fidem habere demōstramus; Qui. n. die vna in edomata quiescit deum sex diebus mundum creasse ⁊ septimo requiescere se credere ostēdit. ¶ Vos igitur in hec non confundemini Sed p̄phete parabolaz quā immediate subdit pro vestra salute considerate cuz inquit Omnia animalia agri venite ad comedēdum vniuersa animalia salt⁹ ⁊ reliq̄; vbi alias nationes quas animalibus agri q̄ debilioza sunt

et iudeos animalibus saltus que sunt fortiora comparando:
 Ostendere vult in messie aduentu debiliores in fide in es
 fortiores comedere debere: nam pro vno iudeo gentiles de
 cem milia et ultra ad messiam venturi erant: Et huius cau
 sam assignans subsequenter ait speculatores eius ceci omnes
 et reliqua. vsq; ad capituli finem vbi ostendit qd a vris ma
 ioribus puta scribis et phariseis: vitijs hic ptentis dotatis:
 omnia hec pcedere debebat. prout xpi aduentu testatibus
 euangelij: manifeste visum fuit. Capitulum aut Deinde
 subsequens propheta ingrediens inquit Justus perijt et
 non est q recogitet in corde suo et viri misericordie colliguntur
 nemine intelligente qm pp malum collectus est iustus
 Veniet pax requiescet i cubilibus suis: q ibit obuia ei. vos
 autem accedite huc filij auguratrici: semet adulteri. et fornicarie
 super quem letabimini: super que dilatabitis os: elongabitis
 linguam. Nonne vos filij scelesti: semen medax: qui consolamini
 in dijs subter oem lignum frondosum: immolantes puulos
 in torrentibus subter eminentes petras: in partibus torrentis
 ps tua. ipse sicut foras tua: et ipis effudisti libamen: obtulisti sa
 crificium. nunquid super hijs solabor. super montem excelsum et
 sublimem posuisti cubile tuum: et illuc ascendisti. vt sacrificares
 sacrificium. Et post hostium: et retro postez posuisti me
 moriale tuum. qz iuxta me discooperuisti: et suscepisti adulexer
 dilatasti cubile tuum: et pepigisti cum eis fedus: dilexisti stratum
 eorum manu apta: et ornasti te regio vnguento: et multiplicasti
 pigmenta tua: misisti legatos tuos procul. et humiliata es
 vsq; ad inferos in multitudine vie tue laborasti: nec dixisti:
 quiesca vita manus tue inuenisti. propterea non rogasti. Pro
 quo ergo doluisti videbas. n. qm mentita es: et mei non es
 recordata. neq; cogitasti in corde tuo. quia ego tacens. et ab
 eterno. nec me times. Ego annuntiabo iusticiam tuam. et ope
 ra tua non proderunt tibi. cum clamaueris liberent te con

Capitulum. lvij.
 Latina littera.

gregati tui. et oēs eos auferet vent⁹ tollet aura. Qui autes
 fiducia h̄z mei hereditabit terrā; et possidebit mōtē sc̄m̄ me
 nm. et dicet. viā facite. p̄bete iter mundate semitā. auferte of
 fēdīcula de via populi mei. qz hec dicit excelsus et sublimis
 habitās eternitatē et sc̄m̄ nomē ei⁹ in excelso et sc̄dō habi
 to; et cū cōtrito; et humili sp̄ritu: vt viuificē sp̄m̄ humiliū.
 et viuificē cor contritorū. **Ad. n.** in sempiternū litigabo; ne
 qz vsqz ad finē irascar. qz sp̄s a facie mea egrediet. et flat⁹
 ego feci. propter iniquitatem auaricie ei⁹ iratus suz. et p̄cus
 si enim absconditus et indignatus sum. et abijt vag⁹ in via cor
 dis sui. vias suas vidi. et sanauit eū et reduxi eū et reddidi cō
 solatiōes ipsi et lugētib⁹ eius. creans fructuz laborz pacem.
 pacē ei et cui longe ē: et cui prope dixit dñs. et sanauit eum.
Impij autē quasi mare feruens quod quiescere non potest
 et redundant fluctus ei⁹ in cōculcationē et lutum. nō ē pax
 impijs dixit dñs deus. **Huius** capituli sensus docto
 res vestri more ipsoz varijs modis puertunt. nam rabi sa
 lomon vult partem illam dicentem. Justus perijt. et reliq̄.
 pro determinato iusto iofia. scilicet a propheta dictam fuī
 se. **Rabi** david vero pro pluribus iam defunctis iu
 stis. **Aliqui** autem iudeis esaiē tempore existentibus p
 phetie partem attribuunt. Alteramue iudeis a captiuitate
 redimendis. **Et** quidam ipsius partem pro die iudicij intel
 ligunt. de numero quorum rabi ionatan fuit. et hoc de par
 ticula illa. **Non** enim in sempiternum litigabo. et reliqua.

Super ea quoqz parte dicente. super quez letabimini. su
 per quem dilatabitis os et elongabitis linguam. dicunt qz
 cum superiori capitulo. scilicet. Venite sumam vinum; et
 implemur ceruusa. et reliqua. pro speculatoribus ibi no
 minatis propheta dixerit. qui quidem populum ad crapu
 las p̄tinue vocādo bonosqz p̄phetas deludēdo a via vitat

omnino
 aut

capitula
 omni

Judeorum ex
 positio
 Rabi salomon.

Rabi david

Rabi ionata.

omnino
 euangelio.

Confutatio eorum

Catholica expositio.

diuertebant. Ideo talibus hic propheta ut ipsos reprehenderet usus est verbis. Uolebat. n. p ipsa innuere q sup ipos met. quia iniqui erat os suum dilatare debebat. Quantū aut in hīs ipsi bene sentiunt verba met sua ostendunt. Nam sup ea particula Iustus perijt et reliqua ut ipsam a pprio sensu diuertant modo quo audiuitis extra vagando procedunt. Id quoq qd super alia pte dicūt nullius valoris est cum ad illos sermones ppheta dirigēs. Vos aut accedite huc filij auguratricis semen adulteri dicat. Per qd nō ad illos quibus tunc loquebatur verba dirigere ostēdit. Sed ad eoz filios et successores quoz tempora ea mysteria que in prophetia continentur verificanda erant. Que ut intelligatis ad veram prophetie expositionem accedam et dico verba capituli huius ad capitulum liij. verba se referre. Nam cū melie passionem euz qua mundi peccata tollēda erant eodez capitulo ppheta explicauerit cū quo mysterio iudeoz pauci saluandi erāt. Sequitur hic eoz cecitatē eis ostendēdo; dicere iustus perijt et non est qui recogitet in corde suo et viri misericordie colliguntur nemine intelligente quoniam propter malum collectus est iustus. Per que verba ostendere vult q non obitate q nō ante factum nec in facto pro maiori parte tale mysterium ipsi intelligere deberent; debebant etiam illud post factum ignorare. Et hoc est quod dicit iustus perijt. i. messias de quo eodem capit. seruus meus iustus dixit perijt hoc est passus et mortuus est sicut de ipso ibi predicatum fuit. et tamen non est qui recogitet in corde suo aut intelligat quoniam propter malum i. primorum parentuz peccatum collectus est iustus. Et pro maiori mysterij certitudie viri misericordie. s. apostoli et alij martires iustus hunc sequētes ex hoc mundo et colligunt. Et tamen eis nihil aut parum prodest. Sed dico vobis q ipsi in eterna pace que eis obuia ibit suis cubilibus requie-

De primo messye aduentu lxiij

scēt. vos autez filij auguratricis. semē adulteri ⁊ fornicarie
accedite huc ⁊ dicite sup quem letabimini: sup quē dilabie
tis os. elongabitis linguā ipsum deludendo ostēdētes vos
id facere ad legē obseruandā. quasi idolatriaz aufugeretis.
Nonne vestrā originē ego nosco. qz filij celestis estis. ⁊ se
men mēdar filij. s. ⁊ semē eoz q cōsolabāt in dijs subtei oē
lignū frondosū. ita q me decipere non potestis. putatis ne
q sup hys solabor. Amen dico vobis q quīs ab eterno ta
cuerim. ⁊ te vt te recognosceres expectauerim. vidēs qm̄
non times. tuā annunciabo iusticiā. ⁊ ē q opera tua si qua
bona haberes ppter pctm̄ illud. tibi nō pderunt. oia cū ea
ventus auferet. Qui autē fiducia hz mei hereditabit terraz
⁊ possidebit mōtē sanctū meū. ⁊ p illis messias suis discipu
lis dicet. viā facite. prebete iter. mundate semitā auferte of
fendicula de viā populi mei. Nā hec dicit dñs excelsus qz
uis i excelso ⁊ scō habitē cū cōtrito tñ ⁊ humili spiritu ego
sum. vt viuificē spm̄ humiliū. ⁊ viuificē cor cōtritoz q me se
quendi erunt. Causā deinde hui⁹ dei ad id reductiōis. s. vt
partē eoz saluare faciat. propheta assignans. subdit. Quia
nō in eternū litigabo. ⁊ reliqua. p que innuere vult q post
qz ipsi videntes me. ⁊ si qñqz indignatus sp eis parcere. et
in hoc cōfisi ad vomitū imediate reuertunt. Accirco ad bo
nos in me sperātes. semel saluanduz me reducā. ⁊ impij qz
si mare feruens qz qescere non pōt erunt. ita vt nulla eis
pax sit. dicit dñs de⁹. ¶ Vos autē si prophetiā in xpō ihe
su adimpletā videre vultis. euāgelia legite. que de ea. sicut
⁊ de alijs indubitātū phibent testimonium. ⁊ precipue de
hys que aduersū ipm̄ passiōis hora iudei fecerūt. Aliq eniz
in faciē suā expuebāt. Alij vero ipm̄ colaphis percutiebāt.
et quidam ipm̄ verbis deludendo. Aue rex iudeoz illi di
cebāt. ⁊ alios saluos fecit. seipm̄ saluare nō pōt. ⁊ alia plura
q in euāgelijs cōtinēt a vobis intellectu qdāmmō impossi

Concordia euz
euangelio.

billa qz si veteris testamēti: quib⁹ fidē prestatis: dicta suo sē
 su nō intelligitis: a fortiori euāgelistarū dicta tanq̄ falsa res
 probabit̄. Bene itaqz de vobis hieremias locut⁹ ē cū ca
 pítulo. v. inqt. Audi popule stulte q nō habes cor: q hñtes
 oculos nō videtis: ⁊ aures ñ auditis. nec miruz ē si doctis
 xp̄ianis auditu impossibile videat̄ q pphetias xp̄i mysteri
 um adeo apte p̄dicātes tāta p̄auitate doctores vestri per
 uertāt: qd̄ qdē etiā vos mecum diceretis. si ea via qua ego
 ambulauī: iter properaretis. Testoz. n. celi ⁊ terre creatoz
 cui nihil occultū ē: me p̄ sacre scripture auctoritates: oēm
 de ihesu xp̄o nazareno: q ver⁹ fuerit messias certitudinem
 habere. ⁊ maxime p̄ esaiāz. q vt beat⁹ hieronim⁹ ait: nō pro
 pheta xp̄i mysterij. sed euangelista fuit. Nō obstante em̄ q
 oīa eodē tpe cōsumāda mysteria predixerit: ad maiorē cer
 titudinē ⁊ attentionē ea pluries replicare nō cessat. Nā vl
 tra sup̄iora vsqz ad libri finē sēp̄ circa talia versat̄ mysteria.
 Inquit. n. capi. lxi. Sp̄s dñi sup̄ me: eo q inunxit me: ad
 annūciandū mansuetis misit me. ⁊ reliq̄. Et ca. lxiij. Quis
 est iste q venit de edom tinctis vestib⁹ de bosra. iste formos
 sus in stola sua. et reliq̄. Et ca. lrv. Feci me tanq̄ q̄sitū hñs
 q nō interrogauerūt me. inuēt⁹ sū hñs q nō q̄suerūt me. di
 xi. Ecce ego. Ecce ego genti q̄ ē. ac si nō eēt vocata nomie
 meo. ⁊ reliqua. Hñs capi. cōtēta q̄ p̄dictoz misterioz oīm
 magis certificatiua sūt. Et vt hui⁹ prophete p̄fectionē a cri
 stianis cognitā eē intelligatis. volo diui augustini auctori
 tatē quādā de eo vobis recitare. quā p̄fessionū libro iueni.
 ⁊ ē talis. Insinuauit ergo p̄ lras sctō viro ambrosio p̄svo
 tum suum vt moneret qd̄ sibi de libris sctis legēdū esset. q̄
 percipiende christiane gratie optioz fieret atqz paratioz. At
 ille iussit esaiam prophetam. qui p̄ceteris euangelij voca
 tionisqz gentium est pronūciatoz apertioz. Requiescat igi
 tur propheta hic in eterna pace. ⁊ ego ad alios: dei inuoca

to auxilio: accedam.

Prophecia decima

Hebrea littera.

Icheas capitulo. v. inquit. Neacta betlehem
efrata zagir libiot bealse iebuda mimeba li ieze
libiot mosciel beisrael vmozeodau micchedez
mime golam. laben ictenem gad ged ioleda ia
lada veseter ehan iesciun gal bene israel. vegamad veraga
begoz adonai bigon scem adonai elohau veiasciau chi gat
ta igdal gad asse arez.

Latina littera.

Latine. Et tu betlehem efra-
ta. et si minima es in millibus iude ex te mihi egredietur: qui
sit dominator in israhel. et egressus eius ab initio a diebus
seculi. propter hoc dabit eos usque ad tempus quo parturi-
ens pariet. et quasi plurimi fratrum eius convertentur. super filios is-
rahel. et stabit et pascet in fortitudine domini in sublimitate nominis
domini dei sui. et sedebunt. quia nunc magnificabitur usque ad termi-
nos terre.

Judeorum ex-
positio

Hec prophetia a doctoribus vestris omni-
bus unanimiter pro messia exponitur. Aliter quia in ipsius pces-
su aliquantisper differunt. rabi dauid expositionem recitans: de
eorum differentiis suo loco deo duce mentionem faciam. In-
quit itaque Rabi dauid. Et tu bethleem effrata etsi minima
sis in millibus iude. ex te tamen egredietur mihi qui sit do-
minator in israhel. et hic est rex messias qui de semine da-
uid in bethleem natus egrediendus est. pro quo dixit. et egres-
sus eius ab initio a diebus eternitatis. Egressus enim messie a
tempore dauid fuerunt. dixit autem ab initio pro temporis longitudine quod
inter dauid et messiam interesse debebat. Christianis autem ie-
su christo nazareno parte hanc prophetie attribuentibus ipsum
in bethleem natum esse: ac etiam deum ab initio et diebus seculi fuisse
affirmantibus. ex eo rursus datur. quia ipse in israhel dominator non fuit. sed po-
tius illi in eo dominati sunt. et cum dicentes arguerent quod autem deum fuit. &

Rabi dauid

quo ipsum a diebus seculi fuisse dici possit; respondeat illos in hoc falso arguere; cum ante mundi initium deus fuerit; et per eos ipsum tunc creatum fuisse sequeret, quod est absurdum dicere, quod si ex ea auctoritate dicere. Quia a seculo usque ad seculum tu deus, et illa a seculo ungi regem meum arguere velint, dicas illas non a seculo; sed ante seculum intelligi debere. Deinde super ea parte; propter hoc dabit eos usque ad tempus quo parturiens pariet, dicit rabi dauid quod vestre redemptionis tempore deus vos in angustia et tribulatione dabit et usque ad tempus quo parturiens parit; ducet. Nam quem admodum cum doloribus parturiens parit; sic et vos pro angustiarum multitudinem ad hierusalem cum dolore reuersari eritis, et huic sententiae a danielle, xij. similem habemus dicente. Et erit tempus angustie quale non fuit ab eo ex quo gentes esse ceperunt. Et reliquie fratrum eius, scilicet messie conuertentur super filios israel, id est cum filijs israel, et per reliquias fratrum eius; tribum iuda et beniamin intelligit, quod cum decem tribus captiuitate sunt remanserunt, et per filios israel decem tribus intelligit; ut ostenderet utrumque simul redimi debere; et ad hierusalem reuertit. ¶ Doctores vero thalmut ex particula illa Propter hoc dabit eos usque ad tempus quo parturiens pariet, dicunt messiam venturum non esse donec malignantium regnum, scilicet christianorum; in orbem totum mensibus nouem dormineat. Quorum sine parturiens parit. ¶ Super parte autem illa. Et stabit et pascet in fortitudine domini; et reliqua. Rabi dauid dicit quod post tribulationes has messias rex stabit, et israel in fortitudine domini et nominis domini dei sui sublimitate pascet. Et hoc pro iudicio; quod sua fortitudine et sublimitate ingentes faciet, ita quod omnes cum quiete tranquillitate et perpetua pace sedebunt. Nam post illarum gentium iudicium messie nomen usque ad terminos terre magnificabitur. ¶ Hec igitur est viri iudei; vestrorum super hac prophetia sufficientia; que

Doctores thalmut.

Rabi dauid

Confutatio ipsorum cum vera expositione.

vt vobis pfectius notescat: prophetie veram expositionem
 prius recitabo. et deinde ea in quibus prophetiam peruer-
 tunt ostendam. Adulta enim: ipsorum prophetia declarata: ut
 videbitis ex se patebunt. **E**dico itaque quod quemadmo-
 dum ex huius michee libris principio habet micheas et esa-
 yas coetanei fuerunt. vterque enim ipsorum diebus acas ezechi
 et iude regum prophetavit. quo tpe a phace et rasi primo
 et deinde ut historie narrant ab Assiriorum rege iuda non pa-
 rum vexatus fuit. Unde quemadmodum cum prophetia illa
 Ecce puella concipit et parit filium. ipsum ab illis duobus re-
 gibus esayas tutum fecit. sic et de Assiriorum rege cum hac pro-
 phetia micheas. pro quo: et erit iste pax Assirij cum venerit
 in terra nostra: subsequenter ait. etsi non tamen de virginis con-
 ceptione. sed de alijs mysterijs micheas mentionem fecerit
 inquit enim Et tu Betlem effrata. esto quod in millibus iuda
 minima sis: cum tamen primus iude rex. scilicet David ex te or-
 tus sit: Messias etiam qui vltimus erit. similiter ex te egre-
 ditur. huius tamen egressus ab initio et diebus seculi fue-
 runt. Nam cum venit in mente mea seculum creare: incar-
 nationis necessitatem propter primorum parentum peccatum:
 eodem instanti vidi. Et cum ad determinatam mulierem my-
 sterium hoc reseruandum esset. ideo subdit. Propter hoc
 dabit eos usque ad tempus quo parturiens pariet. quasi di-
 ceret. Propter hoc quod tale mysterium ad tempus reserua-
 tum sit. Idcirco dabit eos deus. scilicet iudeos: ut eorum iniquita-
 tibus absque vera punitioe perseuerent: usque ad tempus illud
 quo parturiens illa ab Esaya prophetata: pariet. quo tem-
 pore quod plurimi fratrum eius. scilicet aliarum gentium ad filios is-
 rael illos videlicet: qui christum sequuti fuerint conuer-
 tur. Qui omnes fratres in christo erunt. Et huius mysterijs
 consumatis stabit messias et pascet omnes suos fideles in
 fortitudine domini et in sublimitate nominis domini dei sui. illi quo

Confutatio ipso-
rum.

quod qui vere ad suam venerint fidem sedebunt. scilicet firmiter sta-
bunt in ea; ita quod eius nomen usque ad terminos terre magni-
ficabitur. **U**Ex hijs igitur facile si volueritis: vestrorum
rabi perversitatem poteritis cognoscere. Nam messie egressus
quos ab initio et diebus seculi fuisse propheta asserit quod a die-
bus dauid; prout rabi dauid vult: fuerint dicere prauum et in-
iquum est. non enim tempus illud ab initio et diebus seculi fu-
it. Quam quidem prauitatem auctoritates per ipsum christia-
noꝝ nomine adducte clarius ostendunt. Affirmant enim mes-
sie egressus simul cum mundi creatione fuisse quemadmo-
dum paulo ante vera prophetie expositione audiuitis: ultra
quod a rabi salomone: partem hanc messie attribuendo: verba
hec sicut littera sonat de initio mundi intelliguntur. ubi etiam psal-
mi. lxxi. verba in probationem ducit dicentia. Ante solem prema-
net nomen eius. et vos quidem modum loquendi prophete nota-
re debetis. quia egredietur et egressus eius dixit ut ostenderet:
ipsum ex humano semine generari non debere. Quam quoque: su-
per ea particula. Propter hoc dabit eos usque ad tempus quo per-
turiens parit: iniquitatem vestri non parum ostendunt. Nam misterium
per ipsum prophetatum ad tempus illud reseruatum esse propheta
ostendere intendit. ipsi autem ad perturientis dolores prave com-
parant: necnon doctorum thalmut fabulam super eo aducunt. Opini-
o preterea ipsorum super ea particula. Et quod plurimi fratrum eius
conuertentur ad filios israhel: quod valorem sit ex se patet. Nam
cum iuda et non cum decem tribubus prophetiam loqui videmus: ipsi tamen
reliquas inde ad decem tribus conuerti dicunt. Et quibus argum-
tis rabi dauid contra christianos per dicta hec responsum satis pa-
teat: volo tamen per maiorem veritatis certitudine et vestra meliori
declaracione intelligatis. quod cum super israhel christum dominum non habu-
isse sed potius ipsos in christo donatus esse: rabi dauid affirmant
vult a veritate mirum in modum elongat. Nam sicut scripture pre-
dicunt super israhel. scilicet bonis ipsum recipientibus iesus christus donatus

est. et adhuc v're redemptionis tpe in reliqis v'ris dominium habebit. Propter quod passionis hora p' Pilatū romano rū presidē in cruce nō sine misterio ad ppetuā rei memoriā scribi datū est. Iesus nazareus rex iudeoz. Pro eo autē quod dicūt de dominio crucifigendi eū a iudeis habito; ad supiorem pphetiā vos remitto qua habuistis. Quo modo et in qua pte eius et qua de causa iudeis sup' xpō facultas data fuit. Et cū sup' p'ricula illa. Et egressus eius a diebus seculi fundat' dicens. Quia ante seculū deus fuit et per chri stianos qui xp̄m in se diuinitatem habuisse affirmāt: illum si mul cum mundo creatū fuisse sequeret' dico ip̄m in hoc sua solita p'auitate oīo p'cedere. Nō. n. veram xp̄ianoꝝ in hoc sententiā et fidē ip̄m ignorasse putetis. nam bene notū erat apud eū q' qñ xp̄i egressus a diebus seculi fuisse p' xp̄ianos simul cū ppheta dicit'. Nō intelligūt de sua pte diuina; cum illā ante id fuisse nō ignorēt; Sed de carnis assumptōe que ut audiūstis ad tps quo pturiens Maria virgo pturire debebat reseruata erat. ipse tñ ut xp̄ianos in falso fundatos eē vobis p'dicaret; quā audiūstis falsitatē calamo scribere nō curauit; quasi nō putaret dicta sua ab aliquo recte intelligē te aliquā legenda esse q' suā malitiā detegeret. Et ut de hys magis certificemini vnū cōsideretis quomō. s. messias; quē venturū dicitis de domo dauid et in betlem ad p̄ns egrediet' cū ab alijs q̄ a iudeis terra illa occupet'. oportet. n. vos ad terras vestras prius reuertī; et deinde messiam nasci. qd quidem cum uestra prestolatione stare non potest.

Et prophetiam autem per omnes suas partes super Iesu christo nazareno verificatam esse per euangelia indubitatum testimonium habemus. Nam de prima eius parte. matheus capitulo secundo ait. Cum natus esset ihesus in betlem iuda. et reliqua. Quod qdem misterium si a deo causatus nō fuisset. magnū accidēs videret' q' magis in betlem q̄ in

Paras prima

alia terra iude nat^o eēt. **C** De alijs vero i prophetia cōtentis mysterijs. euangelia cuncta claz phibēt testimoniuz quibus si fidē prestaretis sup omnes gētes; cū oīa hec vobis promissa fuerint. salui atqz magni essetis.

Prophetia duodecima

Hebrea littera.

3 Zacharias capitu. ix. inquit. Gili meod bat sion
barigi bat hieruscialim binne malchab iauo lab
zadic venosciao hu gani verobeu gal hamoz
vegal gair ben adonot. Latine. Exulta sa-

Iudeorum ex
positio.

tis filia syon. iubila filia hierusalē. Ecce rex tu^o veniet tibi iustus et saluat^o ipse. paup^o et ascēdēs sup asinā et super pullū filium asinaz. Hāc qz prophetiā doctores vestri messie attribuūt. dicētes. Ip̄m iusticia sua de gladio gog magog saluari debere p̄ q̄ iust^o et saluat^o p̄phetia dixit. Sua in sup humilitate sup pullū filiu^oz asine equitaturū eē etsi toti^o mūdi dñs erit. et dicunt asinū et filiu^oz asine ad maiorē certitudinē replicatū fuisse. sup clausula tm̄ illa. Iustus et saluatus ipse rabi salomon dicit qz in dño saluatus erit.

Confutatio ip
sorum.

Cū autem hanc sicut et alias prophetias in xp̄o ihesu nazareno: prout euāgelia oñdunt; verificatā videam^o sup ea sermonē ampliāre nō expedit. s; tm̄ clausule illi^o iustus et saluat^o ipse vey intellectum vobis assignare. quibus cuz ipsuz deuz eē sicut ē; dicam^o difficile nō paz videēt arguētes. quo mō saluatōe indigeat. Qd̄ qdē propter aliaz prophetiaz sensus ignorantia vobis ptigit. Propbeta. n. ipsius messie modū in hierusalē veniēdi. hic predicere intēdit. qz super asinum seu pullum filium asine. qui cum a iudeis crucifigendus esset. vt ipsos iustum crucifigere intelligerent. ea dictione iustus vñs est. et cum passionis hora super eo. per iudeos dicendum esset. Quia alios saluos fecit. seipsum saluare

De primo messye aduentu lxxvii

non potest, ideo ⁊ saluatus ipse subdit: vt ostenderet qd de saluatione corporis: ita vt a passione liberaretur non indigebat: cum iliam ipsum pati necessario oportebat: et si vestri de hac saluatione intelligant, sed ipsum spiritali saluatione ab initio ⁊ ante secula cum dño scilicet deo patre saluatum fuisse. Quare ⁊ saluatus ipse notanter ppheta dixit. Hebraice: z adic venosciau hu. Ubi quid dictio illa hu importet: vobis per superiora iam notum ē: ita qd bene rabi saloman: ⁊ saluatus in dño exposuit.

Quod autē mysteria hec euangelia verificent. Matheus videte, qui capitulo. xxvij. ait. Tunc videns iudas, qui eū tradidit: qd damnatus esset: pnia ductus retulit triginta argenteos principibus sacerdotum et senioribus dicens: peccavi tradens sanguinem iustum, ⁊ Johannem capitulo. xxiij. dicentem. Videns autem centurio quod factus fuerat glorificauit deum dicens. Vere hic hō iustus erat. Ip̄m quoq; ad hierusalē venientē sup pullum filium asine equitasse per primā prophetiā indubitata fidez habuistis. Nil igitur aliud vestre ruine causa est. o miseri: nisi quia quēadmodū discipulis suis xp̄s dixit: ad intelligēdū credendus ⁊ in oibus q̄ locuti sunt prophete tardi corde estis. Quā tarditate ipse ihesus xp̄s cui seruiō sua clementia: prout apostolis fecit a cordibus vestris remouere non dedigneur.

Prophetia vndecima

Seus capitulo. ij. inqt. Ubi cho amar adonai z euaoi god abat megat hi veani margise et basiamin veet haarez veet baiam veet habarava vebirgasti et col hagoim ybau hemitat col hagoim vmiteti et habait haze cauod amar adonai z euaoi li bacchesei veli hazabau amar adonai z euaoi

Concordia cum euangelio

Matheus

Johannes.

Hebrea littera.

Latina littera.

Judeoꝝ expo-
sitio.

Rabi salomon
expositio

Rabi dauid

gadoli hie cauod habait haze haabaron min bariscion a-
mar adonai zenuot vbabait haze etten scialom amar ado-
nai zenuot. ¶ Latine. Quia hec dicit dñs exercitunꝝ. ad
huc vnum modicuz est: ⁊ ego comouebo celum ⁊ terram:
⁊ mare ⁊ arida ⁊ comouebo oēs gentes: ⁊ venient cuz de
siderio cuncte gētes: ⁊ implebo domu istā gloria dicit dñs
exercituū. Deus ē argentū: ⁊ meū ē aurū dicit dñs exerci-
tuum. Magna erit gloria domus istius nouissime: plusq̃
prime dicit dñs exercituū: ⁊ i loco isto dabo pacē. dicit do-
min⁹ exercituū. ¶ Hanc pphetiam cum simul cuz re edifi-
cū secundi templi plata sit doctores vestri diuersis modis
a proprio sensu puertere cupiūt. ¶ Nam rabi salomon se
breuibus expediens dicit. adhuc vnū modicuz ē. ac si dice-
ret imediate q̃ persaz regnuz: sup vos nunc dominans de-
struetur. adhuc vnuz aliud surget. cui sublecti eritis. ⁊ erit
grecoꝝ regnum: quod modicum durabit. ⁊ tunc ego com-
mouebo celum ⁊ terrā cum miraculis. s. que cuz machabe-
is faciam. ita q̃ quia in domo hac ego vobiscuz suꝝ. omnes
intelligent. Quāobrem auri ⁊ argenti munera in ipsam du-
cent. Super particula autem illa dicente magna erit gloria
domus istius nouissime plusq̃ prime: quorundam vestroꝝ
rabi disceptionem. rabi salomon recitat. Quorum vnus de
edificio gloriam hanc intelligi dicit. alius vero de tempore
Nam primi templi quatringeriti ⁊ decem anni fuere. secun-
di vero quatringeriti et viginti. ¶ Ego autē cuz prophetia
in se breuis sit. ⁊ rabi dauid expositio ab ista non multum
discrepet: ideo ipsam hic imediate recitare intendo: et de
inde ambas dei auxilio simul confutare. Inquit enim rabi
dauid. Adhuc vnum modicum est ⁊ commouebo celum ⁊
terram. ⁊ reliqua. que pre multitudine glorie: ⁊ boni quod
in sc̃do tēplo de⁹ israhel largiedus erat: methaphorice lo-
quunt. Hoc autē bonū machabeoꝝ tpe fuisse doctores aliq̃

De primo messye aduentu lxviii

dicunt aliq̄ vero erodis tpe. Tu tñ. vt libro iosophi cõtine-
tur hoc ⁊ illud dicas. Deinde adhuc vnus modicus ē. ac si
diceret. Adhuc bonũ vnũ ultra hoc qđ vobis nũc facio: vo-
bis largiturus ero: ⁊ illud modicum etiã in oculis meis at-
q̄ leue erit. ⁊ ē qđ cum plures vos in edificio impediẽtes
nunc habeatis. Eo tpe quo bonũ illud vobis tribuã: gen-
tes oēs: munerib⁹ argenti ⁊ auri: que ad eã ducent: domũ
istam honorificabunt. Libro quoq̄ iosophi scriptũ inueniẽt
magnam terre cõmotionẽ diebus herodis fuisse. Dixit tñ
commouebo celũ. vt rem magnificaret. celi. n. nõ cõmouen-
tur. ⁊ cõmouebo omnes gentes. hoc ē. dabo in cordib⁹ eo-
rum. vt a locis suis moueant: ⁊ ad hui⁹ domus gloriã vi-
dendum veniant. ⁊ nõ manib⁹ vacuis. sed cum suis deside-
ratis rebus. caret. n. dictio illa desiderium pro nomine cum
ita vt littera sic legenda sit. s. ⁊ veniẽt cum desiderio cuncte
gentes. i. cum desideratis rebus suis. **A**Deũ ē argentum: et
meũ ē aurũ. i. qđ cuiuscunq̄ manibus sit meũ ē. possũ. n. ab
vno illud auferre. ⁊ alteri quicunq̄ voluero tribuere. Quia
propter in gẽtũ cordibus dabo: vt de eo in magna copia
ad domũ istã adducãt. Magna erit gloria domus isti⁹ no-
uissime. sup̄ hac parte doctores thalmut diuersarũ opinio-
num fuerunt. quidam. n. in tpe magnã fuisse dicunt. quidã
vero in edificio. Et istorum vtrunq̄ fuit. nam tẽplũ primũ
quadringẽtis ⁊ decẽ annis durauit. secundũ vero quatrĩ-
gẽtis et viginti. fuit etiã edificio maius. qđ veluti doctores
thalmut aiũt: ⁊ libro iosophi reperiũt: edificio herodis nũc
simile visũ fuit. Et in loco isto dabo pacẽ: esto qđ secũdo tẽ-
plo plura ⁊ diuersa bella iudei habuerint multo etiam tem-
pore in pace permanserunt. **Q**uãtum autẽ istorum
rabi dicta super prophetia hac veritati adhereant. de per-
se notum est. Nam rabi salomonis super ea particula.
Adhuc vnũ modicum ē. expositio stare non potest. ex eo

Confutatio sp̄-
torum.

quia ab alijs q̄s a grecis prout historie narrant. se dō tem-
 plo iudei verati fuerunt. Rabi dauid quoq̄ intentio minis-
 me cum ex ea; vt bene intuenti patet: littera corrupat nec
 prophetiā methaphorice loqui dicere debemus. cum pro-
 pheta hic non in parabola. sed aperto sermōe loquat̄. Pre-
 terea p̄phetiā ad aliq̄d propriū bonū ip̄e nō determinat. s;̄
 de doctoꝝ thalmut opinionibus vtrāq̄ capit. Quod aliun-
 de p̄cedere non potuit: nisi quia sui dicti super prophetie
 verbis insufficientiam cognouit. Super particula vero illa
 Et venient desiderium cunctis gēibus. ⁊ reliqua. Docto-
 res vestri si materiā ⁊ propriū prophetie significatū intel-
 ligerent; in terminoꝝ significatū bene se haberent. Certum
 est. n. q̄ sicut ipsi dicunt. prout ego etiā trastuli littera intel-
 ligenda ē. videlicet. Et venient cum desiderio cuncte gen-
 tes. Sed de hoc nulla in secundo tēplo memoria habetur;
 nisi de tribus regibus magis; qui christi natiuitate ipsum sa-
 lutare cum suis muneribus venerunt. Ea insuper sn̄ia quam
 super ea particula. Magna erit gloria domus huius nouis-
 sime plusq̄ prime doctoꝝ thalmut adducunt: nullius est
 momenti. quia cum nisi p̄ decē annos s̄m templum primū
 excesserit q̄ de eo modico tpe propheta mentionē fecerit;
 rationi consonū non videt̄. precipue cum verbis magnam
 ostendētib⁹ excellentiam. prout videtis. vsus sit. Nec de e-
 dificiū maiozitate eoz dictum posse verificari video: cum p̄
 contraria parte multa fortis efficacā reperiantur. fuit enī
 templum primū p̄ salomonem edificatum. cui vt scriptura
 sacra testatur deus sup̄ cunctis hominibus sapientiā dedit.
 Erat quoq̄ tunc israhel omnis simul quietus atq̄ tranqui-
 lus ⁊ salomōi a multis munera infinita exhibita: ita vt quē-
 admodum regū tertio historie narrant: argētū diebus suis
 tanq̄ lapides existimaretur. cui⁹ oppositū secundo tem-
 plo videm⁹. in eo. n. iudei a captiuitate reuersi debiles atq̄

De primo messye aduentu lxxix

pauperes fuerūt. Nec non templi primi bona omnia vt regum quarto habetur p iude reges dissipata fuerūt Nec ex omni israel nisi ea pars que dauid domui adhesit ibi adfuit. Fuit insup domus illaveluti danieli capitulo. ix. reuelatus fuit in angustia tempoz edificata queadmodum etiā edificationis tpe ab esdra ⁊ nehemia capitulo. iij. testimoniū habetis. Nec qđ de herodis edificio dicitur quāuis magnus fuerit locū habere potest. Non. n. herodes salamoni eggerari potest nec diuitie sue diuitijs ei⁹ nec potestas sua potestati eius: Immo plus dico vobis qđ nec de sanctitatis maiori- tate ppheta hic loqui potuit. Scitis. n. qđ libro qui vocat̃ hioma doctores talmut dicunt qđ ignis ille qui in primo tēplo de celo descendebat sup altare holocausta comburens secundo tēplo non apparuit nec etiam vnctionis oleuz. Et quibus sequit̃ qđ de alia maiori- tate qđ de p̃dictis propheta loquatur. Demū qđ particula illa Et in loco isto dabo pacem de temporalī pace loquat̃ verificari minime potest. A sui. n. principio vsq; ad finē: veluti historie narrant: ab alijs nationibus iudei erūnis affecti fuerunt. **Uos autem** si prophetie veritatem capere vultis verba mea cuz sua veritate accipite. Nam illos qui templi ⁊ hierusalem edificio versabantur tepide procedere deus videns ita vt edificij quo dāmodo incoare non audebāt seu ab inceptis desistere omnino volebant. Ideo ageum ad eos misit vt pphetiam hanc qua de edificij necessitate eiusq; pfectiōe pp in eo cōsumandum mysterium eis pphetaret. Et hoc est qđ paulo ante dicit Et nunc confortare zerobabel dicit dñs: ⁊ cōfortare iosue filij iosedec sacerdos magne ⁊ reliqua. Nam hec dicit dñs Adhuc vnū modicum est temporis respectu preteriti post originale peccatum. Et ego commonebo celum ⁊ terrā cum signis ⁊ p̃digijs que per ipsa ostendam vt demonstrent magnum mysterij messie qui huius domus

Catholica ex-
positio

Pars prima

tempore venturus est quem cuncte gentes quemadmodum
rabi dauid ait cum suis desideratis rebus salutare venient
et eo mediante domus istam gloria implebo dicit dominus exer
citus. Et ut intelligerent quod non de temporali gloria loque
batur. subsequenter ait. **Ad** cum est argentus et meus est au
rus dicit dominus exercituum quasi diceret Non argenti et
auri copia in gloria me existimare putetis cum ubicumque sint
hec mea sint. Sed de perpetua messie gloria per quem in lo
co isto meam spiritualem pacem in eternum dabo. **Et** di
co vobis quod esse prophetiam hanc de ihesu christo nazareno lo
cutam est de hijs quibus dubitare non oportet; nam ioso
phi auctoritas per rabi dauid de terremoto allegata cum eu
gelijs convenit que de pluribus alijs signis que christi tempore
apparuerunt testimonium prebent. Inquit. n. pro particula illa
Et venient cum desiderio cuncte gentes capitu. ij. matheus
Cum natus esset ihesus in betlem iuda in diebus heredis
regis. Ecce magi ab oriente venerunt hierosolimam dicen
tes ubi est qui natus est rex iudeorum vidimus. n. stellam eius
in oriente et venimus cum muneribus adorare eum: ubi eu
gelia cum esaya etiam conveniunt qui mysterium hoc capi. lx.
sicut et agens hic predicat. inquit. n. Omnes de sabavenient
aurum et thus deferentes et laudem domino annuntiantes. **De**
alijs autem signis christi tpe visis idem matheus capitulo. xxvii.
testatur dicens quod hora mortis eius velum templi in partes
duas scissus est et terra mota fuit et petre scisse sunt et monu
menta aperta. **Lucas** quoque ca. xxiij. inquit. Erat autem fere
hora sexta et tenebre facte sunt in uniuersam terram usque ad
horam nonam et obscuratus est sol et reliqua. Pro particula vero
illa et in loco isto dabo pacem. Eandem lucam capi. ij. legite ubi
ait quod immediate quod christus natus est facta est cum angelo qui suam
natiuitatem in terram annuntiare venit multitudo militie celestium
laudantium deum et dicentium Gloria in excelsis deo et in terra

Matheus

Matheus.

Lucas.

Lucas.

par hominib⁹. **E**t capi. xiiij. iohānem q recitat ascēsiō
nis hora discipul' xp̄s dixisse. pacē meā do vob. n̄ sicut mū
d⁹ dat: ego do vobis. vt significaret q nō d' tpali pace loq
ret quēadmodū rabi achiua libro q dī sanchedrin affir
mat. Quā pacē sua miscdia de⁹ etiā vob dare si dedignē.

Prophecia Tertiadecima.

Aniel capitulo. ix. inquit. **A**eo ot ani meda
ber bitfilla veasse gabriel ascer raidi beba
zō battheilla mugaf bigaf nogegag elai be
get minbat gareu. vaiaue vaidaber gimmi
vaio mer daniel gatta iazadi lebaschileba bina. bithillat ta
bāneba iaza dauar veani bati lebagid: chi hamudot attā
vbin badauar vebauen bāmarre. Sciaugim sciugim neb
tab gal gammeha vegal gir codecha leballe happesciag vl
batem battat vlbapper gauon vlbauī zedec golamem ve
labattom hazon venauī velimscioab codefc cadafcim vete
dag vetafcchel mīn moza dauar lebasciu veliunot hieruscia
laim gad masciab nagid sciaugim sciuga vescia vugim sci
scim vscnaim tasciuu veniuneta rebouī vebaru3 vb3oc ba
gitim. **A**ebare basciaugim sciscim nscnaim iccāret masci
ba veen lo vebagir vebaccodesc iaschit gā nagid haba ve
chizso basciētes vegad chez milbama neberezet sciomemot
vehigbir berit larabim sciauuag ehad vebazī basciauuag
iaschit zeuab vminba vegal chenaf scicczuim mesciomē ve
gad cala veneberaza tittha gal sciomem. **L**atīe **A**dhuc
me loquēte in oratōe r vir gabriel quē viderā in vīsiōne a
principio cito volās tetigit me in tpe sacrificij vesptini. **E**t
docuit me r locutus est mibi dixitq Daniel nunc egress⁹
sum vt docerem te intellectionem. ab exordio precuz tuaz
egressus est sermo r ego veni vt indicarē tibi quia vir de
sideriozum es tu aut animaduerte sermonē r intellige vīsi
onem. Septuaginta hebdomades cōstitutū est sup populū

Hebrea littera.

Latina littera.

tuum: et super urbem sanctam tuam ad consummandam preua-
 ricationem: et ut finem accipiat peccatum: et ad delendam iniqui-
 tatem: et ad ducendum iustitiam sempiternam: et finem accipiat
 visio et prophetia. et ad inungendum sanctum sanctorum scio
 to ergo et animaduerte ab exitu sermonis. ut iterum edificetur
 hierusalem. usque ad christum ducem hebdomades septem
 et hebdomades. lxxij. rursus edificabitur platea et murus: et
 in angustia temporis. Et post hebdomades. lxxij. occidetur christus.
 et non est illi et civitatem et sanctuarium dissipabit populus
 ducis venturi. et finis eius vastitas. et usque ad finem belli
 statuti desolationes et magnificabitur pactus multis hebdoma-
 da una: et in dimidio hebdomadis deficere faciet oblationes
 et sacrificium: et propter abominationes desolans erit. et usque
 ad consumationem et constitutionem perseverabit super desola-
 tum. **S**uper hac visione iudei viri: quemadmodum vera
 deo duce expositione videbitis. magna continentur mysteria.
 Vestri autem doctores thalmut. ipsam pervertere cupientes:
 libro qui ganoda zara uuncupatur: et in libro sedem golam
 multa super ea filacteria dilatant. sed cum super eorum
 conclusionibus rabi salomonis expositio fundetur: ipsam
 ideo primo recitare intendo. Inquit enim. Et ecce vir gabriel
 cito volans tetigit me: et docuit me. Dixitque Daniel
 ab exordio precum tuarum egressus est dei sermo ad me:
 ut venirem ipsum tibi indicare. Tu autem animaduerte ser-
 monem: et intellige visionem. nam septuaginta hebdomades
 constitutum est super hierusalem a primis templi ruina que se-
 dochie tempore fuit. usque ad ruinam secundam per titum fiendam.
 que quidem erit: ut in ea captivatio iudeorum pre-
 varicatio consumetur: et persecutionibus mediantibus eorum
 peccatum sic finem accipiat: ut mandati iniquitatis mereantur
 quod adducam eis iustitiam sempiternam. et inungat sanctum
 sanctorum. videlicet altaria et archa. aliasque sanctuarium

Judeorum ex-
 positio.

Rabi salomon.

vasa. Que omnia p regis messie manus eis fiet. Has quoq
 q3 septuaginta ebdomades quatrिंगेटोꝝ ⁊ nonaginta an
 norum tēpus significare dicit. accipit. n. pro septena annoꝝ
 ebdomadā: ⁊ cōpotū a babilonica trāsmigratōe incipit. qđ
 secūdi tēpli destructiōe terminat. babilonica. n. captiuatio
 septuaginta annis: ⁊ quatrिंगेटis ⁊ viginti tēplū scđm du
 rauit. Deinde seqt. scito ergo ⁊ animaduerte ab exitu ser
 monis. hoc ē ex exitu sermonis. quasi diceret angelus dani
 eli qđ per virtutē sermōis: qđ ab exordio precū suaz ad ipsū
 a deo egressus ē vt eū sibi annūciaret. id qđ p dicta verba
 importat. scire ⁊ animadnerte poterat. nā tēpus qđ a sui de
 structione hierusalē iterum edificabitur vsq3 ad xp̄m ducē
 sc3 cirū persarū regē. qui dei xp̄s esaie. xv. vocatus ē cōdo
 mades septē erunt annoꝝ. s. que septē septene annoꝝ sunt.
 ⁊ numerum quatrिंगinta ⁊ nouē annoꝝ faciūt. sup quibus
 anni tres adhuc sunt quos angelus nō enumerauit. qz nisi
 de ebdomatibus perfectis mentionē fecit. ⁊ sic annos quī
 quaginta ⁊ duos habem⁹. ⁊ deinde ebdomades sexaginta
 duas. quib⁹ platea. i. ciuitas ⁊ murus itez edificabunt. qui
 tam diu permanebunt. ⁊ sic septuaginta ebdomadarum nu
 merus reperit. sed duratio hec muri ⁊ ciuitatis in angustia
 tēpoꝝ erit. cū aut a p̄s aut a grecis seu a romāis ⁊ alijs cō
 tinue vexati erunt. Et post ebdomadas sexagintaduas oc
 cideť xp̄s. s. agrippas. qui vespasianō bello ⁊ tēplī ruina. iu
 de rex erit. ⁊ non ē illi. hoc ē ipse agrippas amplius nō erit
 quia per mortē de medio tolletur. Fuit autē agrippas hic
 messie noīe nūcupatus. quia idem quod p̄nceps seu ma
 gnus per hanc dictionem messiam denotatur. Et ciuitatez
 scilicet hierosolimam ⁊ sanctuarium dissipabit populus du
 cis venturi. videlicet titi vespasianī. Et finis eius vastitas.
 id est romani populi. que quidem vastitas per messie man⁹

erit. et vsq; ad finem belli gog magog hec desolationes p-
durabunt. Et magnificabit pactum multis ebdomada vna
titus ille vespasianns in pecto veniet cum principibus iu-
da ⁊ treugas: quibus infra tempus illud annorum septem
pacis spes illis dabit. ⁊ tamen in medio ebdomadis pactū
suum irritum faciet. ita q; faciet: ciuitatem et templum distri-
pando: populumq; captiuando: hostiam ⁊ sacrificium desi-
cere. ⁊ vltra hec desolans iste loco sanctuarij abominatio-
nem scilicet statuam idolatricam in templo ponet. Et vsq;
ad consumationem: ⁊ constitutionem ipsius desolatis: per
messie manus fiendam perseuerabit desolatio. Tempus
enim idoli desolationis: ⁊ sibi seruentium tunc erit.

**Confutatio rabi
bi salomonis.**

Hec sunt que rabi salomon super hac prophetia: seu vi-
sione dicit. que quantum veritati consentanea sint per ea
que immediate audietis: si volueritis poteritis facile iudi-
care. Multa enim sua profert expositio que angeli dictis
impossibilia sunt. Ego autem declaratione sui defectus
in annorum computu: ad veram deo duce expositionem re-
seruata. huius solum erroribus qui visionis partes tangunt.
ad presens vacare intendo. Certum est enim pro eo q; lit-
tera sonat q; omnia ea que in prima angelica prepositioe co-
tinentur. de consumatione scilicet preuaricationis et iniqui-
tatis deletionem ⁊ reductionem iusticie sempiternae. ⁊ reliqua.
in huius septuaginta ebdomodibus implenda erant. Iste
tamen rabi post septuaginta ebdomades. illa verificanda
esse affirmat dicens. quia post seruendi templi ruinam per-
tutum factam. quod est manifeste falsum. ad omnia eniz hec
septuaginta ebdomadarum tempus littera constituit. cum di-
cit. Septuaginta ebdomades constitutum est. vt consume-
tur preuaricatio. et reliqua. et vltra hoc ebdomadas illas
secundum opera; que in eis fienda erant distinguit. ita q; ad

ebdomadam vltimam descendit. cum ait. Et post ebdoma-
des sexaginta duas occidetur christus. ⁊ reliqua. Non ob-
stante q̄ rabi iste q̄ pro sui proposito accomodatione dicti-
ones plures frustra littere addere coact⁹ fuerit. Inest quo-
q̄ vt ab eo queratur. de quibus peccatis et preuaricationi-
bus vult q̄ hac presenti captiuatione iudei mundentur p̄
quibus angelus dicit vt consumetur preuaricatio. et finem
accipiat peccatum. Nam si de hijs que per primi templi iu-
deos commissa sunt. que iudei secundi templi portare ha-
beant. iam pluries dictum est. ⁊ vestri in hoc cōsentunt q̄
filij patrum iniquitates non portant: nisi cum ipsorum viam
sequuntur. nunc autem q̄ in secundo templo peccata pri-
mi non fuerint. nulli dubium est. Non enim sicut in primo
idolatria ⁊ alia vitia per scripturam testificata: in secundo
templo visa fuerunt. nec etiam post secundi templi destruc-
tionem audita sunt. Si vero de secundi templi peccatis in-
telligere vult. sic deum iniustum dicit. qui graua peccata ⁊
importabilia in primo templo commissa. sola. lxx. annorum
captiuatione deleuit. ⁊ hec cum multorum beneficiorum ⁊
gratiarum concessione. de prophetis scilicet ⁊ miraculis. ⁊
alijs dignitatibus. de quibus scriptura sacra testimonium
perhibet. Et peccata respectu illorum leuia que secundo tē-
plo cōmissa fuerunt tanta diuturnitate temporis. ⁊ tot nau-
fragijs. adhuc non delet: nec tantorum babylonia transmi-
gratione gratiarum in ista aliquam consentit. Quapropter
q̄ de alio peccato: et preuaricatione quam de hijs que iste
rabi dixit. angelus locutus sit. necessario concludendum ē.
Cumq̄ insuper archam. ⁊ alia sanctuarij vasa per sanctum
sanctorum intelligit contra sacre scilicet scripture sententia-
m expresse procedit. Que cum de vestra redemptione lo-
quitur talia fatur. Et cum multiplicati fueritis et creueritis

in terra in diebus illis ait dñs Non dicent ultra arca testa-
 menti dñi neq; ascēdet super coz: Hieremie iij. Ex quo ma-
 nifeste patet q; posito pro nō cōcesso q; verba visionis hu-
 ius essent vře redemptionis tempore prout ipse asserit ad-
 huc uerificāda; de arca alijsq; sanctuarij vasa particula hec
 intelligi nō possit. Ipsum p̄terea sup̄ ea particula sciro er-
 go ⁊ animaduerte ab exitu sermonis non p̄z peruersuz vi-
 deo; vult. n. q; li ab loco per ponatur ita q; terminuz a quo
 significet. Cuius oppositum per angelī verba aperte vide-
 mus qui terminum etiā ad quē subsequēter p̄nit euz vsq;
 ad xp̄um ducē inquit. Quam quidem particulā ipse rabi sa-
 lomon: ut ex multis patet: ciro falso attribuit. Plus. n. sepa-
 tem a templi primī destructione vsq; ad ciruz ebdomades
 fluxerunt: ⁊ hoc quidem in talmut libro qui megilla nuncu-
 patur capitulo primo per vestrosmet doctozes habet. Illā
 vt ex sacre scripture verbis colligūt nabucdonasoz annis
 regnavit quatrāgintaquinq; ⁊ decimonono sui regnī vt
 hieremie libro ⁊ regum quarto habetur mense quinto tem-
 plum destructum est: Ex quo sequitur post destructionem
 templi annis xxvij. nabucdenasoz super regnate. vnus. n.
 ipsoz ⁊ si imperfectus sit cum fuerit maior anni pars pro
 integro anno computatur. Regnavit deinde prout ibidem
 vestri dicunt euilmerodac eius filius annis. xxij. qui om-
 nes anni. l. sunt. Ex quibus patz q; anteq; balthasar regna-
 re cepisset septem edomades transuerunt ⁊ adhuc plus.
 Ipse quoq; balthasar prius q; cepisset cirus regnat annis
 tribus vixit post quem darius annis duobus etiam regna-
 uit. ita q; angelus de ciro aliquo modo loqui non potuit
 cum vsq; ad xp̄um ducem dixit. Coniungitur adhuc huic
 termino christo dictio illa dux hebraice nagid que alicui ni-
 si messie: q; per alios p̄betas sic vocatus est attribui non

De primo messye aduentu lxxiii

pōt. Testatur. n. sup hoc esayas. lv. de messia dicens Ecce
testem populis dedi eum ducem et preceptorē gentibus he
braice ducē nāgid; n̄ obstāte q̄ p̄ text^o seriē docemur. qm̄
de eodez messia in prima et secunda p̄positione angelus lo
quatur. Certum est. n. q̄ cum occidetur xp̄s in secunda di
cit p̄positione ad primum ducem xp̄m p̄positionis pri
me se refert q̄zuis v̄re rabi p̄ secundum secunde p̄positio
nis xp̄m agrippā intelligere nō erubescat. quē secundi tem
pli destructione per romanos interfectū fuisse asserit. Cui
us cōtrarium de bello iudaico iosophus testatur recitans
ipsam se romani cōtulisse et illo durante bello cuz romanis
fedus pepigiisse. Vos autē si suam insufficientiam cognosce
re vultis sui dicti incōuenientiam cōsiderate. videns. n. dic
tum suum hoc veritati non pax contradicere eo quia quē
admodum doctores v̄ri affirmāt vnctionis oleum reatum
scđo tēplo nō fuerit ex quo reges inungi non poterāt; redu
cit se vt dicat idez q̄ principem seu magnū xp̄m significare
quod manifeste falsum existit. scitis enim quia messias he
braice idez denotat quod apud grecos christus et apud la
tinos vnctus. Princeps autē et magnus per suos propri
os terminos significantur. Demum id quod super ea par
te Et confirmabit pactum multis ebdomata vna et reliqua
de tito vespasiani dicit. quia scilicet pactum cum iude prin
cipibus percussum in dimidio ebdomdis delere debebat
omni veritati obstat. Loco enim p̄allegato iosoph^o de
tito testimonium peribet qualiter ipse ad hierusalem et tem
pli ruinam non voluntarie sed inuitus accedebat pluriesqz
mediate et immediate; et ne loci illius destructionis causa
essent iudeis persuadebat. ¶ Ex quibus omnibus Ra
bi salomonis super hac visione p̄auitas vniciqz manife
statur. ¶ Inest etiam super visione hac rabi leui expo
sicio

Rabi leui expo
sicio

tio que talis est. Adhuc me loquente ⁊ vir gabriel quez videram venit ad me dixitq; Nunc egressus sum vt doceres te intellectionem methaphorice loquendo sicut alibi Ecce dominus egreditur de loco suo habetur. ⁊ hoc ad ostēdendum infusionem que ab ipso nobis infunditur. Ab exordio precum tuarū egressus est sermo a deo. s. vt veritatez tibi super hoc manifestarē. Septuaginta ebdomades constitutum est sup populū tuum ⁊ reliqua. que imaginabile est q; angelus danieli dixerit q; putabat vt ipse sua oratione accommodaret preces suas vt reuersio illa israhel talis esset q; amplius tēpluz nō destrueretur. putabat. n. posse id licite fieri; p;pterea q; infra scripta peccata cū punitiōibus iam habitis punita essent. Angelus autē non secūdum cōceptuz suū rez pcedere ei notificauit. Non. n. tēplum illud permanere debebat nisi ebdomadib; septuaginta a primi tēpli destructione incoantibus que cccc. lxxx. anni sunt. Seu forte sibi in hoc angelus vult p;pterea q; ad tēpus longum sua oratione daniel se extēderit vt sciret q; secundi tēpli edificiū vltra cōstitutuz septuaginta ebdomatarū tēpus pcedere nō debebat; eo quia apud deum ordinatus erat vt hac diuturna captiuatione peccatum israhel finem acciperet in tantuz q; iustitiam sempiternam que per qntum regnuz a danielē nabucdenasori interpretata fuit ei duci mererent. Que qdem sempiterna iustitia messias ipse est; p; cuius aduētum visio ⁊ pphetia omnis implebitur. Et ad inungendum sanctum sanctorū tunc. n. sancto oleo quod absconditum templo secundo fuit inungeē. Fuit autē id a deo factum propter breues secundi tēpli durationē. Scito ergo ⁊ animaduerte q; ab exitu sermonis q; vt israhel reuerteret ⁊ hierusalem ⁊ tēplū itez edificaret exiuit vsq; ad xp̄m ducē hoc est vsq; ad tempus quo xp̄us qui est dux. s. sacerdos magnus cuz eis

erit: quod quidem erit post perfectum edificium hebdomadas septem erunt. huiusmodi sunt anni qui a templi destructione fluxerunt. ubi de annis qui huiusmodi sunt angelus non curauit: quia hoc danieli notificare opus non erat cum illi hoc totum notum iam esset. hic autem sacerdos magnus Josue filius Sedochie fuit. Et hebdomades. lxxij. reuertetur. et reliqua. id est hebdomadibus. lxxij. in isto edificio cum platea et muro Hierusalem a sui edificii principio perseuerabit: et hoc in angustia temporum. nam iudei a pluribus uexati erunt. Et post hebdomades. lxxij. occidetur christus. hoc est truncabitur. quia magni sacerdotis officio finis dabitur. Et ciuitatem et sanctuarium dissipabit populus ducis venturi. scilicet Titi Vespasiani. dixit autem populus ducis. nam ciuitatis et sanctuarium destructioni: ut historie narrat. Titus non assentiebat. Et finis eius vastitas. scilicet ciuitatis: et usque ad finem belli erit desolationes: et non pace. durante. nam bello: intra Hierusalem secrete orate fuerunt. Quamobrem inter sese infiniti interfecti sunt magnificabit autem pactum multis: ille. scilicet Titus pacem enim eis continue predicabat: persuadebatque ne ciuitatis et templi ruinam causare uellet: sed tantum tributum romane genti redderent. quod quidem hebdomada una durauit. in medio uero ultime hebdomadis hostiam et sacrificium a templo deficere fecit. Et propter abominationes quas manasses et alij sibi similes reges in templo posuerunt. dux iste illud desolans erit. quousque israhel qui erit desolatus desolatione ultima desolabitur. Hec igitur sunt iudei uiri que a rabi leui super hac uisione dicuntur que si bene considerabitis in eis duo reperietis principaliter. nam ultra ea que de angelo et de danieli uaniloqua dicit uisionis intellectum quem fugere credit. concludit et quod euitare credit inconueniens approbando. ad plura per uos uenientia ducit. Quare tanquam non ignoranter peccans ut a doctis intelligeret in multis. sed in duobus seu tribus expositionibus

Confutatio rabi leui.

Pars prima

contentus. ut scitis extrauagando procedit. Nam cum ea quae in prima angeli propositione continentur mysteria. dicit. lxx ebdomadarum tempore esse euacuanda: ipse veritati adberet. Sed videns id vestro falso proposito contradicere ad mysteriorum declarationem praua cautela non descendit. et pro vulgi satisfactione ad secundam expositionem devenit: qua quidem cum rabi salomone convenit nisi in quantum clavis illam ad adducendum iusticiam sempiternam vero domino et proprio messie. scilicet assignat dicens: misterium hoc in somno nabucdenasoris per danielem interpretatum figuratum fuisse. Vos autem per verba sua quantum illud regnum messie infra tempus ebdomadarum. lxx. oziturum esse necessario concludere debetis. nam si infra tempus illud omnia mysteria hic contenta consumanda erant. et per iusticiam sempiternam quantum regnum messie intelligitur: esse messiam infra tempus illud venturum absque dubio sequitur. Quoniam in ebdomadarum divisione de carentia et superfluitate annorum: dummodo mysteria verificarentur angelum non curasse dicit absque dubio ridiculum est. ad quid enim in partes quas divisit tempus angelus divisisset: et mysteria in qualibet parte consumanda: ab invicem distinxisset. si quocumque indeterminato tempore absque respectu omnia contingere potuissent. Preterea cum per christum ducem sacerdotem magnum intelligit. qua ratione moveatur nescio. Scitis enim duas has dignitates regalem. scilicet et sacerdotalem. nulli in sacra scriptura: nisi messie attributas reperiri. David namque cum tu es sacerdos in eternum dicit. et messia loquitur. Pari quoque modo. et esaias cum. Ecce te stent gentibus: dedi ipsi ducem et preceptorem gentibus inquit. Quapropter de iosia sacerdote. putat ipse asserit scriptura loqui non potest precipue cum has ambas dignitates illum habuisse per historias

non inueniamus. Demuz id quod sup ea clausula occidet
 xps ⁊ nō ē illi dicit contra vos de directo venit. Nam de
 regni truncatione illam loqui vult ⁊ eius fine ex quo q̄ sa-
 cerdotale seruitium tunc finem habeat necessario sequitur;
 cum per christum ducem sacerdotem intelligat. Quod qui-
 dem per vltimam prophetie partem ē confirmat qua dicit
 iudaicum populum debere per tituz vltima desolatione de-
 solari. Vos nempe tātam sententiarū p̄uersitatem ⁊ cō-
 tradictionez nō animaduertere vnde nascatur ignoro. nec
 de vobis aliud dicere debeo nisi q̄ inter vos ⁊ deum pec-
 catum v̄rum positum sit causans q̄ oculos habentes non
 videatis ⁊ aures ⁊ non audiatis. **E**go autem vt quod
 vobis promisi non ero luā propter hoc non desistam; verā
 agrediens expositionem dico q̄ cum nabucdenasoris som-
 num danieli per dei gratiam reuelatum fuerit per quod gn-
 tum messie regnum cui finis non dabat manifestatum fuit
 prout etiam per suas visiones confirmatum est. Quod qui-
 dez regnū diebus regni quarti romanoꝝ. s. erat a deo susci-
 tanduz. Fuerat quoq̄ gog magog videlicet anticristi belli
 misteriu p̄narratum: per q̄d israel reliqe saluande erant. In-
 telligensq̄ ac perfecte p̄meditans p̄ut huius capituli prin-
 cipio ipsemet asserit verba capituli. xxix. hieremie dicētia cuz
 ceperint impleri in babylōe. lxx. anni visitabo vos ⁊ suscita-
 bo super vos verbum meum bonū vt reducam vos ad locū
 istum **E**go. n. scio cogitationes quas cogito sup vos dicit
 dñs. per que verba mysteria hic recitata denotata fuerunt.
 Auidus ideo ⁊ desiderosus mysterioꝝ processus intellige-
 re: sicut de eo angelus testatur dicens quia vir desiderioꝝ
 rum es: se in oratione posuit vt ea mediante desiderio suo
 deus satisfaceret. q̄d quidem per presentem optinuit visio-
 nem. non. n. petitioni hic a danielle facte tantūmodo angeli
 verba responsiua esse videmus. Nec q̄ nisi imper babylōe

Catholica ex-
 positio

nica reuerfione et templi reedificatione ipfe orauerit p verba fua docemur quinimo: quēadmodum rabi leui ait: q ad altioza ⁊ ad longi⁹ tēpus fe extenderit; nobis innuit ipfo capituli pncipio dicēte. Ego daniel intellexi in libris quali diceret perfecte myfteria in ipsis cōtēta meditat⁹ fuz. ⁊ hac de caufa veniens angelus ad eum inqt. Daniel nunc egrefus fum. vt docerem te intellectionez. fuper hijs fcz que tu tanq̄ defideriozū vir fcire defideras. Tu autē animaduerte fermonem ⁊ intellige vifionē. eft enim magnozū myfteriozum cōtētiua magnaq̄ intellectione indiget. Quoz p̄mū eft. quia. lxx. ebdomades statutum ē fuper populum tuum ⁊ fuper urbem sanctā tuā ⁊ reliqua. Pro cui⁹ vifiois intelligentia vera: animaduertēdū ē q tria in hac vifione p̄ncipaliter fuerunt danieli myfteria reuelata. Primum. n. xp̄i myfterium fuit: in quo fcdi tēpli reedificatio includit. fcdm vero hierufalē ⁊ templi p titū destructio. p ptē illā ⁊ ciuitatem ⁊ fauctuariuz diffipabit populus ducis vēturi. ⁊ reliq̄ tertiū quidē ē defolationis duratio per eam ptē dicentem. ⁊ vſq̄ ad finem belli statuti defolationes. ⁊ per illam. ⁊ vſq̄ ad cōſūatōz ⁊ p̄ſtitutōz p̄ſenerabit fup defolatū. In p̄ia itaq̄ parte: ab angelo fic proceditur. nam ad myfterium illud conſumandum. lxx. ebdomadarum tēpus p̄mo conſtituit. Secūdo vero ad ſpecialium operum que in eis fienda erant declarationē deſcēdit. ibi ſcūda. ſcito ergo ⁊ animaduerte. ⁊ reliqua. vſq̄ ad clauſulam illā. occidetur chriſtus: ⁊ nō illi incluſiue. Ego autē priuſq̄ ad littere expoſitionez accedam. volo tanq̄ de p̄ncipali bui⁹ myfterij fundamento. qualiter haz ebdomadaruz numerus capiendus fit. a q̄ etiam termino earū cōputatio incipiat: necnon de termino ad quem terminetur intelligatis. Quibus habitis vifionis intentionem. facile ſi volueritis capietis. Et vos non latere volo. catholicos expoſitores in modo accipiendi ebdo

madarum cum hebraicis uenire. Capiunt enim ipsi sicut
 et vestri ebdomadam pro septena annorum dicentes. Sep-
 tuaginta ebdomades. septuaginta septenas annorum eē. que
 numerum. cccxc. annorum faciunt. Sed a quo tēpore ha-
 rū ebdomadaz cōputatio incipiat videre. et ubi terminent
 non parua speculatione indigem⁹. Vestri em̄: ut supra vo-
 bis innui: in hoc manifeste deficiunt. nā. lxx. ebdomadaz
 compotū a primū templi destructione: p nabuchdenasorem
 facta incipiūt. dicuntq; eas in secundi tēpli destructiōe ter-
 minare. Quas qdē in partes duas sic diuidūt. dicit. n. a p-
 mi templi destructiōe vsq; ad reedificatiōz secūdi. ebdoma-
 des decē fluxisse. q̄ annos. lxx. faciūt. alijs vero. lx. ebdoma-
 tib⁹ q̄ quatringeriti et viginti anni sūt. tēplū secūdū pduras-
 se. hui⁹ aut dicti falsitas p doctores vros thalmut. libro q
 dicit magilla capi. pmo apte patet. Per sacre. n. scripture
 historias oñdunt qualiter a pmi tēpli destructione vsq; ad
 secundi edificij finē anni. lxxviij. fluxerunt. nā quēadmodū
 supra: cū pbauī nō posse de ciro. vsq; ad xp̄m ducem intel-
 ligi itez recitauī. nabucdenasor annis. xlv. regnauit. decio-
 nono cuius templum primum mense qnto destructum est.
 Ex quo sequitur ipsum post templi ruīnam annis. xxvij. su-
 perregnasse. post quem euilmerodac ut ipsi asserunt. annis
 regnauit. xxiij. Deinde annis tribus balthasar ut ex textu
 habet. Darius vero primus. sicut historie etiam narrant.
 annis duobus regnauit. et consequenter secunduz vestros
 cirus ānis tribus. et assuerus q dicitur arphaxat. regnauit
 annis q̄ttuordecim. Dari⁹ vero ut ex textu habet vsq; ad
 tēpli cōsumationē annis regnauit sex. et sic p̄me coz diuisi-
 onī ebdomada vna. annusq; supsūt. Ex q̄ toti⁹ cōpoti falsi-
 tas seqt. Pl⁹ em̄ quatrīgētis. nonaginta ānis. ut p p̄dicta
 videt; a pmi tēpli destructiōe vsq; ad sc̄daz fluxere. q̄b qdē
 ēt ifra vera ebdomadaz calculatiōe vob clari⁹ māifestabit

Deficiunt insuper ipsi in termino: a quo harum ebdomadarum haud dubium et ex consequenti in termino ad quem eo quia per modum loquendi sui angelus a quo tempore computatio hec incipienda scit: nos docet. dicit enim quod ab exitu sermonis ut iterum edificetur hierusalem: hoc est a primo verbo a domino procedente. super reditu populi ad hierusalem. ut iterum edificaretur. quod verbum hieremie. xxxix habet. ex ea parte dicente. Cum ceperint impleri in babilone. septuaginta anni visitabo vos. et suscitabo super vos verbum meum bonum: ut reducam vos ad locum istum. Quod quidem ut precedenti capitulo idem hieremias testatur. regis sedochie anno quarto egressum fuisse reperitur. qui quidem annus regni nabuchdenasoris. xij. existit. Quapropter lxx. ebdomadarum computatio ab aliquo predictorum temporum necessario incipi debet. quo probato per annorum computum in terminum ad quem facile devenimus. nam ab anno nabuchdenasoris. xij. computum inchoando cum annis quatragesimiquinq. prout vestri asserunt: ipse regnauerit subtractis ab his annis. xi. destructioni precedentibus a duodecimo inclusive usque ad regni finez anni. xxxiiij. supersunt. quibus annis. xxiij. quibus enilmerodac regnavit additis. et annis tribus balthasar. habetur de regibus caldeorum ab exitu predicti sermonis anni. lx. quibus si anni duo darij regni addantur. et eius nepotis ciri. xxx. necnon. et. xiiij. assueri ciri filij. et mariti bester. et annis sex darij secundi usque ad secundi templi consumationem. sed persarum regibus annos faciunt lxx. quibus caldeorum. lx. permixtis: quod a verbi domini ad hieremiam egressu. usque ad secundi templi consumationem cxij. anni elapsi sint demonstratur. His autem annis quatringsentis et viginti. quibus ut vestri testificantur templum secundum duravit super additis. habetur quod ab exitu sermonis usque ad ultimam templi destructionem anni. cccccxxij. fluxe

De primo messye aduentu lxxvii

runt. A quibus annis xliij. quibus dñi nri ihesu xpi passio
templi destructioni precessit prout omnes concedunt rese
catis: sequitur q̄ ab exitu sermonis a deo per hieremiam de
secundi templi redificatione vsq̄ ad passionis xpi annu an
ni quatríngenti nonaginta fluxerunt qui numerum. lxx. eb
madarum per angelum danieli annútiatar̄ faciunt. Ex qui
bus v̄rozum prauitas vnicuiq̄ notam se facit. **U**is visis
littere expositionem agrediens dico luce clarius patere an
gelum per primam propositionē xpi mysteriū principaliter
danieli predixisse cui. lxx. ebdomadar̄ tēp̄ cōstituit. **E**pis
enim discursus vt visum est cum angeli dicto ad vngūē cō
uenit **E**t deinde c̄ficta que dicta propositione continent ad
tale misterium referuntur. Nam clausula illa **E**t ad ducen
dum iustitiam sempiternam prout vestri asserūt messie attri
buitur. necnon ⁊ illa **E**t inungēdum sanctū sanctor̄ quē
admodū ex doctoꝝ thalmut colligitur. **P**reuaricatio autē
que eadē passione cōsumanda erat: peccatumq̄ quod sinez
tunc accipere debebat: necnō ⁊ iniquitas que per iustitie
sempiterne aductionē ac sancti sanctorum inunctionem de
lenda erat: **C**um: vt per supiora visum est: de primi templi
peccatis neq̄ secundi verificari possint. **I**ccirco q̄ ad origi
nale peccatum qđ per christi passionez delendum erat refe
ratur necessario dicere cogimur. qua quidez passione visio
omnis ⁊ prophetia que de tali mysterio loquute sunt sinez
⁊ consumationem habere debebāt. **E**t hoc precipue ex mo
do loquēdi sui ostendit angelus cum ⁊ finē accipiat pecca
tum singulariter inquit. **P**er secundam vero propositio
nem cum scito ergo ⁊ animaduerte ab exitu sermonis ⁊ re
liqua ait: **N**otificat danieli angel⁹ qualiter ab exitu sermo
nis. s. Nabucdenasoris. xij. vt supra visum est vsq̄ ad xpm
ducem videlicet christum qui dur per prophetas vocatus
est ebdomades septem ⁊ ebdomades. lxxij. fluere debebant.

Uis expositio.

post quas in ultima ebdomada passio eius consumanda erat, per eam partem dicentem. Et post ebdomadas. lxxij. occidetur xps: et non illi. Distinguitur itaq; septuaginta ebdomades predictae ab angelo in partes tres, secundum qd in earum qualibet aliqd speciale mysterium consumandum erat. Nam primi templi destructio qd iam precesserat parte prima continebatur. In secunda vero, scz eius principio erat templi instauratio obtinenda: et hoc in angustia temporum quemadmodum esdras et nehemias testantur. In fine autem sui virginis conceptio: verbiq; incarnatio germinari debebat. Sed ultima parte que ultima ebdomada existit, ultimi xpi effectus per suam passionem: et mortis finis erat: p qua occidetur xps: et non est illi dixit, ubi p clausulam hac et non est illi: angelus denotare voluit qd sue passionis hora xps neminem habere debebat: qui vt a morte evaderet pro se perfecto animo procuraret: quemadmodum tunc verificatum fuit, omnes enim sui iudeorum metu ipsum relinquerunt: alij vero ad id tanq; ad sacrificium currebant. Quam obrem ea que in secundo principali mysterio continentur ab angelo immediate posita fuerunt, de dissipatione scz civitatis et sanctuarij per ducis venturi populum videlicet titi vespasiani que in penam predicti peccati contra christum commissi esse debebant, immo vt historie narrant: parum post secuta sunt. Dixit autem notanter: dissipabit populus ducis venturi: vt ostenderet titum ad id non voluntarie, interuenire, sed bene aliorum populorum milites qui cum eo erant: quemadmodum iosophus de hoc iudaico bello testimonium perhibet. Ipse, n. ne civitas et sanctuarij destruerentur: et cum iudeis primo: et tandem cum militibus sumopere laboravit, id autem obtinere non potuit: cum propter xpi occisionem finis eius vastitas cet, que vastitas vsq; ad statuti antis christi belli finem: duratura erat: et ipsa hierusalem erat di-

De primo messye aduentu lxxviii

uerfas desolationes passura quemadmodum hucusq; ut
historie narrant: de ea visum est. sed per hanc particulam
quodam ad tertium principale mysterium pertinens incidē
ter angelus tetegit. Quamobrem ad secundum immedia
te reuertitur: dicitq; qd dux ille titus pactum multis ebdo
mada vna magnificare debebat. i. debebat eis persuadere
scz iudeis. vt secum in pactum venire vellent: quēadmodū
Rabi leui ait: ne ciuitas ⁊ sanctuarium destruerentur. sed
cum id ab eis obtinere non poterit. ideo in dimidio ebdo
madis. vt hostia ⁊ sanctuarium deficerent per templi rui
nam causare debebat. Cuius causam assignans: angelus
concludit et dicit qd propter abominationes erit desolans
hoc est ipse titus desolans ppter abominatiōes ex operib⁹
iudeorum contra christum factis vrgentes ciuitatem ⁊ tē
plum desolabit. Qua quidem desolatio vsq; ad constitutū
antichristi bellum. vt supra visum est. perseueranda erit.
Per quam particulam tertium principale mysteriū ange
lus tetigit. Ex quibus concluditur vos alium messyam seu
aliam salutem q̄ illam que post gog magog bellū: per dei
gratiam vobis reseruata est expectare nō debere. De qua
salute quomodo per prophetias a prophetis messie myste
rium predicantibus distinctas a prophetis loquatur. per
partem secundam immediate sequentem deo volente ma
nifeste videbitis.

Explicit pars prima. Sequitur secunda.

l ij

Prologus secunde ptis

Alia quēadmodū in p̄hemio habuistis p̄phetie
gog a p̄phetijs messie aduētus sic distinguunt
vt mysteria in illis cōtēta eodē tpe verificari ali-
quo pacto nō possint. ideo vt ip̄as ordine suo ab
innicē distinctas habeatis. p̄ p̄phetiarū aduēt̄ mēoriā. pro
phetiarū gog recordatio fiet. vbi vos non ignorare decet:
q̄ quibus doctores vestri dicant gog: de quo sacra scriptura
loquitur. nomē eē regis dñantis super populo seu loco qui
magog noīe nuncupat. Attamen non dubitat̄ quin ipse sit
quē xp̄iani antich: istū appellāt. qui a maiori parte vestruz
sequetur: putātes ipsum eē mesiam: quē frustra expectatis
Scimus em̄ iaphet a quo magog descendit. prout historie
testant̄: europam occupasse. Nos autē videmus prophe-
tas dicentes hunc gog de laterib⁹ aquilōis eē venturum.
Appellant autem ipsū p̄phetie nomine gog: vt per illud
essentiam eius describerēt. dicit enim gog a gaz. hebraice:
latine tectum propterea quia anticristus iste habitatio dia-
boli erit: et instrumētū quo sub specie boni. diabolus hoīes
decipiet. hic quidē: vt scripture testatur: se deum faciet. Cū
autem falsitas eius: et malitia per enoch et beliam tandem
detegenda sit. Itcirco subiungunt sibi prophete dictōnem
hanc magog: que detectum latine significat. Et cum tem-
pus redemptionis reliquarum vesteraruz in aduentu hui⁹
esse debeat. ideo horum mysteriorum insinual colligatio in
sacra scriptura reperitur. vbi quēadmodum in p̄ncipio ha-
buisit: doctores vestri eoz falsitatem fundant. Ego autē
dico vobis q̄ omnia que de vestra redemptōe in huiusmo-
di p̄phetijs continentur: a christo ihesu dño n̄o qui tunc
secundo venturus est. operabuntur. Quibus etiā prophe-
t̄is ostenditur qualiter pro peccato contra xp̄m commissū
fuit captiuatio hec vobis in penā data. a qua per dei grati-
am et propter promissionem antiqs patribus factam. dieb⁹

Prologus secunde ptis lxxix

illis liberamini. Nō igitur vaniloqa doctoꝝ vꝛoꝝ vos decipiant: cuz in equocatōis fallacia fundata sint. sꝫ p̄ aīarum vestrarum salute mihi credite: qui absqꝫ passiōe vobis veritatē pꝛedico. Sunt itaqꝫ huius secunde partis pꝛopbetie pꝛincipales nouem.

Prophetia prima.

De presentī vestra captiuatione pꝛopꝫ peccatum cōtra christum commissum que vsqꝫ ad antichristi bellum durata est. ⁊ qualiter ex dei gratia cordis penitudine ducti redempti tunc eritis. *Moysi deuteronomij. xxvij.*

Prophetia secunda.

De eadem vestra pꝛedicto tempore redemptione que quidem in residuis vestris erit: ⁊ ex dei gratia. naz pꝛopꝫ peccatum contra xꝫm commissum: tanto munere digni nō essetis. *Esaie primo.*

Prophetia tertia

De simili pꝛedicto tpe redēptōe. ⁊ de vꝛa tunc cōfessione xꝫi diuinitate: per dei gratiam vocando ipsum deum iustum vestrum. *Hieremie. xxij.*

Prophetia quarta.

De simili pꝛedicto tpe redēptōe q̄literqꝫ pꝫ pꝫtīm iā pꝛedictā captiuitate hac flagellādi eratis: ⁊ de tribulatiōibus quas eodē bello anticristi iudei passuri erūt. ac de vꝛa xꝫo ihesu pꝫfessione: ip̄m deū humanitatē sumpsisse pꝫcedēdo nec nō de hierusalē ⁊ tēpli reedificatōe. *Hieremie. xxx. ⁊. xxxi.*

Prophetia quinta

De eadem post idem bellum redemptione ab hac scilicet captiuitate: qua pꝛopꝫ peccatum contra christum commissum estis. nec nō de aque baptismatis sup vos tunc effusione: ⁊ de bello ip̄so: nec non de q̄ plurimis ad id pertinentibus mysterijs. ⁊ de hierusalem et templi reedificatione. *Ezechielis. xxxvi. xxxvij. xxxvij. ⁊. xxxix.*

Secunda pars

Prophetia sexta

De simili predicto tpe in residuis vestris saluatiōe. nec non de eodem bello: et quā plurimis tunc consumandis mysterijs. Jobelis. iij.

Prophetia septima

De eadem predicto tempore redemptione necnon et de proprio bello.

Prophetia octaua

De eadē in residuis vestris saluatiōe que ex dei gratia erit: necnon de vniuersali tam spiritali quā temporalis pace: que post bellum illud in toto mundo erit. Adichee. iij.

Prophetia nona.

De predicta vestra post antichristi bellū redemptione et de bello ipso: qua quā etiā vestre dissipatiōis causā ppheta narrat: que peccatū vestrū in vēdēdo xpm: ipmque crucifigendo eē debebat: et qualiter p dei gratiā errorem vestrum tūc cognoscētes de eo penitentiā agētis: necnō de hierusalem et templi reedificatione: et alijs quibusdam mysterijs diebus illis verificandis. Zacharie. xi. xij. xij. et. xiiij.

Prophetia prima.

Myses prophetarum princeps mysterium hoc cum ptestatiōib⁹ maledictiōib⁹ et minis vobis apertissime pphetavit. Ipsū. n. cōtra israel ptestatū fuisse duob⁹ locis penthateuco reperimus. nā leuitici. xxvi. et deuterono. xxvij. **¶** Que quāuis a plurib⁹ vestrum diuersimode exponāt. qz tū rabi moyse gerundenfis expositio: apud vos oēs alias excedit. iō de ea pncipalr mētionē facere decreui. Has em̄ exponēs maledictiōes. dicit illas leuitici. p̄mā babilōis captiuitatē cernere. has vō deuteronomij. hāc p̄ntē p romanos factā. Quo dicto sup male

Rabi moyse expositio

De secūdo messye aduentu lxxx

dictionū verbis: iparūq; mō ⁊ ordine fundat. oñdit namq; cuncta que lenitici libro continentur mysteria templo p:io cōsumata fuisse. Nā per verba illa ibi contenta dicentia q; si nō audiueritis me: nec feceritis oia mandata mea. ⁊ reliq; dicit moysen de mandatis q̄ que tēplo pmo iudei venerūt dei noīe mētionē fecisse: ita q; vsq; ad idolatria ⁊ simulacra quibus tunc versati sūt descēdit. dicitq; punitiōes etiā oim pctōru; illorū moysen enarrasse. qz scz gladiū animalia pra na pestē ⁊ famē: ⁊ tandē captiuationē. Que oia: quēadmodū historie narrant: tēplo illo verificata fuerunt. Ex verbis vero illis. Tūc placebunt terre sabata sua cūctis dieb; solitudinis sue sabatizabit: eo q; nō reuerit in sabatis vestris ⁊ reliqua ibi p̄tēta. dicit durationis tps̄ babilonice trāsmigratiōis colligi. qz. s. annis. lxx. pdurāda erat. Pro q; hyere mie auctoritatē: ex qua significatus hoc verificari visum fuit adducit. Illas autē deuteronomij maledictiōes: p; presenti vestra captiuatione dictas fuisse rōib; plurib; oñdit. dicit em̄ non fuisse captiatiōi p; eas terminatū tps̄ p̄stitutū nec de liberatione ab ea. per illas spes aliqua quēadmodū in primis lenitici datur. S; tū in penitētia id dependere asserunt. Rursum in preuaricatiōibus hic cōtētis: de idolatria ⁊ simulacris mentio facta nō fuit. sed tantus dixit q; si audire nolueris vocē dñi dī tui: vt custodias et facias omnia mandata eius: vt ostenderet q; ex eo quia q̄ mādatoꝝ partē venturi erāt: puniri debebāt. Quod totus in sc̄do tēplo visum fuit. pro cuius confirmatione doctorum thalmut auctoritatē quandam adducit dicentem. Primum autē templum propter idolatria adulteria ⁊ homicidia destructum est. sed templum secundum in quo iudeos legem obseruasse certi sumus: propter qd destructus fuit: ppter indubitū odin; quod inter eos vigeat. Et deinde dicit q; verba illa: adducet dominus super te gentē d̄ longinq; ⁊ reliq;.

Secunda pars

pro romanis alijsq; gētibus contra hiernsalē cum eis venientibus moyses explicauit. Et p̄ partem illā Disperget te dñs in oēs populos a sumitate terre vsq; ad terminos ei⁹ p̄ntem hanc captiuitatē qua p̄ orbem totum dispersi fuistis denotauit: Dicitq; clausulā illā Et regē tuum quem constitues sup te in agrippa qui tēpore romani belli romaz venit verificatā fuisse. Que quidē opinio ex quarto regum capi. xxiij. cōfirmatur vbi habetur fuisse ab helobia sacerdote moysi librum inuētum quē ad iosiā regem illico misit qui cum ipsuz legeret sua vestimenta scidit: confestiq; suis precepit vt dominum sup eo cōsulore deberēt. Vbi rabi salomō ait iosiam ex eo cōtristari quia in eo scriptum inuenerit ducet te dñs ⁊ regē tuum quē cōstitues sup te in gētem quā non cognouisti tu ⁊ p̄es tui. verebatur utiq; ne sup ipso verba illa verificarentur. Huius tñ dubitationis ab holda p̄phetissa resolutus fuit qm̄ dictū illud diebus suis verificādum non erat. Demū ex verbis illis. xxxi. capit. dicentibus Cū ergo venerint sup te omnes sermones isti benedictio. s. et maledictio quas proposui in cōspectu tuo ⁊ ductus penititudine cordis tui rabi moyses cōcludit vram p̄ messiā quē ventuz dicitis redemptionez moysen innuere. Nam q; cū de peccatis vestris penitētiā ageris cor vestrum in vobis innouando deus circūcidet ex illis colligitur. pro quo circūcidet dñs deus tuus cor tuum ⁊ cor seminis tui vt diligas dñm deuz tuum in toto corde tuo ⁊ tota anima tua vt viuificet te subsequenter ait. Qua ē de causa ecce dies veniēt dicit dñs ⁊ feriaz domui israel ⁊ domui iude fedus nouum ⁊ reliqua. capi. xxxi. hieremiā dixisse vult. Omnes aut gratias has deus vobis cōcedet quia te ad penitentiā ductū videbit. **Q**uia quidē expositione stante volo viri iudei intelligatis captiuationē hāc pro peccato cōtra xpm̄ cōmissō necessario vos pati ab eaq; vsq; ad antichristi bel-

Catholica ex-
positio

De secūdo messye aduentu lxxi

isti redimēdos no esse. Nā quēadmodū p raby moysez doc
toꝝ thalmut auctoritate notatuz ē in tēplo secūdo lōge mi
n^o ptra legis mādata q̄ in tēplo pmo iudei veneſt ⁊ tñ an
nis lxx. dūtayat captiui illi fuerūt. isti vero mille ⁊ quatin
gētis seraginta ⁊ ad huc pſeuerat. Vnde aut deū iniustū
dicere nos oportet aut q̄ p aliquo magno ⁊ inremisibili
peccato hec patiamini absq̄ dubio. q̄ si cū ip̄o rabi moyse
dicetis pmi tēpli peccata p primā captiuationē purga tanō
fuisse: sed ad hāc captiuationē reſeruata. ad id p vltimā p̄i
me ptis pphetiā respōsum habuistis. qz hoc a dō nō fit nisi
filij opa patrū sequentib^o. Qd̄ qdem in iudeis secūdi tem
pli neq̄ in vobis viſum nō fuit. Quā ppter alterius ptis di
uisionis necessitatē vidēs dico cū aliud peccatum q̄ cōtra
xp̄um p vos cōmissuz maius assignari non possit: p eo ne
cessario vos pati pcludēduz esse. Hō. n. de vteronomū ma
ledictiones quēadmodū rabi moyſes ait in alio magis fun
dari vidēt q̄ in mādatoꝝ pte inobſeruātia. Hoc aut man
datū ut xp̄um. s. reciperēt atq̄ audirēt ⁊ a moyſe ⁊ ab alijs
pphetis: sicut p partē pcedentes habuistis: illis intimatum
fuit. ⁊ vos nō latere scio clausulā illā capi. xxx. dicētē. Etq̄
obediās voci eius p hīs que a moyſe ⁊ alijs pphetis dic
ta sunt: prout rabi moyſes ait: explicatā fuisse. Quz igit xp̄i
aduētū moyſi ⁊ alioꝝ pphetaz mādata patres v̄ri non ob
ſeruauerūt qua p̄fidia vos eos imitātes ad huc viuiti snimi
rum q̄ dei indignatio cōtra vos tāto tpe pſeueret. Nec
doctoꝝ thalmut dictū in hoc quicq̄ valet: q̄ indebito odio
inter eos latentī id attribuūt. graue. n. est; ac diuine clemē
tie repugnās q̄ hac frivola causa in peccatoꝝ pmi templi
cōparatione vos adeo acre affligeret. Et cū: quēadmoduz
rabi moyſes recte ait. v̄ra redemptio in penitētia p̄ſiſtat ad
quā nisi cognito peccato puenire impoſſibile est. Itcirco
cum xp̄i myſterium a patrib^o v̄ris nec a vobis in peccatum

¶ Pars secunda

reputatū sit: nō dubitat q̄ de eo nisi magna urgente causa nunq̄ penitentiā agetis; et p̄ cōsequens ante illud redimī nō potestis. qua de causa deuteronomij maledictionibus v̄re redēptionis moyses nullā mētionem fecit nisi q̄ post multa alia verba capi. xxx. ait *Cū ergo venerint sup te oēs sermones isti bñdictio. s. et maledictio et duct^o pēitudine cordis tui reducet te dñs deus tuus de captiuitate tua; ex qb^o verbis qđ vobis supposui indubitate colligiē. Nam captiuitatis diuturnitatē p̄ plures ptes p̄dixit. Dixerat. n. xxviii capi. et eiecit eos de^o de terra sua in ira et furore et indignatione maxima p̄iecitq; eos in terrā alienā sicut hodie comprobaf. dicit ergo p̄ici res illa baud dubium de qua cura nulla habet. Dicit deinde cū ergo venerint sup te oēs sermones isti quos p̄posui in cōspectu tuo. qđ dic tum ē longitudinē significat. Vos autē p̄ v̄ra redēptione penitētia indigere verba illa *Et ductus penitudine cordis tui demonstrāt. Ad quā cum nisi cognito peccato; ut dictū est; puenire possitis. Ideo sup allegato capi. moyses inqt Abscōdita dño deo n̄o manifesta vero nobis sunt et filijs n̄ris ut faciamus vn̄uersa legis hui^o. Que verba a rabi moyse et iouata sic exponunt videlicet peccata que cōmitentib^o abscondita sunt dño deo nostro remittunt vt in puniēdo ea peccatoris ignorātiā p̄sideret. que vero peccatori manifesta sunt ita q̄ se peccare nō ignorat nobis sunt et filijs nostris ut faciam^o vn̄uersa legis hui^o. Cuzq; xp̄i tpe inter iudeos aliq̄ s. docti ex certa sciētia peccauerint. Aliq̄ vero ignorāter p̄ qbus in cruce p̄dens xp̄us pater ignosce illis qz nesciunt qđ faciūt dixit. necnō et vestri rabi illos p̄imos imitātes alios eodē errore post illud cōtinue cōfirmarūt. Accirco penitētia a vobis lōge est. docti. n. qbus peccatū notuz ē in causa sunt ne penitentiā vnq̄ agatis; et p̄ quos nunq̄ redēpti essetis. Alioz autē qbus abscondituz peccatū ē cōsumationis**

De secūdo messye aduentu lxxxii

finis dabit. Et hoc cū anticristi bello qđ p̄ causa motina
penitētie v̄re de⁹ reseruauit. Nā quēadmodū p̄ subsequen
tes clari⁹ videbitis p̄phetias peccatū v̄rum eo bello medi
ante cognosceſ: ⁊ penitentia ducti de⁹ v̄ri miserebit̄ vosqz
de captiuitate ad se reducet: moysē dicēte et circūcidet dñs
cor tuū vt diligas dñum deū tuū in toto corde tuo ⁊ tota
anima tua vt viuificet te viuificatione. s. anime ⁊ corporis.
Qđ si in alioꝝ peccatoꝝ penitentia q̄ in hoc redēptio v̄ra
cōsisteret a mult⁹ annis iā absqz dubio redēpti essetis. Cuz
p̄ hierusalem destructionē p̄ illis i penitētia semp fuerit ⁊
q̄tidie sitis. Nec sup verb⁹ illis dicētib⁹ oēs qz maledictio
nes has dabit de⁹ sup inimicos tuos ⁊ sup h̄ites te odio q
p̄sequuti sūt te vos fundet⁹ more v̄ro dicētes alias natio
nes eo tpe id pati d̄bere qđ vsqz tūc vos passi est⁹. Verba
n. hec p̄ h̄is q sine causa licita s̄z tātum odio vos p̄sequuti
erūt moyses dixit Qui aſit vos licite p̄secun̄ ⁊ p̄ re ad fidē
ptinēte p̄cipue nō dubitat q̄ rē d̄i gratā opusqz piū opant̄
Quāobrē d̄ talib⁹ haud dubiū moyses hic nō loq̄. Nūqd
d̄ vniuersali salute dieb⁹ ill⁹ p̄phetas loq̄ntes vides: Nūqd
nō consideratis ēt q̄ si de oib⁹ p̄secutorib⁹ v̄ris hic sermo
esset nemo tūc p̄ter vos salu⁹ fieret: Nūqd nō ēt scriptu
rarū implicatioez que ex hoc supposito sequereſ p̄cipitis
O surdi ⁊ tardi corde ad salutem vestram cognoscendam
quos pedes eorum in supplicium ducunt. Nonne p̄ doc
torum thalmut fabulas quas super sacra scriptura dicūt ad
veritatem cognoscendam si non ex alio excitari deberetis:
Dicunt enim super ea clausula Et proiecit eos in terram
alienam sicut hodie comprobatur libro qui dicitur sanche
drin decē tribus nunqz ad hierusalem reuersuras esse. Nā
sicut dies hęc ita vt nunqz. reuertatur transit. sic et ille vt
ampli⁹ non reuertentur iuerunt: non considerantes que
ex eoz dicto incōuenientia sequant̄. Non ne verba illa ad

Secunda pars

iud. i. et beniamin. sicut et decem tribus moyses dixerit. aut de
 vestra redemptione loquētes prophetie. nūquid de decem tribub⁹
 sicut de vobis mētiōz nō faciūt. imo dico q̄ horū rabi dictū
 magis sup̄ vos verificādum eēt. q̄ sup̄ illis q̄ manus suas
 sicut et vos xp̄i sanguine nō abluerūt. Nec credatis a ba-
 bylonis captinatōe vos sic in breui redēptos fuisse: nisi xp̄i
 misterii in tēplo illo cōsumādū eēt. nō. n. sicut hystorie nar-
 rāt: pctā v̄ra illoz pctis cedebāt. s; multo plura erāt. c. xxi.
 Ezech. dicēte. Et sāmāria dimidiū pctōz tuoz n̄ peccauit.
 s; p̄ mūdi saluatōe: q̄ in xp̄i aduentu p̄sistebat: fuit reuersio
 vestra accelerata: et hac de causa maior pars v̄m a salute
 priuata fuit. teste esaya cap. lxxv. q̄ ait. S; reddā et retribuā
 in sinn̄ eoz iniquitates v̄ras: et iniquitates patz v̄roz simul di-
 cit dñs. q̄ mō rabi moysi opinio saluari pōt q̄ supra dixit: p̄-
 mi templi peccata q̄ in babylone purgata n̄ fuerūt secundi
 templi iudeos passos eē. quēadmodū etiā infra deo duce:
 prophetia quadā hieremie de mēte rabi dauid declarabit:
 super eo dicto. In diebus illis non dicēt ultra p̄ces come-
 derūt vvas agrestes: et dētes filioz obstupescēt. Quō q̄dez
 dictuz hodierno die inter vos v̄iget: et merito cuz ruine ve-
 stre cā illi fuerint in xp̄m man⁹ imponēdo. Vos autē in dā-
 nationē v̄ram illos imitari nolite. nec vltimū terminū expe-
 ctare. scitis. n. qz de vobis tunc pauci ad salutē electi erunt
 capi. ij. Jobele dicente. Et in residuis quos dñs vocauerit

Hebreica littera.

Prophecia secunda.

Sayas q̄ de futuris mysterijs plus alijs pphe-
 tis locut⁹ ē: libru; snū hūis verbis aggressus est.
 Scingū sciamain vebaa; n̄i ezez ch̄i adonai di-
 ber bānī gidaltū veromātivehē pascegu bī. iadag scioz cone-
 buvebamoz enus begalu isrl' lo iadag gāmi lo bitbonā. hoi
 goi hote gā cheued gauō zerag meregim bannī maschitim

De secūdo messye aduentu lxxiii

gazeu ⁊ adonai niazu ⁊ chedose israel nazoru abozgal me
tuecu god tosiſa ſara col roſc laboli vecol leuati dauai mic
chaf zegel vegad roſe en bo metom pezag uehabura vniac
ca teria lo zora velo bubascia velo ruccheba baſciamen:
arzehem ſcemama garebē ſerufot eſc ad nathē lenegdehē
zarim obelim ota uſcmama chemahapebat zarim. venote
ra bat ſyon cheſucca bebarē chimlona bemicſcia chegir ne
ſura. **L**ule adonai zeuauod hotir lanu ſarid chingat chis
dom haina lagamora dāminu ⁊ reliqua **¶** Latine Au
dite celi ⁊ auribus percipe terra qm̄ dñs loquutus eſt fili
os enutriui ⁊ exaltaui ipſi autez ſprenerunt me. Cognouit
bos poſſeſſorem ſuū ⁊ aſinus p̄ſepe dñi ſui israel aut nō co
gnouit populus meus non intellexit. **¶** Ve gēs peccatrix po
pulus graui iniquitate ſemen neq̄ filij ſclerati dereliquerūt
dñm increpauerunt ſanctū israel abalienati ſunt retrorſum.
ſuper quo percutimini ad huc additis preuaricationez om
ne caput languidū ⁊ omne cor merēs. **¶** A plāta pedis vſq̄
ad verticem non eſt in eo ſanitas: vulnus contuſio ⁊ plaga
humida non eſt circūligata nec curata medicamine neq̄ fo
ta oleo. **¶** Terra veſtra deſolata ciuitates v̄re ſuccēſe igni re
gionē veſtram corā vobis alieni deuorant ⁊ eſt deſolata ſi
cut vaſtitas alienoz. ⁊ derelicta eſt filia ſion vt vmbzacula
in vinea ⁊ ſicut tugurium in cucumerario ſicut ciuitas va
ſtata. niſi dñs exercitūū reliquiſſet nobis reſidui parumper
quaſi ſodoma fuiſſemus gomorre ſimiles eſſem⁹ ⁊ reliqua
vſq̄ ad clauſulā illā ſecūdo capitulo cōtentam incluſiue di
centem **¶** Et nō exercebuntur vltra ad prelium. **¶** Qua qui
dem prophetia doctores veſtri de proprio eius ſignificatu
nullā faciūt mētionē niſi q̄ verba illa ſecūdi capitulo dicen
tia **¶** Et erit in nouiſſimo dierum ⁊ reliqua pro meſſie tēpo
re loqui aiunt. **¶** Ego aut̄ cuſ in ſenſu terminoz ⁊ prophe
cie diſcurſu ipſos limites non tranſcēdere videā eoz dicta

Latina littera.

Judeorum ex
positio

Secūda pars

sicut alijs prophetijs recitare si curabo sed prophetie intentionem et que in ea pretiosa continentur dum taxat vos intelligere faciam.

Catholica expositio

Dico itaqz qd p pma ei⁹ parte iudeoz ingratitudinē in christum non recipiendo nec non et eoz magnam propter id punitionem propheta explicare voluit. Per secundam vero ipsoz post antichristi bellum per dei gratiam redemptionem. Ubi si bene considerabitis cum moyses deuteronomij. xxxij. ipsum cōuenire videbitis. Nam quecunqz monitione ibi moyses pdicauit mysteria. ab esaya: qui omnem hystoriam hic summarie predixit: via exequutoria explicantur Circa quod quinqz principaliter facere videt. Primo. n. celos et terram in dicendoz testimonium innocat vt iudicium contra eos magis manifestaret. Cum inqt Audite celi et auribus percipe terra Qui quidez testes a moyses vocati etiā fuerūt dicēte Audite celi que loquor: et audiat terra verba oris mei. Deinde iudicij et punitionis causam que beneficiorz eis tributoz ingratitudo ipsum nō cognoscēdo esse debebat esayas enarrando subdit: Filios enutriui et exaltaui ipsi aut spreuerūt me. volēs ex hoc inferre qd placuit deo ipsos exaltare et tantoz tēporalium beneficiorū dignos facere vt post illa ad spiritualia et eterna bona per vnigenitū filium suum ihesum christum quē illis mittere debebat eos aduceret. Ipsi aut illū spreuendo fidem sibi dare nō debebant. Quamobrem animalibus brutis maiorem cognitionem qz illis attribuit: dicēs Cognouit bos possessorem suum et asinus p̄sepe dñi sui israel aut non cognouit popul⁹ meus non intellexit. Quib⁹ cum moyses conuenit ibi dicēte Date magnificētiam deo nostro et reliqua vsqz ad particulam illam Generatio. n. peruersa est et infideles filij. Punitionēue exprimēs propheta cōsequenter ait Terra vestra deserta Ciuitates vestre succēse igni quod quidem dictū

De secūdo messye aduentu lxxiiii

post xp̄i passionē super hierusalem verificatū esse omnibus patet. Et in hoc cū moyse esayas cōcordat cuz ibidē ait Et ego prouocabo eos in eo qui nō est populus: et in gēte stulta irritabo illos. Ignis, n. subcensus est in furore meo et ardebit vsq; ad inferni nouissima deuorabitq; terrā cū germine suo et reliqua. Volēs aut aliquibus residuis v̄ris redētionis spes p̄ dei gratiā propheta dare sequitur dicere Nisi v̄s exercituz reliq̄set nobis residuū parūper quasi sicut sedomā fuissetis et gomorre similes essemus. Et hoc cū moyse dicente ibidem Dixi vbi nam sunt cessare faciam ex hominib; memoriā eoz sed p̄pter iram inimici distuli. Et reliqua. Et cū nouissimis diebus, s. post, anticristi bellū hec redemptio fiēda esset: ideo in fine sermonis verba hec protulit Propter hoc ait dñs deus exercituum fortis israel heu ego cōsolabor sup hostib; meis et vendicabor de inimicis meis et reliqua, p̄ que iudiciū qđ in valle iosaphat anticristi gēte fiēdum erit denotant. Post qđ manum suā ad te cōuertendus deus te de peccato tuo mūdificabit iudicesq; tuos sicut pri; fuerūt restituet: ita qđ ciuitas iustitię et vrb̄s fidelis hierusalē tūc vocabit̄. Quo loco esayas cū moyse loquitur ea pte dicēte Si acnero sicut fulgur gladiū meū et arripuerit iudiciū man; mea reddā vltionē hostib; meis et reliqua cōcludēs et ppitius erit terre populi sui. Unde p̄ maiori hui; mysterij declaratione immediate post ait verbum qđ vidit esayas filius amos sup iudam et hierusatez et erit in nouissimis dieb; p̄paratus mōs dom; dñi in vertice mōtiū et reliqua que cū a michea simul cum alijs mysterijs sub eisdē verbis explicēt ad locū illū declarāda dō duce serua bo. Sufficit tñ vos ab esaya hic sup v̄ra punitiōe p̄ scelere v̄ro dei iustificationē et reliquaz v̄raz p̄ sui misericordiā redēptionē et salutez habere et hoc post anticristi bellū de q̄ libro suo hoc pluries ēt mētionē facit, inqt. n. ca. iij In die

Secunda pars

illa erit germē dñi in magnificentia ⁊ gloria et fructus terre sublimis, et exultatio residuis israel. ⁊ erit qui relict⁹ fuerit in syon; ⁊ residuus in hierusalē sanct⁹ vocabit⁹. oīs q̄ scriptus fuerit in vita in hierusalē. Et capi. xxiii. ab ea parte dicente. A finibus terre laudes audiuimus gloriā iusto vsq̄ ad capi. xxvij. finē. vbi sermonē d̄ hoc cōcludēs p̄pheta ait Et erit in die illa clangeť i tuba magna; ⁊ veniēt q̄ pditi fuerint in terra assiriorū et qui eieci erūt i terra egipti; ⁊ adorabunt dñm in mōte sancto in hierusalē. Et hanc autē prophetiā p̄ p̄posito p̄ me assūpto a p̄pheta dictā fuisse. ex mltis verificatur. Nā cuncta que in ea cōtinētur. de vestris. s. sceleribus et eorū punitionibus in vobis post babilōis reuersionē verificata videmus. Et ea que de vestra redēptōe loquūtur ad nouissimos dies se extendūt. S; id qd̄ magis dictum meum approbat. est dictuz illud prophete sup̄ quo percutimini; adhuc additis p̄uaricationē; qd̄ nisi de peccato contra xpm̄ cōmisso; in vobis verificari potest. Certū est enim qd̄ de omnibus alijs; et primo ⁊ secundo templo per vos perpetratis peccatis. penitentiā tandē fecistis. p̄ter q̄ de eo quod in xpm̄ cōmisistis; quo magis firmi ⁊ indurati quottidie manetis; et adhuc manebitis quousq̄ suscitetur sup̄ vos sp̄s ex alto; q̄ corda vestra lapidea ad carnea cōuertat. Vos autē vnū saltē considerare deberetis qd̄ non sine mysterio; vt hec prophetia in memoriā vltime hierusalē destructionis per titū facte vestris sinagogis p̄p̄o tpe; pro epistola legeretur a vestris antiqs̄ ordinatū sit; p̄ ut hodierno die etiā a vobis obseruatur; ⁊ id quod de vestra redemptione in ipsa continetur per messiam quem venturum dicitis; in vobis adimplendum esse dicatis. Ex quibus prophetiam ad aliud tempus diuertere vestri licite minime possunt.

Sequitur p̄pheta tertia

Prophecia tertia

Jeremias capitulo. xxiij. inquit. Hoi rogin ma
bedim vmsizim ⁊ son margidi neum adonai la
chen cho amar adonai elobe israhel gal baro
gim et hammi actem hafizotem et zoni vattadi
bum velo pecadtem otam hineni poched galebem et roag
magalelehem neuz adonai veani acabez et sceerit zoni mic
chol haarazod ascer hidabti otam scia vebasciuoti et hem
gal nauehem vfaru verauu. vebachimoti galebem rogin
veragum velo iren got velo iebattu velo ippachedu neum
adonai vebachimoti ledavid zemab zadie vmalab meleb
vehschil vegasa miscpat vrdaca baarez. belamau tinasciag
iebuda veisrahel issecon lauetab veze scemo ascer icrao ado
nai zidcbenu. laché binne samum baim neum adonai velo
someru god bai adonai ascer hegela et bene israhel meerez
mizraim chij im bat adonai ascer begelaveaseer heui et ze
rag bet israhel meerez zaphona vmicchol haarazot ascer hid
dabtim sciam veiesceu gal admadam.

Hebrea littera.

Latine. De pastoribus qui pdunt et dispergunt gregē
pascuē mee. dicit dñs. ideo hec dicit dñs deus israhel ad
pastores qui pascunt populū meū: vos dispersistis gregem
meum; et eiecistis eos. ⁊ non visitastis eos. Ecce ego visi
tabo sup vos malitiam studiozum vestrozum. dicit domin⁹
⁊ ego congregabo reliqas gregis mei. de omnibus terris
ad quas eieci eos illuc. et conuertam eos ad terram snam:
⁊ crescent ⁊ multiplicabuntur. Et suscitabo sup eos pasto
res ⁊ pascent eos; non formidabunt vltra et non pauebūt
⁊ nullus queretur ex numero dicit dñs. Ecce dies veniēt
dicit dñs. ⁊ suscitabo dauid messiam iustum. ⁊ regnabit rex
et intelliget ⁊ faciet iudiciū ⁊ iusticiam in terra. In dieb⁹
suis saluabitur iuda: ⁊ israhel habitabit cōsiter. ⁊ hoc est

Latina littera.

nomē quo vocabit eſt deus iuſtus nſ. Propter hoc. Ecce dies venient dicit dñs: ⁊ nō dicēt vltra: viuit dñs q̄ eduxit filios iſrael de t̄ra egipti. ſz viuit dñs q̄ eduxit ⁊ adduxit ſemē dom⁹ iſrael de terra aqlonis: ⁊ d̄ cunctis terris ad q̄s eiecerā eos illuc: ⁊ habitabunt in terra ſua. **U**ſc hāc p̄phetiam doctores veſtri exponēdo: ſic diuidit. nā ab ei⁹ p̄ncipio vſq; ad p̄tē illā. Ecce dies veniēt dicit dñs: p̄ iude regibus tūc exiſtentib⁹ p̄phetā locutū eē aiunt. abinde vero vſq; ad ipſius finē p̄ tpe meſſie quē v̄turū dicitis. ⁊ ſi bene animaduertentis ſup ea particula. In diebus ſuis ſaluabit iuda. ipſos nihil dicere inuenietis dēpto rabi ſalomone qui ad dies huius: de quo ſermo hic ē illam refert. quem etia; rabi clauſulam illam. deus iuſtus noſter expoſuiſſe puto. ſz quia p̄o p̄poſito veſtro ſua expoſitio ſonare non debebat in libro qui apud me eſt. ipſam deletam inueni. id autē quod ſuper ea Rabi dauid dicit: eſt q̄ ab iſrael deus iuſtus noſter meſſias vocabitur: eo quia dei iuſticia aſſidua: diebus ſuis iudeis erit. dicitq; nomen hoc ſibi ſic impoſitū eſſe quēadmodū nomē id deus exaltatio mea. Exodi. xxv. a moſe altari impoſitum fuit: ⁊ a iacobo dñs deus iſrael. ex quo inferre vult apud iudeos hoc ſic eē in vſu qđ etia; non animatis: quibus diuinitas attribui nō pōt impoſitum inueniatur. **R**urſum ſuper ea particula. Et ſuſcitabo ſuper eos paſtores: ⁊ paſcent eos: veſtros quicq; dicere non reperio. Ex quo ſimul cum alijs eorum p̄nitatem vnicuiq; manifeſtā faciunt. **C**ertū ē em̄ partē illā p̄phetie p̄mā iude regib⁹: ſicut ipſi voluit attribui nō poſſe: nec de babylonica captiuitate loqui: cum vniuerſalis p̄ totum orbē illa nō fuerit. ſuper qua dictum illud p̄phetie. Et ego cōgregabo reliquias gregis mei de omnib⁹ terris: ad quas eieci eos illic verificari poſſit. non obſtāte q̄ quēadmodū negare nō poſteſtis: quotieſcunq; de reliquijs veſtrarum redemptio

Judeorum expoſitio.

Rabi dauid

Confutatio ipſorum

De secūdo messye aduentu lxxxvi

ne prophete mentionem faciunt; ab hac presenti captiuatio-
ne collectionē inspiciūt. Et q̄ de eadē met p̄pheta hic lo-
quatur. seip̄m declarat. cū ⁊ suscitabo dauid messiaz iustū
immediate inqt. Cui⁹ dieb⁹ hoc ē ipso regnate vestre reli-
quie saluāde sūt. quare nō in dieb⁹ illis; sed in diebus suis
notanter p̄pheta dixit. vti n̄nueret q̄ nō eo tpe quo suscitā-
dus erat; debebāt iste reliquie saluari sed suis diebus; tem-
pus ad id nō cōstituendo. Aliter em̄ pro diebus suis tantū
quibus viueret. vos saluos eē intelligi oporteret; quod est
absurdum dicere. ⁊ hac de causa super hac particula. Rabi
bi dauid nihil dixisse arbitroz. Id insup quod ipse rabi da-
uid ait super particula illa. Et hoc est nomen eius quo vo-
cabunt eum deus iustus noster nihil valere. ex modo loquē-
di prophetie aperte patet. cum et hoc est nomen eius inqt.
Pro sensu enim ab ipso rabi dicto ⁊ hoc est nomē quo vo-
cabunt eum prophetia sonaret. Quē quidē loquendi mo-
dū doctores thalmut libro qui bava batra nuncupatur di-
stinctione qui vidit nauē; incoante bene animaduertunt.
dicentes ex hoc prophetam innuere q̄ messias dei nomē
theragramaton. scz vocabitur. Et ex hīs rabi dauid funda-
mentum declinat cum locis per ipsum in exemplum allega-
tis denominatiue scriptura loquatur. hic autem proprie de
messia vero deo; ⁊ essentialiter.

Catholica ex-
positio

¶ Dico itaq; pro
phetiam hanc de vestra post anticristi bellum ad christum
conuersione necessario loqui. quo tempore: vt per alias ha-
betur p̄phetias; reliquie vestre saluabuntur; ⁊ aduersus
pastores illos; qui christi ihesu aduentu populum pasce-
bant; ⁊ gubernabant sermonem propheta dirigens inquit
De pastorib⁹ q̄ pdunt ⁊ dispergūt gregē pascue mee. dicit
dñs; quasi diceret. De pastoribus illis qui gregem pascue
mee a xp̄i cognitōe diuertēdo ei⁹ pditionis et dispersionis

causa erunt, et notanter perdent dixit et deinde dispergent.
 quia anime perditionis primo et consequenter corporum dis-
 percionem ex eo causauerunt. Propterea hec dicit domi-
 nus deus israel ad pastores eo quod vos dispergistis gregem
 meum: Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum
 vestrorum, ita quod retributio vobis pro meritis dabitur, et ta-
 dem ego reliquias gregis mei de omnibus terris ad quas
 perieci eos illuc congregabo: eisque pastores alios tales dabo
 quod ultra non formidabunt; nec ex numero aliquis queres. Que
 verba ad apostolos aliosque christi sanctos qui tunc protecto-
 res vestri erunt referuntur, et hoc ex subsequentibus verbis
 propheta clarius ostendit cum inquit Ecce dies venient di-
 cit dominus: Et suscitabo dauid messiam iustum: ubi de proprio
 christo aperte loquitur. Sed ut ostenderet quod eius aduentu hec
 verificanda non erant: In diebus suis saluabitur iuda et isra-
 el habitabit confidenter consequenter ait inferens ex hoc quod
 ipso regnante aliquo tempore omnino saluandi eratis: ipsum
 quod tunc suo proprio nomine vocare debebatis. Nam, s. deus
 et iustus; deum, n. in eo diuinitatem existere confitendo et ius-
 tum ipsum incarnatum iustum fuisse concedendo: et ex con-
 sequenti a patribus vestris iniuste laceratum, et hoc est pro
 quo deus iustus noster propheta dixit. Et pro maiori decla-
 ratione subdit propheta. Propter hoc Ecce dies venient
 dicit dominus et non dicent ultra viuit dominus qui eduxit filios
 israel de terra egypti sed viuit dominus qui eduxit et adduxit
 seminem domus israel de terra aquilonis et de cunctis terris ad
 quas eieceram eos illuc et habitabant in terra sua. Certus
 est, n. attento quod de christo et salute per ipsum vobis danda p-
 phetia absque dubio loquatur: et id in vobis eius aduentu mi-
 nime visum fuerit; nec esse potuerit: eo quod dispersi tunc non
 eratis. Post antichristi bellum hec implenda esse necessa-
 rio sequitur. Et cum rabi vestri qui vestri pastores existunt

De secundo messye aduētu lxxxvii

predecessores eorum imitantes vestre ruine causa sint vobis veritatem cognoscere prohibentes. eis dico quod huius boni participes ipsi non erunt. sed bene alij qui ignoranter peccant. Et hoc ex verbis illis. Ecce ego visitabo super vos malitiam studiorum vestrorum dicit dominus manifeste habet. et ex immediate sequentibus scilicet et ego congregabo reliquas gregis mei. ex quibus pastorum ruina. gregis autem redemptio demonstrat. Id autem quod de messia hic dicitur cum omnibus suis conditionibus de christo intelligi; per primam partem certificamur. habuimus. n. per ipsam de stirpe et semine david; ipsum esse debere. necnon in se diuinitatem habere. et ceteras partes sibi attributas que in eius aduentu verificatae sunt. Quod autem omnis israel; et etiam duodecim tribus ad ipsum conuertendi sint. et a suis apostolis pasci debeant per Lucas cap. xxi. clare habemus dicentem. Et ego dispono vobis: sicut disposuit mihi pater regnum; ut edatis et bibatis per mensam meam in regno meo: et sedeat in thronis iudicantes duodecim tribus israel. ostendit utique ex his verbis euangelista non esse hec apostolis viuentibus verificanda. sed ipsis super thronos in celo sedentibus.

Lucas.

Prophecia quarta

Item hieremias cap. xxx. inquit. Hadanar ascer baia el irmitabu meet adonai lemoz. coamar adonai elobe israel lemoz chedou leba et col hadenarim ascer dibarti eleba gal sefer. chi binne iamin baim neum adonai vesciantu et sceut gami israhel vibuda amar adonai vebascinotim el haarez ascer natatti lauotam viref ciuba. Aeelle hadenarim ascer diber adonai el israhel veel sebuda. chi co amar adonai col harada sciamgnu pabad ve en scialom. sciaalu na vrru im soled zabar maduag raidi col geuer iadan gal balazau caioleda venehepebu col panim

Hebraea littera.

m iij

leteracon. hoi chi gadol baiom habu meen camobu veget
 zara hi leiagacou umimēna inasceag. vebaiā baiom habu
 neum adonai zeuauot asciaber villo megal zauareba vmo
 serodeba anartec velo iagauru ba god zarim. veganedu et
 adonai elobebem veet dauid malcam ascer achim labem.
 vegatta al tira gaudi iagacou neum adonai veal tebat isra
 el chi binneni mōscigaba merahoc veet zargeb meerez sci
 uiam vesciau iagacou vesciacat vesciaanan veen maharid
 chi itteba ani neum adonai lehosciageba. chi egese cala be
 bol hagoim ascer hafizotiba sciaz ab oteba lo egese cala ue
 issartiba lāmiscepat venacche lo anacebecca. chi co amar
 adonai anusc lesciureb nabra maccharbeben dan dineb le
 mazoz refuot tagala en lab. col maabanaib scehebub odeb
 lo idrosciū chi maccat oieu hichidib musar abzarai gal ron
 gauoneb azemu battoteb. ma tizgab gal sciureb anse mac
 chateb gal rou gauoneb gazemu battodeb gasidi elle lab.
 labē col obelaib ieabelu vecol zaraib cullā basceui secheu
 vebaiū sciosaiib limiscissa vebol bozezaib ette lanaz. chi ege
 le aruba lab vmimaccotabi erpach neū adonai chi midda
 ba careu lab sion hi dorese en la. co amar adonai binneni
 sciau z sceut ahole iagacou vmiscebenotau araben veniu
 neta gir gal tilla vearmō gal miscpato seceui. ueiaza mebe
 toda vecol mezabachim uebirbetim uelo imigatu uehibat
 tim velo izgadu. vebaiū banan chechedem vegadato lefa
 nai ticcō vfacadri gal col lobazau. vebaiā adiro mimennu
 vmoſelo micchirbo ieze vehicrautiu vēigasc elai chi mi hu
 ze garan z libo lageſcet elai neū adonai. vebite li lagā vea
 ni ebeie labem lelobim. binne sagarat adonai bemaiazea sa
 gar migotet gal rose rescia gim iabul lo iasciub harō af ado
 nai gad gasoto vegadbaselimo mēzimot libo baabarit ba
 iamim ritbonenu ba. baget habi neū adonai ebeie lelobim
 lehol miscpebot israel vebēma ibiū i legam. co amar ado
 nai maza hen bammidbar gā seride bareu balob le bargigo

De secūdo messye aduentu lxxxviii

isrl. meraboc adonai nirra li veabauat golam abautib gal
eben mesciabtib based. god enneb vaniunet betulat israel
god tagdi tuppaim veiazat bibbol mesabachiz. god tittegi
cheramim behare scionerō nategu uotegim vebillelu. chi
iesc iom careu nozerim bebar efrain cumu venagale siō el
adonai elobenu. chi co amar adonai runnu leiagacou sim
ba vezabalu berosc bagoim bascmigu hallelu veimru ho
sciaq adonai ⁊ gammieba ⁊ sceerit israel binneri meui otā
meereꝝ zafon vechibaz tim misarchete areꝝ bam giuer vsis
seab bara veioledet iabdan cabal gadol iasciuu hena. bi
ubi iauou vbtahanunim oulem olibem el nabale maim be
derech iaicar lo tccascelu ba chi baiti leisrael leauveefrain
mimmerbac veimru mezare isrl'iecabezennu vscimaro che
roge gedro. chi sada adonai ⁊ iagacou vgalō mīad bazac
mimmennu. vbau verinnenu bimrom sion venabaru el tub
adonai gal dagan vegal tirosc vegal izhar vegal bene zon
vbachar vebaieta nassciam chegan raue velo iosifu ledaa
ua god. az tismah betula bemahol baburim vsceni iabdan
vebafabti eulam lasafon venibantim vesimmabtīm migo
nam. Veriueti nefesc haccobanim dascē vegammi ⁊ tuui
isbaga neum adonai. co amar adonai col berama niscmag
nebi behi tārurim rabel meuacca gal baneba meana lehin
nabem gal baneba chi enēnu. co amar adonai mingi coleb
mibehi vegenab midinga chi iesc sabar lifgullathec neum
adonai vsciauū meerem oieu. veiesc tigua labariteb neuꝝ
adonanaivsciau banim ligunlam. sciamoag eciamagti efra
im nistnoded issartani vaiuafer chegel lo lummad bascine
ni vasciuua chi atta adonai elobai. chi abare scuui nibanti
ueabare binadegi safacti gal iareb boscii vegaz niblāti chi
nasati berpat negurai. bauen iacchir li efrain im ieled scia
gasciugim chi nide daberu bo zaboꝝ esgerēnu god gal chē
bnu megat lo rabem arabamennu neu adonai. bazzūi lab
tamrurim scidi libeb lamnesilla dereb halabte sciūūi betu
lat israel sciūūi el garaib elle. gad matai titthammachim ba
bat basciouua chi bara adonai badascia bareꝝ ne cheua

ehenā tefoneu gauer, co amar adonai zeu auot elohe israel
 god iomeru z hadauar hāze beerez iebuda ubgarau bescin
 ni z scentā ieuarebeba adonai nene zedec har baccodesc,
 Teiatceuu ba iebuda vecol garau iabduu iccarim venase
 gu bageder, chī bīrueti nefesc gaiefa vecol nefesc daaua
 milleti: gal zot hachizoti vaerre vscnati gareua li, binne ia
 mim baim neum adonai vezaragti z bet israel veet bet iebu
 da zerag adā vezerag bebema, vebaiā caascer sciacacti ga
 lebem lintosc velintoz velaharos vlbauuid vlbareag chē
 efecod gal chē lī unot velintoag neum adonai, ba iamin ba
 bem lo iomeru god auot iobelu bofer vescinne banim tiche
 na: chī im isc bagauono iamut col haadam habobel habo
 fer tibhena scinnau, binne iamim baim neum adonai veba
 ratti et bet israel veet bet iebuda berit hadasctā, lo gabert
 ascer caratti z auotā beiom habazichi beiadā lehoziām me
 erēz mizraim ascer hemma beferu z beriti veanohi bagalti
 bam neum adonai, chī zot haberit ascer ebrot et bene israel
 ahare ha iamin habē neum adonai natatti tozati bechirbā
 vegal libbā ebtuenna vebaiti labem lelobim veemima ibi
 fu li lagam, velo selammedu god isc et regebu veisc et abiu
 lemoz degu et adonai chī cullā iedegu oti lemiecbetannam
 vegad gedolam neum adonai chī estab lagauonā vlbatta
 tam lo ezgoz god, co amar adonai noten scemesc leoz lomā
 buccot iareba vebobauim leoz laila rogag baiā vaiehemu
 gallau adonai zeu auot sermo, im iamuscia habucchim bael
 le millefanai neum adonai gam zerag israel iscbetu mibeio
 gof lefanai col ha iamin, co amar adonai im imadu scama
 im milmagla veiebacheru mosede erēz lematta gam anī et
 mas behol zerag israel gal col ascer gasu ueum adonai, bin
 ne iamim baim neū adonai veniuneta bagir ladonai mim
 migdal banannel gad scifagat happinna, vefaza god cau hā
 mida negdo gal gingat gareu venasen gogata, vebol bage

De secūdo messye aduentu lxxxix

mev vebappegarim vebadescen veol hasedemot gad na
bal chidrō gad pinnat scagar bassusim misraba codesc la
donai lo innatesc velo iehares god legolam.

Latine Verbus quod factum est hieremie a dño dicens
Hec dicit dñs de⁹ israel dicens scribe tibi omnia verba que
loquit⁹ sum ad te in libro. Ecce. n. dies venient dicit dñs:
⁊ conuertam conuersionē populi mei israel ⁊ iuda ait dñs
Et cōuertā eos ad terrā quā dedi patribus eoz ⁊ posside
bunt eam. Et hec sunt verba que loquit⁹ est dñs ad israel
⁊ ad iudā. qz hec dicit dñs vocē terrorem audiūm⁹ forni
do ⁊ nō est pax. Interrogate nūc ⁊ videte si parit masculus
quare vidī omnē vīz habentē manus suas sup lūbos suos
quasi pturientis ⁊ cōuerse sunt cūcte facies in auruginē ve
qz magna dies illa vt nō sit similis eius tēpusqz tribulatio
nis est iacob ⁊ ex ip̄a saluabit. ⁊ erit in die illa ait dñs exer
cituū conterā iugum eius a collo tuo ⁊ vincula tua dirum
pam ⁊ nō seruient in ea amplius alienis s; seruiēt dño deo
suo ⁊ dauid regi eoz quē suscitabo eis. ⁊ tu ne timeas ser
ue meus iacob ait dñs neq; paueas israel qa ecce ego sal
uabo te de lōgīnquo et semē tuū de terra captiuitatis eoz
⁊ reuertet iacob ⁊ q̄scet ⁊ req̄scet nemine formidāte quī
tecum ego sum ait dñs ad saluandum te. faciam. n. cōsump
tionē in cunctis gētibus ad quas dispi te. te aut non faciā
in cōsumptionē sed castigabo te in iudicio impunis tñ non
eris. Quia hec dicit dñs Insanabilis fractura tua pessima
plaga tua non est qui iudicet iudiciū tuū ad suscipiendā cu
rationē medicina non est tibi. Dēs amatores tui obliti sunt
tui teq; nō querūt plaga. n. inimici pculli te castigatione cru
deli ppter multitudinez iniquitatis tue fortia facta sunt pec
cata tua. qd clamas sup fractura tua insanabilis ē dolor tu⁹
ppter multitudinez iniquitatis tue: ⁊ qz fortia fuerūt peccata
tua feci hec tibi. Propterea oēs qui comedūt te deuora

Latina littera.